

Bestraffing van seksuele uitbuiting van minderjarigen gewogen

Een jurisprudentieonderzoek naar de straftoemetingsbeslissingen van rechters

mr. Eva Huls

Hart voor Kinderrechten

DEFENCE for CHILDREN

ecpat

Bestraffing van seksuele uitbuiting van minderjarigen gewogen

Een jurisprudentieonderzoek naar de straftoemetingsbeslissingen van rechters

Defence for Children – ECPAT
mr. Eva Huls

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord 4
Samenvatting 5
Inleiding 8
Afkortingen & verklarende woordenlijst 10
1. De bestraffing 12
1.1 Inleiding 12
1.2 Straftoemetingskader 14
1.3 Overzicht van opgelegde straffen en maatregelen 16
1.4 Eis Openbaar Ministerie 20
1.5 Straffen en maatregelen per jaar 21
1.6 Samenvatting 23
2. De straftoemetingsfactoren 25
2.1 Inleiding 25
2.2 Seksuele uitbuiting van minderjarigen 25
2.3 Straftoemeting 28
2.3.1 Vermelding uitgangspunt in de uitspraak 28
2.3.2 Vermelding strafverzwarende en strafmatigende factoren in de uitspraak 29
2.3.3 Vermelding strafdoeleinden in de uitspraak 30
2.3.4 Gebruik van veelvoorkomende formuleringen in de uitspraak 31
2.4 De bewezenverklaring 33
2.4.1 De wettelijke delictsomschrijving 33
2.4.2 Bewezen toepassing van geweld 38
2.4.3 Pleegduur uitbuiting 39
2.4.4 Medeplegen 41
2.4.5 Leeftijd en aantal slachtoffers 42
2.5 Meerdere strafbare feiten 44
2.6 Persoonlijke omstandigheden veroordeelde 46
2.6.1 Leeftijd en sekse veroordeelde 46
2.6.2 Strafblad en recidive 48
2.6.3 Toerekeningsvatbaarheid 49
2.6.4 Aanwezigheid deskundigenrapportage 51
2.7 De redelijke termijn 52
2.8 Samenvatting 52
3. Een vergelijking met andere misdrijven 57
3.1 Inleiding 57
3.2 Oriëntatiepunten kindermisbruik in prostitutie 57
3.3 Oriëntatiepunten verkrachting 58
3.4 Oriëntatiepunten afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen 58
3.5 Oriëntatiepunten overige misdrijven 59
3.6 Richtlijnen Openbaar Ministerie 59
3.7 Conclusie 60
4. Bevindingen en beantwoording onderzoeksvraag 63
4.1 Bevindingen 63
4.2 Beantwoording van de onderzoeksvraag 64
Bijlage I: Lijst met geraadpleegde uitspraken (jaartal, instantie, ECLI nummer) 67
Bijlage II: Artikel 273f Wetboek van Strafrecht 68
Bijlage III: Lijst van titels van de in het rapport opgenomen figuren 70
Colofon

VOORWOORD

In mijn tijd als Nationaal Rapporteur liep het aantal meldingen van minderjarige slachtoffers van mensenhandel terug. Dit had niets te maken met een afname in daadwerkelijk slachtofferschap, maar alles met de terughoudendheid om te melden. Ook de bereidheid om aangifte te doen nam bij minderjarige slachtoffers sterk af. In 2017 publiceerde de Nationaal Rapporteur voor het eerst de resultaten van schattingen volgens de *Multi System Estimation* methodiek. Jaarlijks werden in Nederland naar schatting 1.300 minderjarigen slachtoffer van mensenhandel, echter slechts 11 % hiervan was toen in beeld. Over de jaren 2014-2018 liep dit aantal terug tot 2 à 3%. Onnodig te zeggen dat zonder goed beeld van het aantal minderjarige slachtoffers het maken van beleid op het gebied van bijvoorbeeld hulpverlening nauwelijks te doen is. Dat is onacceptabel. Het terugdringen van mensenhandel is één van de *Sustainable Development Goals* en moet dan ook prioriteit zijn.

In 2019 constateerde mijn opvolger in zijn dadermonitor dat de straffen die rechters opleggen voor mensenhandel zeer uiteenlopen. Hij constateerde daarbij dat het onduidelijk is welke factoren rechters meewegen in het bepalen van de straf. Of minderjarigheid van het slachtoffer, dat de wetgever als strafverzwarende omstandigheid ziet, ook tot een hogere straf leidt zou bijvoorbeeld niet te zeggen zijn.

In het onderhavige onderzoek is de minderjarigheid het uitgangspunt. Kinderen hebben op grond van artikel 34 van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind recht op bescherming tegen seksueel geweld. Die bescherming begint bij preventie, strekt zich uit tot het veilig aangifte kunnen doen en het inschakelen van hulpverlening als preventie heeft gefaald. Het sluitstuk van de bescherming wordt mede gevormd door de rechtsgang in brede zin.

In het onderzoek zijn de straffen opgelegd in de gepubliceerde strafzaken met een minderjarig slachtoffer tussen 2015 en 2019 geanalyseerd. Er is gekeken naar de hoogte van de straffen, ook in relatie tot een aantal andere vergelijkbare strafbare feiten en de factoren die de rechter bij de strafoplegging lijkt mee te wegen. Uit dit onderzoek blijkt wederom dat meer duidelijkheid over de strafoplegging nodig is. Dit is in lijn met eerdere bevindingen die de afgelopen jaren door mij en mijn opvolger zijn gepubliceerd. Ik onderschrijf voornoemde conclusie dan ook van harte en zou de urgentie tot verduidelijking aan die conclusie willen toevoegen.

Een enkel punt dat in dit onderzoek naar voren komt, wil ik hier graag extra belichten en dat is het element fysiek geweld. Of geweld is gebruikt als dwangmiddel is voor de bewezenverklaring in geval van minderjarige slachtoffers niet relevant, voor de strafoplegging wel. Maar wat is dan het fysieke geweld? Een overweging dat een minderjarig meisje maanden seksueel is uitgebuit maar dat het ontbreken van fysiek geweld de straf matigt, bevreemdt mij. Want hoe ziet de rechter dan het moeten ondergaan van allerlei seksuele handelingen van zo'n paar honderd mannen? Is dat geen geweld? Is dan het benoemen van het 'ontbreken' van fysiek geweld niet een gotspe?

Ik ben blij met dit onderzoek en de aanbevelingen. Ik hoop dat ze zullen worden opgevolgd.

mr. Corinne Dettmeijer-Vermeulen

Voormalig Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen

SAMENVATTING

Seksuele uitbuiting van minderjarigen is een grove schending van kinderrechten die in het VN-Kinderrechtenverdrag zijn vastgelegd. Artikel 34 van het VN-Kinderrechtenverdrag bepaalt expliciet dat kinderen moeten worden beschermd tegen seksuele uitbuiting. Strafbaarstelling van seksuele uitbuiting van kinderen is één van de middelen om kinderen te beschermen. In Nederland is seksuele uitbuiting van minderjarigen strafbaar gesteld in artikel 273f van het Wetboek van Strafrecht. Voor het plegen van dit misdrijf kan een maximale gevangenisstraf van 15 jaar worden opgelegd.

Van 2014 tot en met 2018 werden er in Nederland naar schatting jaarlijks 1.300 minderjarigen slachtoffer van seksuele uitbuiting.[1] Het exacte aantal minderjarigen dat slachtoffer wordt van seksuele uitbuiting is niet bekend. Zij doen ook niet altijd aangifte. Minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting stellen vaak dat zij geen aangifte willen doen omdat de dader geen hoge detentiestraf krijgt. De strafrechtelijke procedure wordt dan als te belastend ervaren. Daarnaast voelen zij zich onvoldoende beschermd, omdat de dader weer snel op vrije voeten is.

Defence for Children – ECPAT heeft de indruk dat de straffen die worden opgelegd niet in verhouding staan met de gevolgen van de uitbuiting voor het minderjarige slachtoffer. Daarbij concludeert de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen dat de gemiddelde duur van de opgelegde onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen in 2014 en 2015 fors is gedaald.[2] Daarnaast ontbreekt inzicht in de strafoplegging in mensenhandelzaken wanneer sprake is van minderjarige slachtoffers. Deze punten vormen, samen met de signalen van de slachtoffers rondom aangiftebereidheid, de aanleiding voor dit onderzoek, dat is gericht op het analyseren van straftoemetingsbeslissingen in mensenhandelzaken met minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting.

Ten behoeve van dit onderzoek zijn 145 uitspraken over de periode 2015-2019 van de strafkamer geanalyseerd, in de zin van veroordelingen voor mensenhandel (seksuele uitbuiting) met een minderjarig slachtoffer. De 145 bestudeerde uitspraken van seksuele uitbuiting verschillen onderling, maar vertonen ook gelijkenissen. Het slachtoffer is veelal een kwetsbaar minderjarig meisje van zestien of zeventien jaar, vaak weggelopen van huis of verblijvende in een instelling. Met haar wordt een relatie aangegaan of makkelijk te verdienen geld aangeboden. Er worden foto's gemaakt waarmee het meisje gechanteerd wordt om haar daadwerkelijk tot prostitutie te brengen. De uitbuiter maakt advertenties, regelt afspraken en zorgt voor de locatie. Het slachtoffer moet de opbrengsten afstaan.

> *'Op grond van de aard, ernst en duur van de bewezen verklaarde feiten komt (…) – uit een oogpunt van normhandhaving en preventie – alleen een vrijheidsbenemende straf van aanzienlijke duur in aanmerking.'*
> Uitspraak Gerechtshof Amsterdam 2019.[3]

Van die 145 zaken zijn 138 zaken volgens het meerderjarigenstrafrecht afgedaan. De meest voorkomende strafoplegging is een deels voorwaardelijke gevangenisstraf en betreft per definitie een gevangenisstraf onder de vier jaar. Ook zijn de opgelegde straffen per kalenderjaar vergeleken. De deels voorwaardelijke gevangenisstraf komt in alle jaren het meeste voor. Het lijkt erop dat in 2019 zwaardere straffen zijn opgelegd, gekeken naar de *bruto* gevangenisstraffen (totaal opgelegde gevangenisstraf, dus onvoorwaardelijk en eventueel voorwaardelijk deel) als ook de *netto* gevangenisstraffen (het totaal aantal dagen/maanden gevangenisstraf waarbij het voorwaardelijke

1 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2019). Slachtoffermonitor mensenhandel 2014-2018. Den Haag: Nationaal Rapporteur.
2 Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2016). Monitor mensenhandel. Cijfers vervolging en berechting 2011-2015. Den Haag: Nationaal Rapporteur.
3 Gerechtshof Amsterdam, 5 september 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:3263

deel in mindering wordt gebracht op het totaal) die zijn opgelegd. De afgelopen vijf jaren is gemiddeld een *netto* gevangenisstraf tot twaalf maanden het meeste opgelegd.

Diverse factoren zijn bekeken die van invloed kunnen zijn op de straf. De ernst van het feit is vanzelfsprekend een relevante factor. Maar ook of gelet is op straffen in andere, soortgelijke zaken. De strafmotivering is daarbij in het geheel bestudeerd als ook op specifieke onderdelen. Voorafgaand aan het onderzoek zijn factoren vastgesteld die van invloed kunnen zijn op de straf. Dit betreft de inhoud en omvang van de bewezenverklaring van (diverse onderdelen van) artikel 273f Sr, samenloop met andere strafbare feiten, de persoonlijke omstandigheden van de verdachte en – indien van toepassing – de vraag of sprake is geweest van schending van de redelijke termijn.

De mate van invloed is bepaald aan de hand van de vraag of een specifieke factor relatief vaak in de uitspraken in de strafmotivering werd teruggezien. Daarnaast zijn de uitspraken onderling vergeleken, waarbij de sanctie in veroordelingen inclusief een specifieke factor (zoals medeplegen) is vergeleken met de sanctie in veroordelingen zonder die specifieke factor.

Het schema hieronder betreft de mate van invloed van de factoren op de *strafsoort* (bijvoorbeeld een vrijheidsbenemende straf of een taakstraf) en *strafmodaliteit* (geheel onvoorwaardelijk, deels voorwaardelijk of geheel voorwaardelijk).

	Niet van invloed	Weinig van invloed	Neutraal	Wel van invloed
Ernst van het feit				X
Uitgangspunt straf	X			
Strafdoeleinden				X
Soortgelijke zaken		X		
Aantal bewezenverklaarde sub leden, art. 273f Sr				X
Aantal bewezenverklaarde handelingen, art. 273f lid 1 sub 2		X		
Geweld				X
Pleegperiode				X
Medeplegen				X
Leeftijd slachtoffer				X
Aantal slachtoffers				X
Samenloop		X		
Leeftijd veroordeelde				X
Sekse veroordeelde			X	
Strafblad			X	
Recidive				X
Toerekening			X	
Deskundigenrapportage			X	
Redelijke termijn		X		

Schema: onderscheid opgelegde strafsoorten en -modaliteiten

Op de *hoogte van de straffen* is de invloed van de factoren minder duidelijk zichtbaar geworden, met name omdat uit de uitspraak niet valt op te maken hoe de factoren in onderlinge verhouding tot elkaar staan. De waarde - strafverzwarend of strafmatigend - wordt weliswaar regelmatig teruggezien, maar het gewicht bij de desbetreffende factoren ontbreekt in de motivering. Bij de factoren pleegperiode, het in verenging plegen van mensenhandel en de leeftijd van het slachtoffer wordt de invloed op de hoogte van de straf het duidelijkste zichtbaar door de hoogte van de sancties in die veroordelingen onderling te vergelijken. Doordat het toekennen van gewicht aan de afzonderlijke factoren veelal niet wordt teruggezien, wordt de straftoemeting gedeeltelijk onbegrijpelijk en blijft het voor de lezer onduidelijk hoe de rechter tot die straf is gekomen (*strafvorming*).

De *strafdoeleinden* (bijvoorbeeld normhandhaving en preventie) worden in ruime mate genoemd in de uitspraken. Hoewel een oriëntatiepunt of uitgangspunt anderszins ontbreekt, wordt desondanks in bijna alle uitspraken duidelijk dat uit het oogpunt van generale preventie en vergelding niet anders kan worden gereageerd dan met een gevangenisstraf. Daar waar in het kader van speciale preventie (voorkomen van recidive, behandeling van de veroordeelde) besloten wordt tot een deels voorwaardelijke gevangenisstraf, komt dat eveneens tot uitdrukking in de strafmotivering. De proeftijd en de eventuele bijzondere voorwaarden die aan het voorwaardelijk opgelegde deel worden verbonden, moeten de veroordeelde ervan weerhouden nogmaals een misdrijf te plegen.

De rechter neemt duidelijk een maatwerkbeslissing. Desalniettemin valt het vanuit het oogpunt van rechtvaardiging en vergelding, en in het licht van het wettelijk strafmaximum en de recente verhoging in 2013, moeilijk te plaatsen dat de meeste *netto* straffen en het gemiddelde van de straffen van de afgelopen vijf jaar minder dan twee jaar detentie inhouden. Waarom de rechter aanleiding ziet om lager te straffen dan bijvoorbeeld het oriëntatiepunt voor verkrachting of voor het vervaardigen, bezitten en/of verspreiden van afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen is niet duidelijk. Door het achterwege laten van de weging van de diverse factoren, blijven er vragen over de straftoemeting onbeantwoord. Welke factor speelt bij de straftoemeting een bepalende rol? Ligt het aan de aard van het delict of speelt de persoon van de dader een grote rol? In welke mate wegen de gevolgen voor de minderjarige mee bij de straftoemeting?

Hoewel dit in geen enkele uitspraak expliciet wordt vermeld, is tijdens dit onderzoek de indruk verkregen dat veelal vanuit de eis van het Openbaar Ministerie wordt geredeneerd. Matiging van de straf vindt bijvoorbeeld plaats bij gedeeltelijke vrijspraken. In sommige zaken wordt door de rechter overwogen dat bepaalde strafmatigende factoren onvoldoende in de eis van het Openbaar Ministerie tot uitdrukking zijn gebracht. Praktisch gesproken lijkt de eis van het Openbaar Ministerie aldus het uitgangspunt te zijn. Aangezien het Openbaar Ministerie wel richtlijnen heeft vastgesteld ten behoeve van het formuleren van een eis in mensenhandelzaken, zou het wenselijk zijn als in de uitspraken tot uitdrukking wordt gebracht of de eis c.q. de richtlijn door de rechter als een passend uitgangspunt wordt beschouwd. Dit zal al meer inzicht geven in hoe de straf vervolgens tot stand komt in de desbetreffende zaak.

Gelet op de bevindingen worden de volgende aanbevelingen geformuleerd:

Voor de rechtspraak

- Vermeld een uitgangspunt in de strafmotivering of stel een oriëntatiepunt vast voor seksuele uitbuiting van minderjarigen om meer inzicht en consistentie in de straftoemeting teweeg te brengen.

- Waardeer de factoren die van invloed zijn op de straf niet alleen, maar ken die factoren ook gewicht toe in de strafmotivering om de straftoemeting begrijpelijker te maken.

Voor de wetgever

- Verricht een meer omvangrijk kwalitatief (jurisprudentie)onderzoek naar de straftoemeting in zaken betreffende seksuele uitbuiting in de afgelopen vijf jaren teneinde de beslissingen in dit soort zaken te monitoren.

- Verricht nader empirisch onderzoek naar de beleving van zowel slachtoffers als de samenleving met betrekking tot de opgelegde straffen en maatregelen in zaken betreffende seksuele uitbuiting.

- Verricht nader kwalitatief onderzoek naar de effectiviteit van de opgelegde straffen en maatregelen in zaken betreffende seksuele uitbuiting, waarbij aandacht wordt besteed aan zowel generale preventie (bescherming van de samenleving, normhandhaving) als speciale preventie (voorkomen van recidive, behandeling van de veroordeelde) om de aanpak van mensenhandel te verbeteren.

INLEIDING

Aanleiding

Het aantal minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting is niet precies bekend. Naar schatting van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen worden jaarlijks 1.300 minderjarigen slachtoffer van seksuele uitbuiting.[4] Slechts in enkele gevallen doet een minderjarige aangifte van seksuele uitbuiting of wordt ambtshalve opsporingsonderzoek ingesteld.

Mensenhandelaren verdienen veel geld aan de seksuele uitbuiting van minderjarige slachtoffers. De afschrikwekkende werking van een veroordeling voor mensenhandel is zeer gering als geen zware detentiestraf volgt. Minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting stellen vaak dat zij geen aangifte willen doen omdat de dader geen hoge detentiestraf krijgt. De strafrechtelijke procedure wordt dan als te belastend ervaren. Tevens voelen zij zich onvoldoende beschermd, omdat de dader weer snel op vrije voeten is.

De Nationaal Rapporteur heeft deze kwestie in het verleden al aangekaart.[5] In 2012 en 2016 concludeert de Nationaal Rapporteur dat een duidelijk straftoemetingskader ontbreekt en daarom werd aan de rechtspraak de aanbeveling gedaan om oriëntatiepunten te ontwikkelen.[6] In de laatste rapportage van de Nationaal Rapporteur in 2019 wordt dit herhaald.[7] In de kabinetsreactie[8] op dit laatste rapport van de Nationaal Rapporteur geeft de staatssecretaris aan dat de Raad voor de rechtspraak haar heeft geïnformeerd over de laatste stand van zaken: de zogenoemde «mensenhandelkamers» van de vier gerechtshoven bereiden op dat moment een concreet voorstel voor oriëntatiepunten mensenhandel voor. Alvorens het door de Nationaal Rapporteur aanbevolen onderzoek in overweging te nemen, wachtte de staatssecretaris graag de actuele ontwikkelingen binnen de Rechtspraak op het gebied van oriëntatiepunten voor straftoemeting af. De verwachting was dat een voorstel van de gerechtshoven over oriëntatiepunten binnen afzienbare tijd aan de Commissie Rechtseenheid van het LOVS wordt aangeboden en dat het voorts in consultatie zal gaan bij de gerechten. Tot op heden heeft de rechtspraak nog geen oriëntatiepunten gepubliceerd.[9]

Voorgaande onderzoeken betreffende mensenhandel gaan met name over mensenhandel in het algemeen. Specifiek inzicht in de strafoplegging in mensenhandelzaken wanneer sprake is van minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting ontbreekt. Dit vormt de aanleiding voor dit onderzoek van Defence for Children – ECPAT dat zij als onderdeel van de Coalitie tegen Seksuele Kinderuitbuiting (Defence for Children – ECPAT, Centrum Kinderhandel en Mensenhandel (CKM) en Fier) heeft verricht. Het onderzoek is gericht op het analyseren van straftoemetingsbeslissingen in mensenhandelzaken met minderjarige slachtoffers. En om de signalen van de slachtoffers, dat de opgelegde straffen te laag zouden zijn, te kunnen toetsen omdat dit in het kader van het vergroten van de aangiftebereidheid van belang is.

Onderzoeksvraag

Het onderzoek dat voor u ligt, wil inzicht verschaffen in de straffen die in de periode 2015-2019 zijn opgelegd in mensenhandelzaken met minderjarige slachtoffers. Daarom is gekozen voor de hoofdvraag:

Hoe wordt het misdrijf seksuele uitbuiting van een minderjarige zoals bedoeld in artikel 273f Wetboek van Strafrecht door de rechter bestraft in de periode 2015-2019?

4 Idem 1.
5 Het laatst gepubliceerde kwalitatieve onderzoek naar bestraffing van mensenhandel dateert uit 2012 van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel. Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2012). Mensenhandel. Jurisprudentie men-senhandelzaken 2009-2012. Een analyse. Den Haag: BNRM.
6 Idem 2 en 5.
7 Idem 1.
8 Brief van de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid d.d. 13 september 2019, *Kamerstukken II*, 2018/19, 28638, nr. 174, p. 6.
9 https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/Orientatiepunten-en-afspraken-LOVS.pdf. Laatst bekeken versie: maart 2020.

De volgende sub vragen zijn hierbij van belang:
a). Welke veelvoorkomende factoren zijn van invloed op de straftoemeting?
b). Op welke wijze wordt dit tot uitdrukking gebracht in de uitspraak?
c). Op welke wijze spelen de strafdoeleinden een rol bij de straftoemeting?

Onderzoeksmethode
Voor dit onderzoek is gekozen voor een jurisprudentieonderzoek waarbij de strafrechtelijke veroordelingen voor mensenhandel van minderjarigen zijn geanalyseerd van zowel rechtbanken als gerechtshoven. De informatie is verzameld door middel van een deskresearch waarbij gekeken is naar de gepubliceerde uitspraken op rechtspraak.nl in de periode 2015-2019. Dit jurisprudentie-onderzoek is afgerond per eind februari 2020. Strafrechtelijke uitspraken van 2019 die na februari 2020 zijn gepubliceerd op rechtspraak.nl zijn niet meer meegenomen in dit onderzoek.

Opgemerkt wordt dat op rechtspraak.nl niet alle rechtszaken worden gepubliceerd (zie Besluit selectiecriteria uitsprakendatabank rechtspraak.nl). Toch was de verwachting dat over een periode van vijf jaar voldoende uitspraken konden worden gevonden op rechtspraak.nl om een goed beeld te kunnen krijgen van het oordeel van rechters in zaken betreffende mensenhandel van minderjarigen. Daarbij is de veronderstelling dat, gelet op het aantal strafrechtelijke vervolgingen in dit soort zaken, het om zulke unieke zaken gaat dat vrijwel alle zaken met minderjarige slachtoffers worden gepubliceerd.

Gezocht is op de termen 'mensenhandel', 'minderjarige', 'seksuele uitbuiting' en een combinatie hiervan. Uit de gevonden resultaten op jaarbasis zijn alle zaken met minderjarige slachtoffers gefilterd. Vrijspraken of afdoening in andere zin dan een veroordeling, zijn niet geanalyseerd omdat een straftoemetingsbeslissing in die zaken ontbreekt.

In de periode 2015-2019 zijn in totaal 145[10] uitspraken gevonden en met behulp van coderingsheets geanalyseerd. Bij die uitspraken zijn ook de zaken meegenomen die volgens het jeugdstrafrecht zijn afgedaan (n = 7). Hoewel het jeugdstrafrecht andere uitgangspunten ten behoeve van straftoemeting en veel lagere strafmaxima kent, is ook getracht inzicht te verkrijgen in die beslissingen alsmede hoe die beslissingen zich verhouden tot de beslissingen inzake verdachten die volgens het meerderjarigen strafrecht zijn veroordeeld. Tot slot wordt opgemerkt dat sommige zaken zowel bij de rechtbank als bij het gerechtshof tot een veroordeling hebben geleid. Er is voor gekozen om die zaken afzonderlijk mee te tellen, nu juist de uitspraak zelf en niet de veroordeelde het lijdend voorwerp is van dit onderzoek.

Dankbetuiging
Bijzonder veel dank gaat uit naar drs. F.W.M. Huls, rechtssocioloog. Zonder zijn wezenlijke bijdrage aan dit onderzoek was het niet mogelijk geweest om alle data te coderen en vervolgens in figuren om te zetten. Dit rapport was zonder hem dan ook niet op deze manier tot stand gekomen.
Een speciaal dankwoord gaat ook uit naar de student-stagiaires van Defence for Children: Yunus Oppier, Aiah al Malai en Paulette van Oosten. Zonder hun inzet was het niet mogelijk geweest om alle onderzoeksgegevens binnen het relatief korte tijdbestek overzichtelijk te verwerken.

Leeswijzer
In hoofdstuk 1 'De bestraffing' worden de resultaten weergegeven van de gevonden veroordelingen waarin de opgelegde straffen worden besproken. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de vordering in die zaken van het Openbaar Ministerie. In hoofdstuk 2 'De straftoemetingsfactoren' worden de door de wet bepaalde en veelvoorkomende straftoemetingsfactoren behandeld, bijvoorbeeld of sprake is van een veroordeling voor meerdere strafbare feiten. In hoofdstuk 3 'Een vergelijking met andere misdrijven' wordt een vergelijking gemaakt tussen de opgelegde straffen (hoofdstuk 1) en de oriëntatiepunten die de rechtspraak hanteert voor andere misdrijven. In hoofdstuk 4 'Bevindingen en beantwoording onderzoekvraag' worden de bevindingen samengevoegd en wordt vervolgens de onderzoeksvraag beantwoord.

10 Eén uitspraak betrof een samengesteld vonnis van vier veroordeelden. Aangezien de straftoemetingsbeslissing voor die vier veroordeelden separaat is opgenomen, telt die uitspraak als n = 4 mee ten opzichte van het totaal.

AFKORTINGEN & VERKLARENDE WOORDENLIJST

bruto	totaal opgelegde gevangenisstraf (onvoorwaardelijk en voorwaardelijk)
GEV	gevangenisstraf
icm	in combinatie met
jdet	jeugddetentie
kp	kinderpornografie
mnd	maanden
netto	het totaal aantal dagen/maanden gevangenisstraf waarbij het voorwaardelijke deel in mindering wordt gebracht op het totaal
PIJ	plaatsing in een inrichting voor jeugdigen
slo	slachtoffer
Sr	Wetboek van Strafrecht
strafsoort	de soort sanctie, een vrijheidsbenemende straf of een taakstraf bijvoorbeeld
strafmodaliteit	in welke vorm de straf wordt opgelegd (geheel onvoorwaardelijk, deels voorwaardelijk of geheel voorwaardelijk).
Sv	Wetboek van Strafvordering
TBS	terbeschikkingstelling
TS	taakstraf
vw	voorwaardelijk

De rechtspraak gebruikt in de uitspraken als ook in de oriëntatiepunten de term 'kinderpornografie'. Met kinderporno worden afbeeldingen van seksueel misbruik of seksuele uitbuiting van (een) minderjarige(n) bedoeld. Defence for Children – ECPAT vindt dat de term 'kinderpornografie' geen recht doet aan de ernst van de situatie en het slachtofferschap. Daarom spreekt Defence for Children - ECPAT van 'afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen'. Dit is terminologie die de getroffen kinderen niet stigmatiseert en seksueel geweld niet bagatelliseert. Kinderen dragen geen verantwoordelijkheid of schuld aan hun eigen uitbuiting of misbruik.

Onder afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen worden afbeeldingen verstaan met een seksuele strekking, waarbij iemand is betrokken die kennelijk de leeftijd van achttien jaar nog niet heeft bereikt. Afbeeldingen worden als zodoende aangemerkt als er sprake is van een expliciete seksuele houding als er seksuele handelingen worden getoond, of als een minderjarige zich in een zodanige houding of omgeving bevindt waardoor de afbeelding een onmiskenbare seksuele strekking heeft. Zie ook http://luxembourgguidelines.org

Daar waar mogelijk, wordt in voorliggend rapport dan ook gekozen voor de terminologie 'afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen' of wordt de strafbepaling, artikel 240b Sr, vermeld.

Hetzelfde geldt voor de term 'jeugdprostitutie'. De rechtspraak gebruikt die term in de uitspraken als ook in de oriëntatiepunten. In plaats daarvan spreekt Defence for Children - ECPAT van 'kindermisbruik in prostitutie'. Daar waar mogelijk wordt in voorliggend rapport dan ook gekozen om de terminologie 'kindermisbruik in prostitutie' of wordt de strafbepaling, artikel 248b Sr, vermeld.

1. DE BESTRAFFING

1.1 Inleiding

Seksuele uitbuiting van minderjarigen (mensenhandel) is een grove schending van kinderrechten die in het VN-Kinderrechtenverdrag zijn vastgelegd. De delictsomschrijving van mensenhandel is te vinden in artikel 273f van het Wetboek van Strafrecht (Sr). De afgelopen jaren is zowel het delict mensenhandel als ook dit wetsartikel meermalen gewijzigd.[11] In 2016 publiceerde de Nationaal Rapporteur Mensenhandel de 'Monitor Mensenhandel. Cijfers vervolging en berechting 2011-2015'.[12] Eén van de conclusies in die monitor was dat de gemiddelde duur van de opgelegde onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen in 2014 en 2015 fors was gedaald. De Nationaal Rapporteur noemde deze ontwikkeling opmerkelijk, met name vanwege het feit dat de wettelijke strafbedreiging juist door de wetgever een aantal keer is verhoogd om de ernst van het misdrijf mensenhandel te benadrukken. De wetgever verwoordde de reden tot verhoging als volgt:

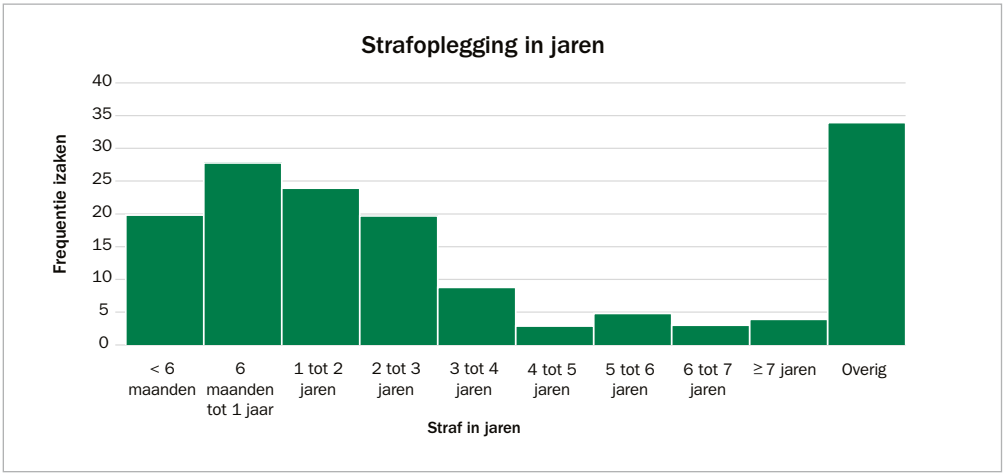
> *'Niettemin is het onderhavige voorstel tot verdere verhoging van de strafmaxima naar mijn mening gerechtvaardigd en verantwoord. Met de voorgestelde verhoging wordt de ernst van het feit beter tot uitdrukking gebracht. Mensenhandel is een uitermate ernstig misdrijf waarbij veelal gedurende een langere periode een zeer ernstige inbreuk op de menselijke waardigheid en integriteit van het slachtoffer wordt gemaakt, vaak met blijvende psychische en andere gevolgen. Onder mensenhandel valt ook de problematiek inzake zogenaamde loverboys. Slachtofferschap van loverboys lijkt zich vooral te concentreren op adolescenten en jongvolwassenen in de 13- tot 20-jarige leeftijd. Binnen deze toch al kwetsbare leeftijdsgroep vormen meisjes met een licht verstandelijke beperking een duidelijke risicogroep. Ook hangt de problematiek vaak samen met andere problemen bij de slachtoffers, zoals een moeilijke (vroegere) gezinssituatie, (seksuele) trauma's en onderliggende psychische aandoeningen (…) Loverboys richten zich dus op de aller kwetsbaarsten in onze samenleving. De aanhoudende stelselmatige inbreuk op de menselijke waardigheid en integriteit van het slachtoffer alsmede de kenmerken van slachtoffers van mensenhandel rechtvaardigen een verhoging van het strafmaximum terzake van het delict mensenhandel.'* [13]

In de monitor van de Nationaal Rapporteur die in 2019 is verschenen, wordt over de duur van de onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen opgemerkt dat die uiteenloopt van één dag tot tien jaar.[14] De Nationaal Rapporteur kwam op een gemiddelde uit van bijna één jaar en tien maanden. In de zaken waarin uitsluitend sprake is van mensenhandel was dit ruim één jaar en drie maanden. Verder leek de aanwezigheid van een minderjarig slachtoffer in binnenlandse seksuele uitbuitingszaken te resulteren in een gemiddeld kortere straf waarbij tevens sprake was van samenloop met andere feiten.

Op 1 juli 2020 is een voortgangsbrief aan de Tweede Kamer gestuurd waarin nader wordt ingegaan op aangenomen moties en toezeggingen, waaronder de toezegging van een jurisprudentieonderzoek.[15] In die brief wordt kort ingegaan op het inmiddels verrichte jurisprudentieonderzoek waarin (eveneens) 145 uitspraken zijn geanalyseerd waaronder ook vrijspraken. De volgende figuur over het

11 De laatste wijziging, de verhoging van de strafmaxima, is op 1 april 2013 in werking getreden, Wet van 28 februari 2013 inzake partiële wijziging van het Wetboek van Strafrecht en enkele andere wetten in verband met de aanpassing van het materieel strafrecht aan recente ontwikkelingen, Stb. 2013, 84 en Stb. 2013, 108.
12 Idem 2.
13 Memorie van Toelichting, *Kamerstukken II* 2011/12, 33185, 3, p. 6.
14 Idem 1
15 Brief van de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid d.d. 1 juli 2020, *Kamerstukken II*, 2019/2020, 28638, nr. 183, vanaf pagina 11.

onvoorwaardelijk deel van de opgelegde gevangenisstraffen is opgenomen in de brief, omschreven als 'tabel 5':

Bron: brief van de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid d.d. 1 juli 2020, Kamerstukken II, 2019/2020, 28638, nr. 183, vanaf pagina 15.

Uit de brief blijkt dat dit 145 uitspraken betreffen van rechtbanken, gepubliceerd in de periode 1 januari 2018 tot en met 30 juni 2019. Volgens welke methodiek die 145 uitspraken zijn geselecteerd, blijkt niet uit de brief en evenmin uit de bijlage. Het onderzoek betreft niet alleen seksuele uitbuiting, maar ook andere vormen van mensenhandel.

Strafmaximum

Sinds 2013 geldt de tekst zoals die in bijlage II is opgenomen. Dit houdt in dat mensenhandel met een gevangenisstraf van ten hoogste **twaalf** jaren of een geldboete van de vijfde categorie wordt bestraft.[16]

Daarbij staan in het derde, vierde en vijfde lid van artikel 273f Sr enkele strafverzwarende factoren. Als hiervan sprake is, geldt een hoger strafmaximum. Zo kan een verdachte worden veroordeeld tot ten hoogste **vijftien** jaren of geldboete van de vijfde categorie, indien – kort gezegd – :

a. hij de mensenhandel samen met een ander of anderen heeft gepleegd;
b. indien het slachtoffer minderjarig is of indien misbruik wordt gemaakt van de kwetsbare positie van een slachtoffer;
c. indien geweld wordt gebruikt.

Mensenhandel kan zelfs worden bestraft met ten hoogste **achttien** jaren gevangenisstraf of een geldboete van de vijfde categorie indien het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft of daarvan levensgevaar voor een ander te duchten is. Tot slot is ook een **levenslange** gevangenisstraf of een tijdelijke van ten hoogste **dertig** jaren of een geldboete van de vijfde categorie indien het feit de dood ten gevolge heeft.

Naast de gevangenisstraffen, kunnen ook andere straffen worden opgelegd zoals een taakstraf maar bijvoorbeeld ook de maatregel terbeschikkingstelling (TBS) met verpleging.

In dit jurisprudentieonderzoek wordt in geen enkele uitspraak de maximale gevangenisstraf opgelegd. Evenmin wordt gekozen voor strafoplegging in de vorm van een geldboete. Tijdens dit onderzoek zijn nog enkele uitspraken aangetroffen waarin het oude artikel 273f Sr nog gold (n = 24), toen nog sprake was van een lager strafmaximum.[17] Ook gold in die zaken ook nog geen taakstrafverbod (zie paragraaf 1.2.1).

16 Artikel 273f Sr, eerste lid. Artikel 23 Sr, vierde lid: een geldboete van de vijfde categorie is € 67 000 [Per 1 januari 2020: € 87.000].
17 Voor het kale delict mensenhandel gold voor de wetswijziging een strafmaximum van 8 jaren gevangenisstraf. Voor alle gekwalificeerde vormen van mensenhandel gold ten minste een strafmaximum van 12 jaren gevangenisstraf, oplopend tot 18 jaren gevangenisstraf voor mensenhandel gepleegd onder de omstandigheid dat het feit de dood ten gevolge heeft.

Jeugdstrafrecht

Tot slot moet worden vermeld dat ten aanzien van de volgens het jeugdstrafrecht afgedane zaken voornoemde strafmaxima niet gelden. In die gevallen kan maximaal twee jaar jeugddetentie worden opgelegd wanneer de verdachte ten tijde van het plegen van het delict tussen de 16 en 18 jaar oud is[18] of wanneer de verdachte via het zogenoemde adolescentenstrafrecht[19] wordt veroordeeld. Ook kan aan deze verdachten de maatregel plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PIJ) worden opgelegd. Aan verdachten vanaf 12 jaar tot 16 jaar kan maximaal een jaar jeugddetentie worden opgelegd, maar in dit jurisprudentieonderzoek is geen verdachte jonger dan 16 jaar aangetroffen.

1.2 Straftoemetingskader

Motiveringsvereisten

Tijdens dit onderzoek is geen literatuuronderzoek verricht. Om de beslissingen in de juiste context te kunnen plaatsen, wordt hier kort stilgestaan bij enkele fundamentele beginselen waarmee de rechter rekening dient te houden bij de straftoemeting. Vooropgesteld wordt dat de rechter veel vrijheid toekomt bij de straftoemetingsbeslissing. Het Wetboek van Strafvordering (Sv) schrijft enkel voor dat het vonnis in het bijzonder de redenen opgeeft, die de straf hebben bepaald of tot de maatregel hebben geleid.[20] Indien de verdachte wordt veroordeeld tot een vrijheidsbenemende straf of maatregel, dienen in het vonnis in het bijzonder de redenen te staan die tot de keuze van deze straf of maatregel hebben geleid. Het vonnis geeft voorts zoveel mogelijk de omstandigheden aan, waarop bij de vaststelling van de duur van de straf is gelet.[21] Als de maatregel van terbeschikkingstelling (TBS) met verpleging wordt opgelegd ter zake van een misdrijf dat gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen, geeft het vonnis dit onder opgave van redenen aan.[22]

Indien de beslissing afwijkt van de door de verdachte dan wel door de officier van justitie uitdrukkelijk onderbouwde standpunten, schrijft de wet voor dat het vonnis in het bijzonder de redenen opgeeft die daartoe hebben geleid.[23]

Voorwaardelijk straffen

De rechter heeft de vrijheid om een gevangenisstraf gedeeltelijk voorwaardelijk op te leggen. Die vrijheid is wel begrensd door de wetgever. Immers, op grond van artikel 14a Sr kan de rechter bepalen dat bij het opleggen van een gevangenisstraf tot ten hoogste vier jaren, een gedeelte daarvan voorwaardelijk is.[24] Indien een gevangenisstraf van meer dan vier jaren wordt opgelegd, is een voorwaardelijk deel niet meer mogelijk. Algemene voorwaarden zoals het niet opnieuw begaan van een strafbaar feit gelden van rechtswege. Daarnaast kunnen door de rechter bijzondere voorwaarden worden verbonden aan de voorwaardelijke straf, bijvoorbeeld deelnemen aan een gedragsinterventie.[25]

Taakstrafverbod

Hoewel sinds de totstandkoming van het Wetboek van Strafrecht in 1886 de rechter een grote vrijheid toekomt bij de straftoemeting, is die vrijheid regelmatig onderwerp van het politieke debat. Dit heeft onder meer geresulteerd in een wetswijziging: op 3 januari 2012 is het taakstrafverbod ingevoerd voor ernstige zeden- en geweldsmisdrijven.[26] Mensenhandel is sindsdien een misdrijf waarvoor een (kale) taakstraf niet mag worden opgelegd.[27]

18 Artikel 77i Sr, eerste lid.
19 Artikel 77c Sr.
20 Artikel 359 Sv, vijfde lid.
21 Artikel 359 Sv, zesde lid.
22 Artikel 359 Sv, zevende lid.
23 Artikel 359 Sv, tweede lid, tweede volzin.
24 Bij gevangenisstraffen tussen de twee en vier jaren is het voorwaardelijk deel ten hoogste twee jaren.
25 Artikel 14c Sr.
26 Wet van 17 november 2011, in werking getreden op 3 januari 2012 (Stb. 2012).
27 Artikel 22b Sr.

Dit geldt eveneens voor jeugdstrafzaken, zij het dat het jeugdstrafrecht een uitzondering kent: van het taakstrafverbod kan worden afgeweken indien naast de taakstraf, jeugddetentie, de maatregel betreffende het gedrag of de maatregel plaatsing in een inrichting voor jeugdigen wordt opgelegd.[28]

Samenloop

Een verdachte kan van meerdere strafbare feiten worden verdacht. Er is sprake van samenloop wanneer de verdachte voor de rechter verschijnt ter zake van meer dan één feit en over die feiten is nog niet onherroepelijk door een rechter geoordeeld. Sprake kan zijn van eendaadse samenloop (een handeling valt onder meer dan één strafbepaling), maar dit is voor de straftoemetingsbeslissing minder interessant omdat slechts één van die strafbepalingen wordt toegepast.[29] Sprake kan ook zijn van meerdaadse samenloop: de verdachte wordt van meer dan één feit verdacht, die feiten moeten als op zichzelf staande handelingen worden gezien en leveren meer dan één misdrijf op.[30] In die gevallen mag volgens artikel 57 lid 1 Sr maar één straf worden opgelegd. De rechter is tot op zekere hoogte vrij om te bepalen welke straf recht doet aan de gepleegde misdrijven. Tot op zekere hoogte, omdat het tweede lid van artikel 57 Sr een beperking geeft: het maximum van deze straf is het totaal van de hoogste straffen op de feiten gesteld, doch - voor zover het gevangenisstraf of hechtenis betreft - niet meer dan een derde boven het hoogste maximum. Het is dus geen oneindige optelsom van de straffen gesteld op de diverse bewezen verklaarde misdrijven. Voor onderhavig onderzoek houdt het voorgaande in dat bij meerdaadse samenloop met een ander strafbaar feit, bijvoorbeeld een zedendelict ex artikel 245 Sr[31], niet (15 + 8 =) 23 jaar gevangenisstraf mag worden opgelegd. In dit voorbeeld kan maximaal ([15/3] + 15 =) 20 jaar gevangenisstraf worden opgelegd.

Artikel 63 Sr is van belang wanneer de verdachte, om welke reden dan ook, niet gelijktijdig wordt berecht voor alle strafbare feiten.[32] Immers, dat artikel bepaalt dat artikel 57 Sr ook geldt wanneer verschillende strafbare feiten op verschillende data worden afgedaan. Er is wel een duidelijke voorwaarde: de rechter moet bij de straf voor misdrijf 1 rekening houden met de straf die inmiddels is opgelegd voor misdrijf 2, mits misdrijf 1 is gepleegd voordat de bestraffing van misdrijf 2 heeft plaatsgevonden.

Het jeugdstrafrecht kent een eigen samenloopbepaling[33]. Bij samenloop worden meer feiten die als op zichzelf staande handelingen moeten worden beschouwd, voor de toepassing van straffen en maatregelen als één feit aangemerkt. Ook artikel 63 is met betrekking tot straffen in jeugdzaken van toepassing.[34]

Poging en medeplichtigheid

Tot slot is van belang om te vermelden dat het strafmaximum van de hoofdstraffen met een derde wordt verminderd indien sprake is van poging[35] en ook indien sprake is van medeplichtigheid.[36] Voor onderhavig onderzoek houdt dit in dat het strafmaximum (15 – [15/3] =) 10 jaar gevangenisstraf is. Dit geldt niet voor jeugdstrafzaken. De straffen en maatregelen in jeugdstrafzaken zijn voor poging en medeplichtigheid dezelfde als die voor het voltooide misdrijf.[37]

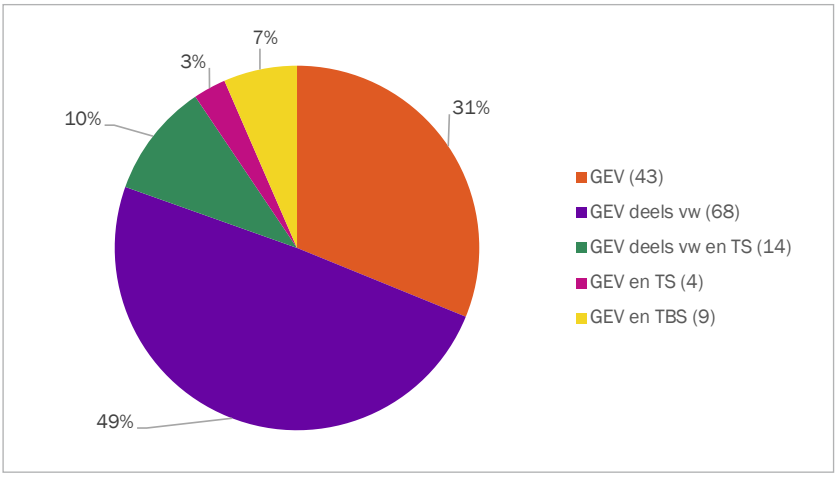
28 Artikel 77ma Sr.
29 Artikel 55 Sr.
30 Artikel 57 Sr.
31 Artikel 245 Sr luidt: "Hij die met iemand, die de leeftijd van twaalf jaren maar nog niet die van zestien jaren heeft bereikt, buiten echt, ontuchtige handelingen pleegt die bestaan uit of mede bestaan uit het seksueel binnendringen van het lichaam, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren of geldboete van de vijfde categorie."
32 Artikel 63 Sr luidt: "Indien iemand, nadat hem een straf is opgelegd, schuldig wordt verklaard aan een misdrijf of een overtreding voor die strafoplegging gepleegd, zijn de bepalingen van deze titel voor het geval gelijktijdig straf wordt opgelegd van toepassing."
33 Artikel 77gg Sr, tweede lid.
34 Idem 33.
35 Artikel 45 Sr.
36 Artikel 49 Sr.
37 Artikel 77gg Sr, eerste lid.

Twee beginselen

Naast het voorgaande geldt ook dat de rechter maatwerk moet leveren: iedere verdachte heeft recht op een individuele beoordeling van zijn zaak. Naast dit individualiseringsbeginsel geldt ook het evenredigheidsbeginsel: gelijke gevallen dienen gelijk te worden behandeld. De rechter mag niet inconsistent straffen, want dat kan leiden tot willekeur. Die consistentie wordt bevorderd door bijvoorbeeld het publiceren van de uitspraken op rechtspraak.nl, het vaststellen van oriëntatiepunten (het LOVS) en het vaststellen van richtlijnen (Openbaar Ministerie).

1.3 Overzicht van opgelegde straffen en maatregelen

Voordat wordt ingegaan op de hoogte van de straffen (strafmaat), wordt eerst gekeken naar welke straffen rechters hebben opgelegd in de bestudeerde zaken van seksuele uitbuiting van minderjarigen (strafsoort en strafmodaliteit).

Figuur 1: onderscheid opgelegde strafsoorten en -modaliteiten

Uit de figuur 1 blijkt dat rechters veelal een gevangenisstraf (GEV) hebben opgelegd, hetgeen ook logisch is gelet op het hiervoor genoemde taakstrafverbod. Bij de veroordeelden die volgens het meerderjarigenstrafrecht werden berecht (n = 138) werd bijna de helft van de zaken afgedaan met een gedeeltelijk voorwaardelijke (vw) gevangenisstraf (n = 68). Dit betreffen per definitie gevangenisstraffen onder de vier jaren.

In nog eens veertien zaken werd naast een deels voorwaardelijke gevangenisstraf ook een taakstraf (TS) opgelegd.

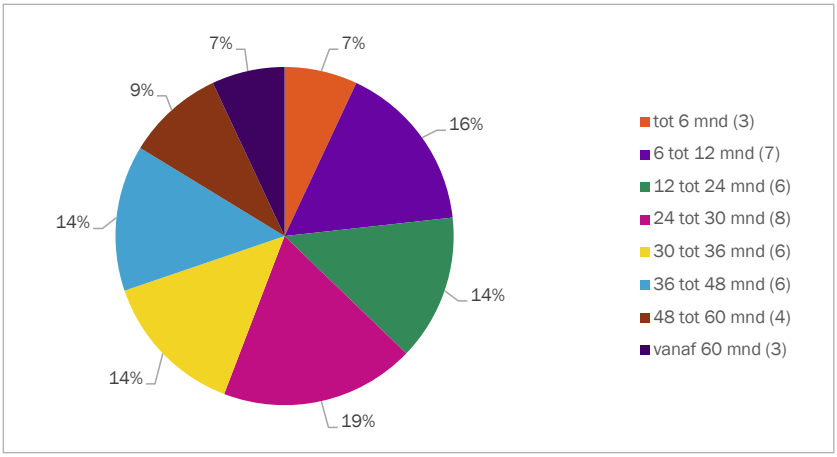
In bijna een derde van deze zaken volgde een onvoorwaardelijke gevangenisstraf (n = 43), hetgeen nog niets zegt over de hoogte van die onvoorwaardelijke gevangenisstraf. In vier zaken werd naast een onvoorwaardelijke gevangenisstraf ook een taakstraf opgelegd, waarbij het in twee van die zaken medeplegen van medeplichtigheid aan mensenhandel van een minderjarige betrof. Die verdachten werden veroordeeld tot een dag gevangenisstraf en een taakstraf.

Tot slot werd in negen zaken een onvoorwaardelijke gevangenisstraf en TBS opgelegd.

De onvoorwaardelijke gevangenisstraf

Om met de laatstgenoemde zaken te beginnen: in de negen zaken waarbij een onvoorwaardelijke gevangenisstraf én TBS volgde, waren de onvoorwaardelijke gevangenisstraffen – gelet op figuur 2 – relatief hoog: in vier van de negen zaken volgde een gevangenisstraf van vijf jaar of meer, met een gevonden maximum van acht jaar, naast de TBS. Dit is tevens het maximum dat is opgelegd van alle onderzochte zaken (n = 145). In de overige vijf zaken werd driemaal een gevangenisstraf van twee jaar en TBS opgelegd en de andere twee zaken eindigden in een gevangenisstraf korter dan twee jaar en TBS.

In de drieënveertig zaken waarin de rechter een onvoorwaardelijke gevangenisstraf oplegde, is het beeld wat meer diffuus. Het resultaat laat zich als volgt verdelen:

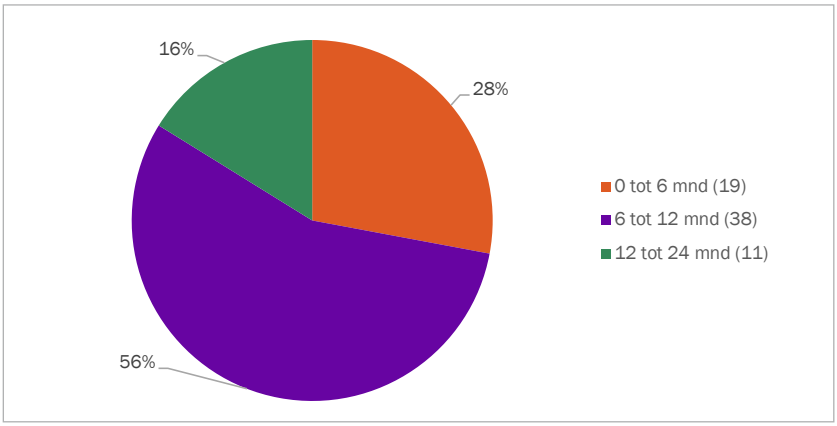
Figuur 2: hoogte van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf (GEV), de absolute aantallen staan tussen haakjes

Op grond van figuur 2 kan worden geconcludeerd dat in relatieve zin het overgrote deel van de drieënveertig zaken met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf tussen de zes en achtenveertig maanden wordt afgedaan, waarbij de meeste zaken in de categorie vierentwintig tot dertig maanden gevangenisstraf vallen. De hoogste onvoorwaardelijke gevangenisstraf sec (dus niet in combinatie met een andere strafsoort zoals een taakstraf of TBS) die tijdens het onderzoek is gevonden, is een gevangenisstraf van vijf jaar en tien maanden.

In de zaken waarin een onvoorwaardelijke gevangenisstraf werd opgelegd in combinatie met een taakstraf (n = 4) vielen de gevangenisstraffen behoorlijk lager uit: (i) drie dagen gevangenisstraf en een taakstraf van tachtig uren, (ii) veertien dagen gevangenisstraf en een taakstraf van honderd uren, (iii) een dag gevangenisstraf en een taakstraf van honderdvijftig uren en (iv) een dag gevangenisstraf en een taakstraf van honderd uren. Hierbij lijkt aansluiting te zijn gezocht met het aantal dagen dat de veroordeelde al in voorlopige hechtenis had doorgebracht.[38]

De voorwaardelijke gevangenisstraf

Gekeken naar de uitspraken waarin een gedeeltelijk voorwaardelijke gevangenisstraf wordt opgelegd (n = 68), betreft het voorwaardelijk deel van de gevangenisstraf maximaal achttien maanden. In het gros van de zaken werd een voorwaardelijk deel van zes maanden opgelegd (figuur 3).

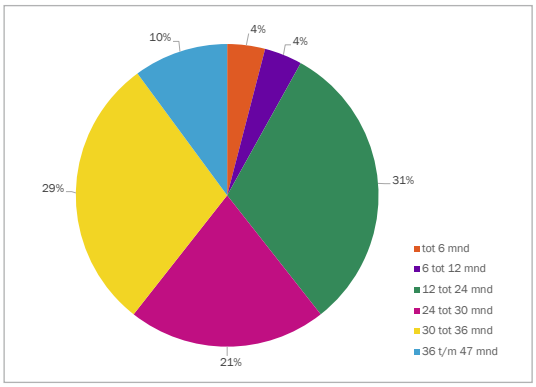

Figuur 3: voorwaardelijk deel van de GEV deels vw, de absolute aantallen staan tussen haakjes

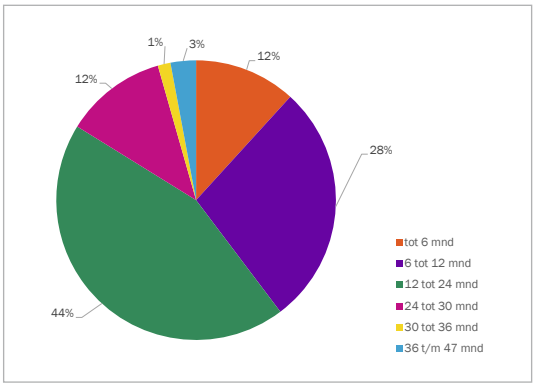
38 Artikel 27 Sr, eerste lid: 'Bij het opleggen van tijdelijke gevangenisstraf, hechtenis of taakstraf beveelt de rechter, dat de tijd die door de veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van de uitspraak in verzekering, in voorlopige hechtenis, in gijzeling ingevolge artikel 6:6:25 van het Wetboek van Strafvordering, in een psychiatrisch ziekenhuis of een instelling voor klinische observatie bestemd ingevolge een bevel tot observatie of in detentie in het buitenland ingevolge een Nederlands verzoek om uitlevering of om overlevering is doorgebracht, bij de uitvoering van die straf geheel in minde-ring zal worden gebracht. (...)'

Bij figuur 2 viel op dat in het gros van de zaken een gevangenisstraf tussen de zes en achtenveertig maanden wordt opgelegd. Binnen die categorie werd grotendeels een gevangenisstraf tussen de vierentwintig en dertig maanden opgelegd.[39]

Bij deze categorie, de deels voorwaardelijke gevangenisstraffen, is eveneens gekeken hoeveel maanden de veroordeelde uiteindelijk in detentie heeft moeten doorbrengen. Eerst is gekeken naar de *bruto* gevangenisstraffen (figuur 4a). Vervolgens is het voorwaardelijke deel in mindering op het totaal aantal dagen/maanden gevangenisstraf. Dit leverde het *netto* resultaat op (figuur 4b).

Figuur 4a:
bruto opgelegde straf bij GEV deels vw, in percentages

Figuur 4b:
netto opgelegde straf bij GEV deels vw, in percentages

In de meeste zaken waarin een voorwaardelijke gevangenisstraf volgde, was sprake van een onvoorwaardelijk deel (*netto* gevangenisstraf) tussen de één en twee jaar (n = 30). Ook minder dan een jaar *netto* gevangenisstraf werd relatief veel opgelegd (n = 19). In twee van die zaken was in ene zaak sprake van een poging tot mensenhandel en in de andere zaak sprake van medeplichtigheid.

In de zaken waarin een deels voorwaardelijke gevangenisstraf in combinatie met een taakstraf werd opgelegd (n= 14) is het onvoorwaardelijk deel van de gevangenisstraf fors minder dan bij de zaken waarin een deels voorwaardelijke gevangenisstraf zonder taakstraf volgde. Uit onderstaande figuur 5 blijkt dat een veroordeelde maximaal zes maanden in detentie heeft doorgebracht. In de andere gevallen is dit een minder lange periode geweest.

	Totaal		Voorwaardelijk		In detentie		Taakstraf	
1	12	maanden	6	maanden	180	dagen	80	uur
2	460	dagen	300	dagen	160	dagen	120	uur
3	6	maanden	3	maanden	90	dagen	150	uur
4	365	dagen	321	dagen	44	dagen	240	uur
5	5	maanden	4	maanden	30	dagen	200	uur
6	209	dagen	180	dagen	19	dagen	150	uur
7	46	dagen	30	dagen	16	dagen	240	uur
8	7	maanden	6	maanden en 27 dagen	3	dagen	120	uur
9	90	dagen	87	dagen	3	dagen	200	uur
10	60	dagen	57	dagen	3	dagen	60	uur
11	121	dagen	120	dagen	1	dag	180	uur
12	0		6	maanden	0		240	uur
13	0		6	maanden	0		240	uur
14	0		6	maanden	0		120	uur

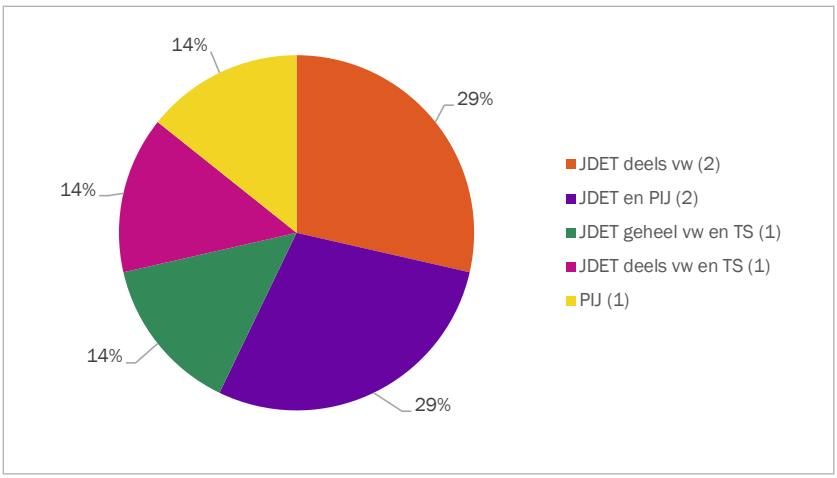
Figuur 5: zaken met oplegging van een deels vw gevangenisstraf in combinatie met een taakstraf

39 Hierbij is overigens geen rekening gehouden met de regeling voorwaardelijke invrijheidstelling (VI).

Overigens wordt opgemerkt dat de wet bepaalt dat een taakstaf tot maximaal tweehonderdveertig uur mag worden opgelegd. Indien de taakstraf niet goed wordt verricht, wordt voor elke twee uur die niet is verricht, een dag vervangende hechtenis gerekend (dus zestig uur taakstraf is dertig dagen hechtenis). Te zien is dat in vier zaken de maximum taakstraf wordt opgelegd naast een voorwaardelijke gevangenisstraf. Een groot verschil is zichtbaar tussen de eerste uitspraak en de laatste drie, maar een sterk verband tussen de duur van de vrijheidsbeneming of het voorwaardelijke deel ervan enerzijds en de hoogte van de taakstraf anderzijds wordt niet duidelijk zichtbaar.

Jeugdstrafzaken

Ten aanzien van de jeugdstrafzaken (n = 7) werd een divers beeld waargenomen, zie figuur 6. Van de zeven zaken eindigden drie zaken in een PIJ-maatregel, waarbij in twee zaken dit in combinatie met een jeugddetentie (JDET) werd opgelegd. In de ene zaak betrof dit drieëntachtig dagen jeugddetentie en in de andere zaak zes maanden jeugddetentie.

Figuur 6: opgelegde sancties in jeugdstrafzaken, absolute aantallen staan tussen haakjes

In één zaak werd een onvoorwaardelijke jeugddetentie opgelegd van vier maanden in combinatie met een taakstraf van honderdvijftig uur.

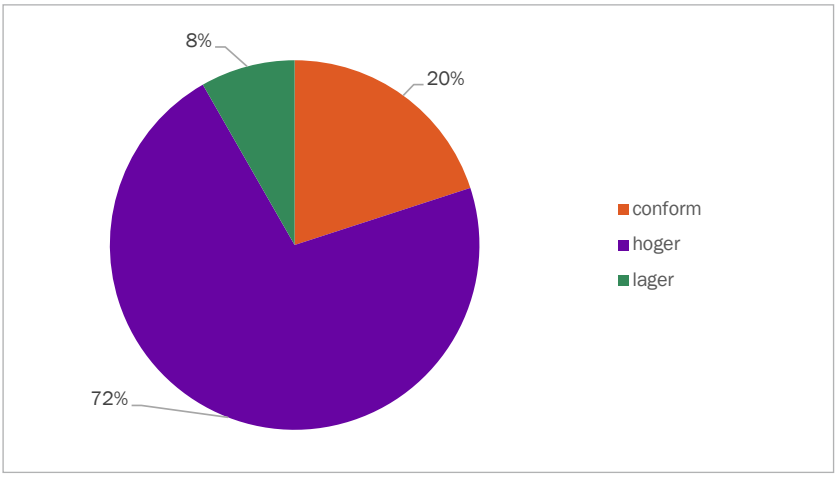
In twee zaken werd gekozen voor een deels voorwaardelijke jeugddetentie. In de ene zaak betrof dit een jeugddetentie van twaalf maanden, waarvan zes maanden voorwaardelijk. In de andere zaak betrof het een jeugddetentie van veertien maanden, waarvan vier voorwaardelijk.

In één van de zaken was sprake van een meerderjarige verdachte en werd het jeugdstrafrecht toegepast. Dat is mogelijk via artikel 77c Sr. Aan de veroordeelde werd drie dagen onvoorwaardelijke jeugddetentie, zes maanden voorwaardelijke jeugddetentie en een taakstraf van honderdtachtig uren opgelegd.

Tot slot werd bij een minderjarige het meerderjarigenstrafrecht toegepast. Dat is mogelijk via artikel 77b Sr. Die zaak is daarom niet als jeugdzaak geregistreerd in het onderzoek.

1.4 Eis Openbaar Ministerie

In het totaal aantal zaken (n = 145) is in achtentwintig gevallen de verdachte veroordeeld conform de eis van het Openbaar Ministerie, zie figuur 7. In twaalf uitspraken was de eis van het Openbaar Ministerie lager dan de uiteindelijke veroordeling. In het gros van de gevallen, namelijk in 105 zaken, was de eis van het Openbaar Ministerie hoger dan de veroordeling.

Figuur 7: eis Openbaar Ministerie ten opzichte van veroordeling door rechter

Het verschil wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de bewezenverklaring. In de gevallen waarin de rechter tot een lagere veroordeling komt, komt dat met name door de omstandigheid dat de officier van justitie meer bewezen acht dan de rechter. Zo vindt de officier van justitie vaker meer van de ten laste gelegde feiten, meer feitelijke handelingen of een langere pleegperiode bewezen.

Hoewel het Openbaar Ministerie vaak een hogere straf vordert, komt het ook wel eens voor dat de daadwerkelijke veroordeling hoger is dan de vordering (8%). Opvallend in dit verband zijn de uitspraken van het gerechtshof Amsterdam in 2019:

> *"Het hof acht (…) een onvoorwaardelijke gevangenisstraf voor de duur van 30 maanden passend en geboden en zal dit de verdachte dan ook opleggen. Deze strafoplegging is daarmee hoger dan door de rechtbank in eerste aanleg opgelegd en door de advocaat-generaal geëist, omdat het hof de ernst van de feiten in de opgelegde straf door de rechtbank en in de eis onvoldoende tot uitdrukking vindt gebracht."*[40]

en

> *"Gelet op al hetgeen hiervoor is overwogen is het hof van oordeel dat de door de rechtbank in eerste aanleg opgelegde straf, zijnde tevens de door de advocaat-generaal gevorderde straf, onvoldoende recht doet aan de ernst van de bewezen verklaarde feiten en de omstandigheden waaronder deze zijn gepleegd."*[41]

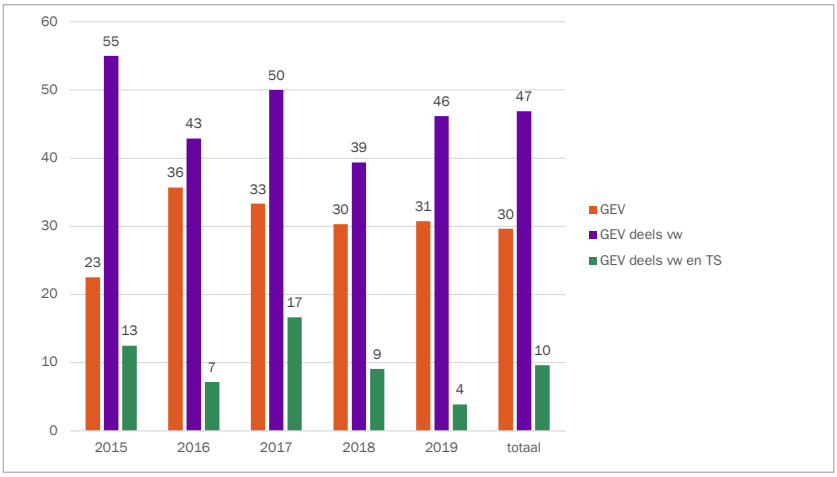
40 Gerechtshof Amsterdam, 20 september 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:3409. Zie tevens Gerechtshof Amsterdam, 20 september 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:3408 (medeverdachte).
41 Gerechtshof Amsterdam, 11 oktober 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:3664

Een dergelijke overweging wordt ook eenmaal teruggezien in een uitspraak van de rechtbank Oost-Brabant 2016:

> *"De rechtbank zal een deel van de op te leggen vrijheidsstraf voorwaardelijk opleggen om de oplegging van na te noemen bijzondere voorwaarden mogelijk te maken en verdachte ervan te weerhouden opnieuw strafbare feiten te plegen. De rechtbank zal een zwaardere straf opleggen dan de door de officier van justitie gevorderde straf, omdat de rechtbank van oordeel is dat de gevorderde straf de ernst van het bewezen verklaarde onvoldoende tot uitdrukking brengt."* [42]

1.5 Straffen en maatregelen per jaar

Naar aanleiding van de eerdere bevindingen van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel is ook in dit onderzoek per kalenderjaar naar de opgelegde straffen en maatregelen gekeken. De meest voorkomende opgelegde straffen zijn apart in beeld gebracht, om de resultaten onderling te kunnen vergelijken (figuur 8).

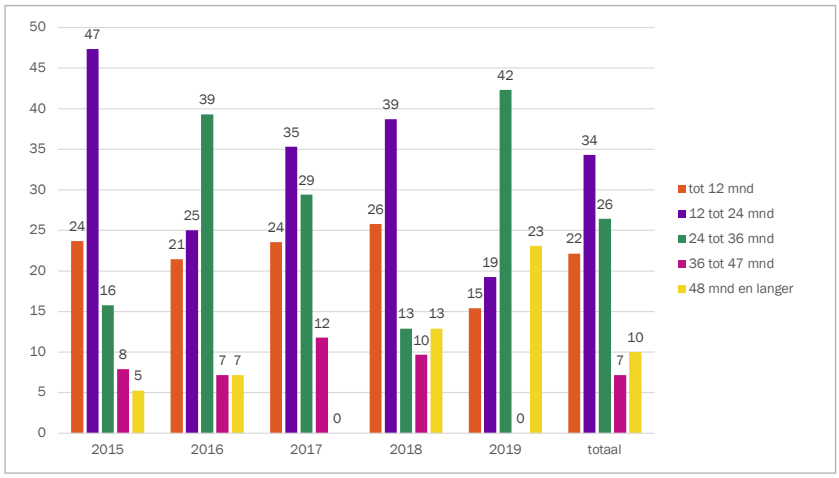

Figuur 8: meest opgelegde strafsoort en -modaliteit per jaar, in percentages, ten opzichte van alle opgelegde straffen

In figuur 8 valt op dat de onderlinge percentages wat strafsoort en -modaliteit (wel of niet gedeeltelijk voorwaardelijk) betreft niet veel van elkaar verschillen, op de gevangenisstraf in combinatie met de taakstraf na. De deels voorwaardelijke gevangenisstraf komt in alle jaren het meeste voor. In die zin wordt geen navenant onderscheid opgemerkt.

42 Rechtbank Oost-Brabant, 18 februari 2016, ECLI:NL:RBOBR:2016:588

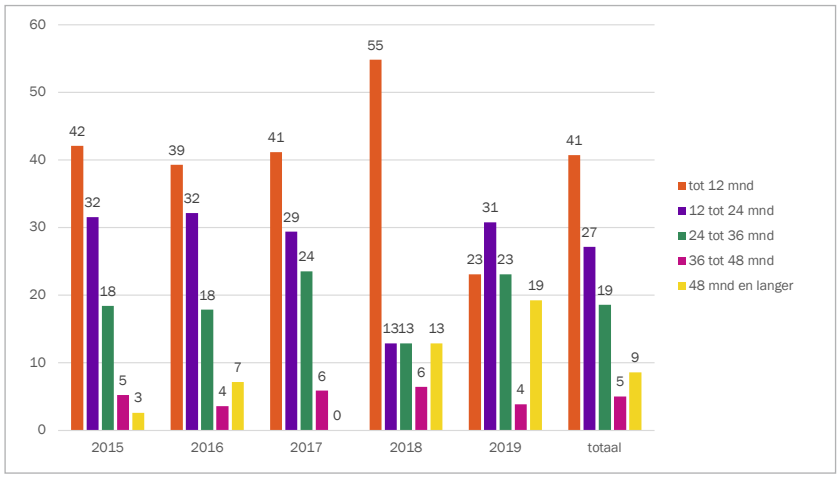
Gevangenisstraffen zonder taakstraf worden het meest opgelegd. Figuur 9 laat de duur zien van de *bruto* gevangenisstraffen (totaal opgelegde gevangenisstraf, dus onvoorwaardelijk en eventueel voorwaardelijk deel).

Figuur 9: totaal opgelegde *bruto* gevangenisstraffen per jaar, in percentages

In 2019, zo lijkt het, is relatief gezien het aantal zwaardere straffen toegenomen. In het totaalplaatje kwamen gemiddeld gesproken de straffen tussen de twaalf en vierentwintig maanden als ook tussen de vierentwintig en zesendertig maanden het meeste voor (figuur 9).

Ook de totaal opgelegde *netto* gevangenisstraffen zijn bekeken. In geval van de deels voorwaardelijke straffen is het voorwaardelijke deel in mindering op het totaal aantal maanden (*bruto*) opgelegde gevangenisstraf. Bij de onvoorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen is er overigens geen verschil *(bruto = netto)*. Dit leverde het volgende overzicht op (figuur 10).

Figuur 10: totaal opgelegde *netto* gevangenisstraffen per jaar, in percentages

Ook uit deze gegevens valt een verandering af te leiden. Tot 2018 werd vooral de netto gevangenisstraf tot twaalf maanden relatief het meest opgelegd, met een uitschieter in 2018. In 2019 verandert dit beeld en wordt een *netto* gevangenisstraf tussen de twaalf en vierentwintig maanden relatief het meest opgelegd.

Op het totaal werd gemiddeld een *netto* gevangenisstraf tussen de zes en twaalf maanden het meest opgelegd.

1.6 Samenvatting

Ten behoeve van dit onderzoek zijn 145 uitspraken van de strafkamer geanalyseerd. Dit betreft uitsluitend veroordelingen voor mensenhandel met een minderjarig slachtoffer. Van die 145 zaken zijn 138 zaken volgens het meerderjarigenstrafrecht afgedaan. De meest voorkomende strafoplegging is een deels voorwaardelijke gevangenisstraf (n = 68) en betreft per definitie een gevangenisstraf onder de vier jaar.

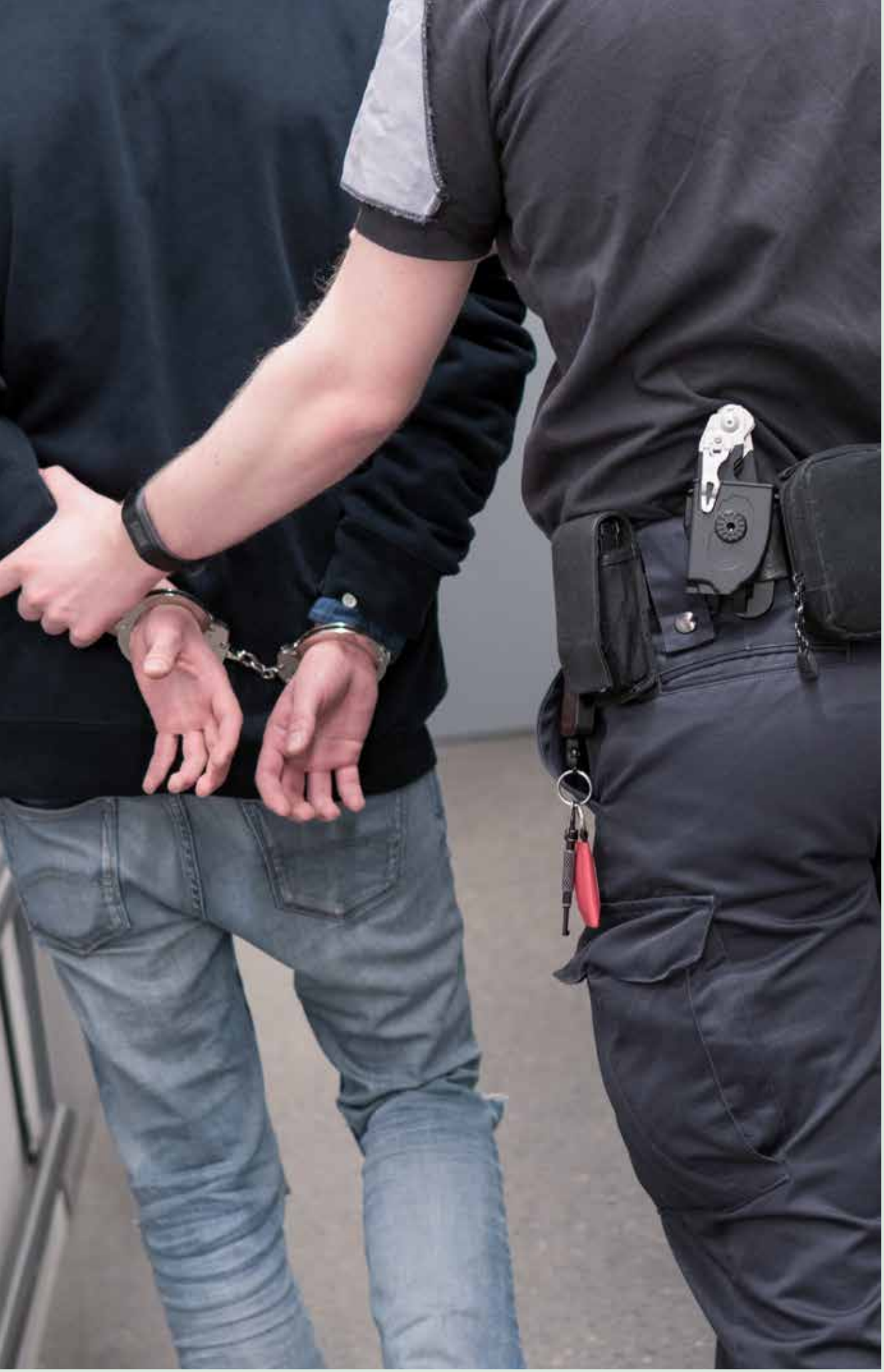
Bij nadere bestudering van de onvoorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen (n = 43) is gebleken dat in relatieve zin in het gros van die zaken een gevangenisstraf tussen de zes en achtenveertig maanden wordt opgelegd. In die groep komt de onvoorwaardelijke gevangenisstraf van vierentwintig tot dertig maanden het meeste voor. De hoogste onvoorwaardelijke gevangenisstraf (sec) die tijdens het onderzoek is gevonden is een gevangenisstraf van vijf jaar en tien maanden.

Bij nadere bestudering van de voorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen (n= 68) werd opgemerkt dat in de meeste gevallen sprake was van een onvoorwaardelijk deel (*netto* gevangenisstraf) tussen de één en twee jaar (n = 30). Ook minder dan een jaar *netto* gevangenisstraf werd relatief veel opgelegd (n = 19).

De zaken die volgens het jeugdstrafrecht zijn afgedaan (n = 7) zijn eveneens bekeken. In drie van die zaken volgde een *netto* jeugddetentie van zes maanden of meer. Gekeken naar de hoogte van de straffen die relatief vaak aan volwassenen worden opgelegd, loopt de bestraffing van jeugdige verdachten niet veel uiteen vergeleken met die van de meeste volwassenen.

In bijna driekwart van de zaken is de eis van het Openbaar Ministerie hoger dan de uiteindelijke veroordeling. De oorzaak is vaak terug te voeren op de bewezenverklaring. Indien het Openbaar Ministerie meer bewezen acht dan de rechter, is dit reden voor de rechter om de straf te matigen ten opzichte van de eis. Met uitzondering van enkele recente uitspraken van het gerechtshof Amsterdam waarin expliciet is opgenomen dat de eis van het Openbaar Ministerie geen recht doet aan de ernst van het feit.

Tot slot zijn de opgelegde straffen ook per jaar vergeleken. De deels voorwaardelijke gevangenisstraf komt in alle jaren het meeste voor. Vanaf 2015 tot 2018 werd de *netto* gevangenisstraf tot twaalf maanden relatief het meest opgelegd, met een uitschieter in 2018. In 2019 verandert dit beeld en wordt een *netto* gevangenisstraf tussen de twaalf en vierentwintig maanden relatief het meest opgelegd. Wanneer naar het totaal van alle opgelegde gevangenisstraffen wordt gekeken (dus zowel onvoorwaardelijk als voorwaardelijk), is de afgelopen vijf jaren gemiddeld gesproken een *netto* gevangenisstraf tussen de zes en twaalf maanden het meeste opgelegd.

2. DE STRAFTOEMETINGSFACTOREN

2.1 Inleiding

Mensenhandelzaken worden vanwege de strafbedreiging en de complexiteit van de zaak door de meervoudige strafkamer afgedaan. Na de zitting wordt in raadkamer door de zittingscombinatie de gehele zaak besproken. Indien mensenhandel bewezen wordt verklaard, wordt in overleg de straf bepaald. De straftoemeting vindt dus vaak als het sluitstuk van de discussie plaats.

Het schrijven van een strafmotivering is beslist geen eenvoudige opgave. Het is vrijwel onmogelijk om alles wat wordt gedacht en/of gezegd op papier te zetten. En dat is wellicht ook niet nodig, zolang de rechter maar uitlegt hoe en waarom hij tot zijn beslissing is gekomen (legitimatie- en explicatiefunctie). Dan kunnen ook hogere rechters de beslissing toetsen op juridische juistheid (controlefunctie). Bovendien wordt bij het opstellen van de strafmotivering de rechter nog eens aan het denken gezet over welke factoren een rol spelen, op welke wijze en waarom een bepaalde straf dan dient te volgen (reflectie).[43] Veelal wordt de strafmotivering ingeleid met de zinnen:

> *'De op te leggen straf en maatregel is bepaald op grond van de ernst van de feiten en de omstandigheden waaronder deze zijn begaan en gelet op de persoon van de verdachte. Daarbij is in het bijzonder het volgende in beschouwing genomen.'*

In sommige zaken wordt hieraan toegevoegd dat de rechter ook met het wettelijk strafmaximum rekening heeft gehouden. Vervolgens worden de redenen voor de straf weergegeven, waarbij vrijwel in elk geval wordt begonnen met een korte, samenvattende beschrijving van wat veroordeelde heeft gedaan.

Vanzelfsprekend heeft de ernst van het feit invloed op de straf. Ook dient de rechter te letten op veroordelingen in andere vergelijkbare zaken. In dit hoofdstuk wordt eerst ingegaan op de beschrijving van het misdrijf en een aantal algemene aspecten van de strafmotivering zoals het vermelden van een uitgangspunt, van strafdoeleinden, van strafverzwarende dan wel strafmatigende factoren en het gebruiken van vaste formuleringen (tekstblokken).

Vervolgens worden de afzonderlijke straftoemetingsfactoren behandeld die voorafgaand aan het onderzoek zijn vastgesteld om inzicht te verkrijgen in de motivering van de straf. Dit betreft de inhoud en omvang van de bewezenverklaring, samenloop met andere strafbare feiten, de persoonlijke omstandigheden van de verdachte en – indien van toepassing – de vraag of sprake is geweest van schending van de redelijke termijn.

2.2 Seksuele uitbuiting van minderjarigen

Voordat wordt ingegaan op de bevindingen van het onderzoek en de factoren die een rol spelen bij straftoemeting, wordt eerst nog nader stil gestaan bij seksuele uitbuiting van minderjarigen. Wat voor soort zaken zijn dit? Een leeswaarschuwing vooraf: onderstaande beschrijvingen van mensenhandelzaken zijn heftig om te lezen, met name voor de lezer die zich nog niet eerder heeft verdiept in dit onderwerp. Het zijn een aantal voorbeelden om een indruk te geven van de zaken die in dit onderzoek zijn aangetroffen. In hoofdstuk 1 (De bestraffing) is uitgelegd dat de rechter rekening dient te houden met andere, soortgelijke zaken (het evenredigheidsbeginsel).Onderstaande laat zien dat mensenhandel, of seksuele uitbuiting, van minderjarigen vele vormen en gedaanten kan aannemen. Dat maakt het lastig om zaken te vergelijken. Met name is gelet op de modus operandi: de manier waarop het delict is gepleegd.

43 Zie onder meer P.M. Schuyt, *Verantwoorde Straftoemeting,* Deventer, Kluwer: 2009 (ISBN: 9789013071566), vanaf pagina 68.

Uitbuiting jongen, 13 jaar – 24 maanden gevangenisstraf, waarvan 12 voorwaardelijk
De jongste slachtoffers in dit onderzoek zijn 13 jaar oud. Eén daarvan betreft een jongen van 13 jaar uit België. Verdachte, 60 jaar, heeft ontucht gepleegd met deze 13-jarige jongen. Eerst heeft hij een zogeheten kralendildo in de anus van de jongen geduwd, daarna heeft hij zijn penis in de anus geduwd en hij heeft de jongen hem ook nog laten pijpen. De jongen heeft verklaard dat een aantal handelingen enorm pijn deed. Volgens de rechtbank Limburg heeft de verdachte het willen doen voorkomen dat dat niet aan hem lag; hij zou het allemaal heel voorzichtig hebben gedaan en het allemaal hebben gedaan om de jongen uit te leggen hoe je het beste seks kon hebben met een betalende klant. Die seks volgde daarop. De jongen heeft daarna nog seks gehad met een door verdachte geregelde klant. Een gevangenisstraf van vierentwintig maanden volgde, waarvan twaalf maanden voorwaardelijk, en een proeftijd van vijf jaar.[44]

Uitbuiting nichtje, 13-15 jaar – 8 jaar gevangenisstraf en TBS
De andere zaak betrof een verdachte die zijn nichtje vanaf haar dertiende tot en met haar vijftiende levensjaar seksueel heeft misbruikt. Volgens de rechtbank werd het meisje toen zij dertien jaar was uit huis geplaatst omdat haar moeder niet meer voor haar kon zorgen. De rechtbank overweegt: 'Verdachte wierp zich op als een soort vertrouwenspersoon en het meisje klampte zich daaraan vast. Verdachte ging een (seksuele) relatie met haar aan. (...) In opdracht van verdachte stelde zij zich beschikbaar voor seks met (onbekende) andere mannen. Het slachtoffer moest telkens op de door verdachte voorgeschreven wijze seks hebben met andere mannen (veelal zonder condoom, ruig en enkele malen onder invloed van wiet of cocaïne). Ook toen het slachtoffer geslachtsziektes bleek te hebben opgelopen moest zij van verdachte doorgaan met de seksafspraken. Zulke afspraken vonden vele tientallen malen plaats, met als één van de dieptepunten de keer waarbij het slachtoffer door een man mee werd genomen naar een bos, daar aan een boom werd gebonden, werd mishandeld en werd misbruikt. Het slachtoffer moest alles telkens (laten) filmen en dat nadien zo snel mogelijk ter beschikking van verdachte stellen.' De rechtbank legde een gevangenisstraf van acht jaren en TBS op.[45]

Uitbuiting 16-jarige vriendin – 7 maanden gevangenisstraf, waarvan 6 maanden voorwaardelijk en 120 uur taakstraf
In een zaak die bij de rechtbank Overijssel aanhangig was, betrof het een verdachte (21/22 jaar) die zijn minderjarige vriendin (destijds 16 jaar) had aangezet tot prostitutie met geen ander doel dan om daaraan geld te verdienen. Verdachte heeft ter terechtzitting verklaard dat het initiatief van zijn vriendin is uitgegaan, waaruit volgens de rechtbank bleek dat verdachte onvoldoende inziet hoezeer zijn vriendin zich afhankelijk van hem opstelde. In die zaak hield de rechtbank rekening met het feit dat verdachte niet eerder was veroordeeld, alsmede met de omstandigheid dat verdachte zijn leven op orde leek te hebben: hij woonde inmiddels samen met diezelfde vriendin en beiden hebben een baan. De rechtbank legde zeven maanden gevangenisstraf op, waarvan zes maanden en zevenentwintig dagen voorwaardelijk. Daarnaast moest verdachte een taakstraf van honderdtwintig uur verrichten.[46]

Uitbuiting 15-jarige vriendin – 2 jaar gevangenisstraf en TBS
Bij de rechtbank Midden-Nederland speelde een jaar eerder ook een zaak waarin de verdachte (25 jaar) zijn vriendin, 15 jaar, had gedwongen tot prostitutie. Zij moest zoveel mogelijk geld voor hem verdienen. Van dit geld werd de inrichting van de woning van verdachte bekostigd, oordeelde de rechtbank. Verdachte had advertentieteksten gemaakt, bepaald op welke internetsites de advertentie gezet moest worden, bij het slachtoffer aangedrongen nieuwe advertenties te plaatsen en te reageren op klanten. Om te zorgen dat zijn vriendin geld voor hem bleef verdienen heeft hij volgens de rechtbank geweld tegen haar gebruikt en gedreigd naaktfoto's van haar naar haar moeder te sturen. De verdachte werd in diezelfde uitspraak voor meerdere ernstige delicten veroordeeld, onder meer het meermalen mishandelen en verkrachten van de moeder van zijn drie kinderen gedurende hun relatie. Een andere partner, met wie hij ook een kindje heeft, heeft hij

44 Rechtbank Limburg, 18 oktober 2016, ECLI:NL:RBLIM:2016:9004
45 Rechtbank Noord-Nederland, 14 juni 2018, ECLI:NL:RBNNE:2018:2242
46 Rechtbank Overijssel, 8 december 2017, ECLI:NL:RBOVE:2017:4556

volgens de rechtbank eveneens verkracht. De rechtbank legde twee jaar gevangenisstraf en TBS op.[47] Ook kwam een zaak voor waarin de eigenaresse van een schoonheidssalon een andere 'handel' erop nahield en een minderjarige stagiaire meetrok in haar 'vulgaire' praktijken, aldus de rechtbank.[48]

Uitbuiting 15-jarig meisje – 30 maanden gevangenisstraf
Daarnaast werd een zaak aangetroffen waarbij de verdachte bij een TBS-kliniek werkzaam was als sociotherapeut. De verdachte heeft veelvuldig ontucht gepleegd met het ongeveer dertig jaar jongere, destijds vijftienjarige slachtoffer. Volgens de rechtbank heeft verdachte haar, toen zij zestien was, geprostitueerd, althans dat gefaciliteerd en daarmee zich schuldig gemaakt aan mensenhandel. De rechtbank overweegt dat verdachte heeft toegestaan, ervoor heeft gezorgd en eraan heeft meegedaan dat volwassen mannen seksuele handelingen met het meisje verrichtten. Ook heeft verdachte zich schuldig gemaakt aan het bezitten, vervaardigen en/of verspreiden van foto's en video's met vergaande seksuele handelingen door en met het slachtoffer, soms met meerdere mannen tegelijk.[49]

Uitbuiting 15-jarig meisje – 2 jaar gevangenisstraf en TBS
Dit betrof een zaak in 2019 waarin het gerechtshof Den Haag een naar eigen zeggen uitgebreide strafmotivering geeft. In die zaak ging het om drie minderjarige slachtoffers. Het vijftienjarige slachtoffer is door toedoen van de verdachte en de medeverdachte, zijn broer, in de prostitutie terecht gekomen. Het gerechtshof heeft bewezen verklaard dat het slachtoffer gedurende een aantal maanden in opdracht van de verdachte en zijn broer tegen betaling prostitutiewerkzaamheden heeft verricht bij ruim driehonderd klanten. Volgens het gerechtshof heeft de verdachte het slachtoffer foto's van zichzelf laten maken ten behoeve van een advertentie, instructies gegeven, afspraken gemaakt en haar naar de klanten gebracht. Bovendien verleenden de verdachte en zijn broer gedurende een periode in die tijd onderdak aan het slachtoffer in het huis waarin de verdachte en zijn broer met hun moeder leefden. Zijn broer had ergens in die periode een relatie met het vijftienjarige slachtoffer. Zij werd op enig moment in een gesloten inrichting geplaatst. Volgens het gerechtshof weerhield dit de verdachte en zijn broer er niet van door te gaan met het regelen van prostitutieafspraken voor haar tijdens haar verlof uit de inrichting. Het gerechtshof beschrijft dat verdachte en zijn broer het meisje bij de gesloten instelling ophaalden en na de prostitutie-afspraken terugbrachten. Een groot deel van het door haar op deze wijze als prostituee verdiende geld hebben de verdachte en zijn medeverdachte zichzelf toegeëigend, aldus het hof. Verdachte onderhield een relatie met het tweede minderjarige slachtoffer. Ook dit slachtoffer verbleef volgens het gerechtshof enige tijd in die periode in de ouderlijke woning van verdachte. Zij heeft in die periode in opdracht van verdachte en/of zijn broer tegen betaling prostitutiewerkzaamheden verricht met ruim 350 klanten. Het hof heeft bewezen verklaard dat ook zij een groot deel van haar opbrengsten moest afstaan. Het gerechtshof overweegt dat de verdachte het gebruik van geweld niet schuwde. Tot slot was er ook een derde minderjarig slachtoffer. Verdachte heeft haar volgens het hof gedurende de zomer van 2016 meermalen naar klanten gebracht en heeft haar telkens opgehaald. Ook zij moest een aanzienlijk deel van haar verdiensten aan verdachte en zijn medeverdachten afstaan. Het gerechtshof legde twee jaar gevangenisstraf en TBS op.[50]

De beschrijvingen van deze zaken tonen dat het inderdaad lastig kan zijn om te spreken van soortgelijke zaken. Toch is tijdens dit onderzoek opgevallen dat veel zaken gelijkenissen vertonen wat *modus operandi* betreft. Het betreft vaak:

- een kwetsbaar minderjarig meisje van 16 of 17 jaar, vaak weggelopen van huis of verblijvende in een (al dan niet gesloten) instelling;
- verdachte spiegelt haar ofwel een relatie ofwel een leven voor waarin gemakkelijk en veel geld te verdienen valt;
- het maken van seksueel getinte foto's en/of video's wordt het ultieme dwangmiddel om het

47 Rechtbank Midden-Nederland, 1 maart 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:1039.
48 Rechtbank Limburg, 2 februari 2016, ECLI:NL:RBLIM:2016:843.
49 Rechtbank Overijssel, 26 februari 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:702.
50 Gerechtshof Den Haag, 19 maart 2019, ECLI:NL:GHDHA:2019:2092.

slachtoffer daadwerkelijk ertoe te brengen prostitutiewerkzaamheden te verrichten;
- het gebruik van (fysiek) geweld is in die zin niet noodzakelijk omdat alleen al het dreigen met het beëindigen van de relatie en/of het openbaar maken van de foto's/video's of het sturen van het materiaal naar familie en bekenden, volstaat;
- verdachte maakt de advertenties, zorg voor prijsafspraken, bepaalt welke werkzaamheden moeten worden verricht en heeft contact met de klanten;
- de verdachte zorgt voor een ruimte en zorgt voor eventueel vervoer ernaartoe;
- het slachtoffer moet een deel van de opbrengst afstaan.

2.3 Straftoemeting

Ten behoeve van het verkrijgen van inzicht in de straftoemeting is, zoals in de inleiding van dit hoofdstuk is weergegeven, tijdens het onderzoek eerst gekeken naar een aantal algemene aspecten van de strafmotivering. Dit is gedaan om een totaalbeeld te verkrijgen van de strafvorming door de rechter.

2.3.1 Vermelding uitgangspunt in de uitspraak

In veruit het overgrote deel van de uitspraken (n = 119) wordt geen uitgangspunt voor de straftoemeting genoemd.

De rechtbank Limburg[51] heeft gedurende 2015 een aantal keer een uitgangspunt in uitspraken geformuleerd:

> *'Verdachte heeft zich daarmee schuldig gemaakt aan uitbuiting van minderjarigen. Dat is een ernstig strafbaar feit, waarvoor in beginsel een strafmaximum geldt van 12 jaar. Omdat de slachtoffers van verdachte meisjes jonger dan 18 jaar zijn, geldt als strafmaximum 15 jaar. (…) Bij de bepaling van de strafmaat heeft de rechtbank gelet op de straffen die in andere strafzaken voor uitbuiting worden opgelegd. Voor uitbuiting van één slachtoffer gedurende enkele maanden zonder gebruik van fysiek geweld gaat de rechtbank uit van 12 maanden gevangenisstraf. In dit geval zijn er twee slachtoffers uitgebuit gedurende circa zes weken. Er was geen sprake van fysiek geweld. Verdachte had daarbij geen initiërende en organiserende rol. De combinatie van deze elementen betekent voor de rechtbank dat oplegging van een gevangenisstraf van 18 maanden het uitgangspunt is.'*

Dit uitgangspunt werd echter in andere uitspraken niet teruggezien en verdween ook in de uitspraken van de rechtbank Limburg vanaf 2016.

De rechtbank Midden-Nederland[52] verwees in 2015 in één zaak waarbij de rechtbank tot een bewezenverklaring van meerdere strafbare feiten kwam, naar de oriëntatiepunten voor bezitten van afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen en verkrachting:

> *'Verdachte heeft zich schuldig gemaakt aan het plegen van ingrijpende ontuchtige handelingen met een aantal minderjarige meisjes, grooming, mensenhandel en het bezit van afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen. (…) De rechtbank acht, gelet op de ernst van de feiten, niets anders dan een gevangenisstraf passend. Bij het bepalen van de duur van die gevangenisstraf heeft de rechtbank mede gelet op de oriëntatiepunten bij dergelijke feiten, te weten 240 uur taakstraf en*

51 Rechtbank Limburg, 12 juni 2015, ECLI:NL:RBLIM:2015:4969. Vergelijk ook Rechtbank Limburg, 12 juni 2015, ECLI:NL:RBLIM:4970 en ECLI:NL:RBLIM:4966. En rechtbank Limburg, 2 juli 2015, ECLI:NL:RBLIM:2015:5538.
52 Rechtbank Midden-Nederland, 2 oktober 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:8301.

6 maanden gevangenisstraf, waarvan een deel voorwaardelijk, voor het bezit van afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen en 24 maanden gevangenisstraf voor verkrachting. (…) De rechtbank acht, gelet op hetgeen hiervoor is overwogen, het volgende passend en geboden: een gevangenisstraf van 48 maanden, waarvan 6 maanden voorwaardelijk (…)'

Het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden[53] refereerde in 2016 ook aan het oriëntatiepunt voor verkrachting:

'Voorts slaat het hof acht op de oriëntatiepunten straftoemeting. Weliswaar zijn er ten aanzien van mensenhandel (nog) geen oriëntatiepunten opgesteld, maar wel zijn er oriëntatiepunten opgesteld ten aanzien van delicten die qua ernst en inbreuk op rechtsbelangen overeenkomsten (kunnen) vertonen met mensenhandel, zoals het delict verkrachting.'

Het gerechtshof Den-Haag[54] noemde in 2015 de richtlijn van het Openbaar Ministerie bij de straftoemetingsbeslissing:

'Bij het bepalen van de op te leggen straf heeft het hof aansluiting gezocht bij de "Richtlijn voor strafvordering mensenhandel in de zin van seksuele uitbuiting" van het Openbaar Ministerie.'

Deze meer concrete uitgangspunten werden in 2017, 2018 en 2019 niet meer teruggezien. Wel werd naast voornoemde zaken ook in andere zaken iets vermeld, zoals het benadrukken van de maximale strafbedreiging (12/15 jaar) in het kader van de ernst van het feit, vergelding of preventie. Dit gegeven verklaarde in elk geval de vrijheidsbenemening, maar nog niet de hoogte ervan. In de zaken waarin het strafmaximum in de aanhef van de strafmotivering werd genoemd, maar vervolgens een veel lagere gevangenisstraf volgde van bijvoorbeeld een jaar of twee jaren, was de aanzienlijke vermindering van het aantal jaren gevangenisstraf moeilijk te volgen. In de meer recente uitspraken werd niet het strafmaximum vermeld, maar werd steeds vaker aangetroffen dat een gevangenisstraf van 'aanzienlijke duur' passend is.[55] Dit is weliswaar niet concreet, maar voorkomen wordt dat de lezer als het ware 'op het verkeerde been' wordt gezet, te weten dat het maximum van 15 jaar gevangenisstraf het uitgangspunt is voor de straftoemeting.

Hoewel dit nergens expliciet wordt vermeld, ontstaat de indruk dat veelal vanuit de eis van het Openbaar Ministerie wordt geredeneerd. Met name in zaken waarin de rechtbank of het gerechtshof tot een (gedeeltelijke) vrijspraak komt, wordt de straf gematigd ten opzichte van de eis. In sommige zaken wordt overwogen dat bepaalde strafmatigende factoren onvoldoende in de eis tot uitdrukking zijn gebracht. Praktisch gesproken lijkt de eis van het Openbaar Ministerie aldus het uitgangspunt te zijn voor straftoemeting.

2.3.2 Vermelding strafverzwarende en strafmatigende factoren in de uitspraak

Ongeveer in twee derde van de zaken (n = 95) werden de factoren zodanig vermeld in de strafmotivering dat uit de tekst blijkt welke strafverzwarend en welke strafmatigend zijn.

53 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 12 februari 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:1008.
54 Gerechtshof Den Haag, 10 april 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:864.
55 Zie bijvoorbeeld Gerechtshof Amsterdam, 5 september 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:3263. Gerechtshof Den Haag, 28 februari 2019, ECLI:NL:GHDHA:2019:371. Gerechtshof Den Haag, 19 maart 2019, ECLI:NL:GHDHA:2019:2092. Rechtbank Noord-Nederland, 11 juli 2019, ECLI:NL:RBNNE:2019:3016 en ECLI:NL:RBNNE:2019:3017.

Een aantal keer werd gezien dat in tekst kopjes zijn aangebracht om die factoren van elkaar te onderscheiden.[56] Het gerechtshof Amsterdam liet het bijvoorbeeld als volgt blijken[57]:

> *'Het hof heeft acht geslagen op de omstandigheid dat de verdachte, blijkens een haar betreffend uittreksel justitiële documentatie van 19 augustus 2019, weliswaar eerder met politie en justitie in aanraking is gekomen ter zake van misdrijven, maar zal dit niet in strafverzwarende zin bij de strafoplegging betrekken, nu het oude feiten betreffen die overigens niet soortgelijk zijn aan de onderhavige.'*

In ongeveer een derde van de zaken (n = 50) werd niets opgenomen in de motivering over welke factoren strafverzwarend dan wel strafmatigend zijn. In die gevallen werd een beschrijving gegeven van het misdrijf als ook van de persoonlijke omstandigheden van veroordeelde. De rechtbank of het gerechtshof somde op waarmee rekening is gehouden, maar de lezer werd niet meegenomen in hoe die factoren vervolgens zijn gewaardeerd.

In de uitspraken waar wel onderscheid is gemaakt, is weinig terug te vinden welk gewicht vervolgens aan elke factor wordt toegekend. Het is daarom in veel zaken onduidelijk hoe de factoren zich onderling tot elkaar verhouden. In enkele uitspraken zijn wel voorbeelden gevonden, zoals in een uitspraak van de rechtbank Limburg[58]:

> *'De rechtbank heeft gezien dat verdachte niet eerder is veroordeeld voor een zedendelict, maar dat legt, gelet op de ernst van de feiten, geen gewicht in de schaal.'*

Hoewel de waardering van de factoren in veel zaken wordt teruggezien, in de zin van verzwarend of matigend, verduidelijkt de motivering in de meeste gevallen nog niet hoe die factoren zich vervolgens tot elkaar verhouden. De strafvorming door de rechter blijft hierdoor onduidelijk.

2.3.3 Vermelding strafdoeleinden in de uitspraak

In ongeveer twee derde (n = 93) van de geanalyseerde zaken zijn de strafdoeleinden opgenomen in de strafmotivering. Met name bij deels voorwaardelijke straffen werd toegevoegd dat het voorwaardelijke opgelegde deel ertoe dient om veroordeelde te weerhouden van het opnieuw plegen van strafbare feiten. Soms werd een extra overweging toegevoegd indien bijvoorbeeld voor een relatief groot voorwaardelijk strafdeel werd gekozen. De veroordeelde heeft dan een 'grotere stok achter de deur' nodig. In die zin werd het gewicht van het strafdoeleinde speciale preventie voor wat betreft de keuze voor een voorwaardelijke straf duidelijk.

Maar ook overwegingen wat generale preventie betreft als ook dienend aan retributive justice[59] of vergelding werden frequent gelezen, zoals dat 'niet anders dan met een langdurige gevangenisstraf' kan worden gereageerd.

In enkele zaken werd duidelijk dat de strafdoeleinden behoorlijk wat gewicht in de schaal leggen, zoals in de uitspraak van het gerechtshof Amsterdam[60]:

56 Gerechtshof Den Haag, 28 februari 2019, ECLI:NL:GHDHA:2019:371. Gerechtshof Den Haag, 19 maart 2019, ECLI:NL:GHDHA:2019:2092.
57 Gerechtshof Amsterdam, 20 september 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:3409.
58 Rechtbank Limburg, 18 oktober 2016, ECLI:NL:RBLIM:2016:9004
59 Het gevoel dat leken hebben over wat dan precies een juiste of rechtvaardige straf zou zijn, wordt in de literatuur ook wel *retributive justice* genoemd (zie bijvoorbeeld Van Prooijen, J. W. (2010). Retributive versus compensatory justice: Obervers' preference for punishing in respons to criminal offenses. *European Journal of Social Psychology*, 40, 72-85.
60 Idem 57.

'De verdediging heeft aangevoerd dat de verdachte een positieve wending aan haar leven heeft gegeven. (…) Indien een onvoorwaardelijke gevangenisstraf wordt opgelegd, bestaat de kans dat ze haar woning, haar werk en het contact met haar zoontje verliest, aldus de verdediging. Gelet echter op de aard en ernst van de misdrijven, te weten mensenhandel van een kwetsbare persoon en mensenhandel met betrekking tot een minderjarige, acht het hof een forse onvoorwaardelijke gevangenisstraf passend en geboden. Het hof heeft bij de beraadslaging het door de verdediging aangevoerde betrokken, maar is van oordeel dat voor misdrijven als de onderhavige niet kan worden volstaan met een gevangenisstraf van enkele dagen en een voorwaardelijke gevangenisstraf, gecombineerd met een taakstraf zoals door de verdediging voorgesteld. Dit zou niet alleen met betrekking tot de algemene preventie een onjuist precedent scheppen, maar ook geen recht doen aan het leed dat de slachtoffers is aangedaan.'

Het vermelden van het strafdoeleinde verduidelijkt in de meeste gevallen de keuze voor een vrijheidsbenemende straf, al dan niet deels voorwaardelijk, of voor het opleggen van een maatregel zoals TBS. Hoewel in twee derde van de geanalyseerde zaken de strafdoeleinden werden vermeld, ontbrak in die uitspraken echter het gewicht dat aan de strafdoeleinden wordt toegekend. De invloed van de strafdoeleinden op hoogte van de straf wordt dus in de geanalyseerde zaken minder concreet weergegeven.

In een derde van de geanalyseerde zaken (n = 52) is niets opgenomen over de strafdoeleinden.

2.3.4 Gebruik van veelvoorkomende formuleringen in de uitspraak

Tijdens het onderzoek viel op dat de rechtspraak vaak gebruik maakt van vrijwel identieke formuleringen in de strafmotivering. Hoewel dit niet als afzonderlijke factor voorafgaand aan het onderzoek is vastgesteld, zijn onderstaande bevindingen wel relevant voor het totaalbeeld dat is verkregen van de strafmotivering.
Zo viel op dat de korte beschrijving van wat er heeft plaatsgevonden vaak wordt gekoppeld aan het vervolgens tot uitdrukking brengen van de ernst van het feit. Tekstblokken, veelvoorkomende vrijwel identieke formuleringen in strafrechtelijke uitspraken, die vaak na de beschrijving van het feit volgen zijn:

'Het is een feit van algemene bekendheid dat slachtoffers van dergelijke feiten doorgaans nog lange tijd de psychische gevolgen hiervan ondervinden.'

Of

'Seksuele uitbuiting is een zeer ernstig feit, waarbij de lichamelijke en geestelijke integriteit van het slachtoffer geheel ondergeschikt wordt gemaakt aan het geldelijk gewin van de uitbuiters. Slachtoffers van dergelijke feiten kunnen doorgaans nog lange tijd de psychische gevolgen ervan ondervinden. De verdachte heeft op geen enkele wijze rekening gehouden met de grote kwetsbaarheid en de jeugdige leeftijd van aangeefster en heeft kennelijk puur uit eigen financieel gewin gehandeld.'

En, ten aanzien van minderjarigen wordt nog wel eens overwogen:

> *'Er is doorgaans sprake van grote emotionele schade en van een verstoring van een gezonde persoonlijke ontwikkeling in het leven en de mogelijkheden van het aangaan van diepgaandere relaties. Tevens zal het slachtoffer zich mogelijk haar leven lang af blijven vragen of er nog beeldmateriaal van haar uit deze periode zal opduiken op het internet dan wel elders.'*

Indien slachtoffers gebruik hebben gemaakt van het spreekrecht of een schriftelijke slachtofferverklaring hebben opgesteld, wordt daarnaar vaak verwezen om de gevolgen voor het slachtoffer meer specifiek uiteen te zetten.

Nadat een korte beschrijving van de gebeurtenissen en de gevolgen voor het slachtoffer of de slachtoffers is gegeven, volgt in vrijwel alle zaken de conclusie dat dit veroordeelde wordt aangerekend. Soms wordt woordelijk nog een bepaald gewicht eraan toegekend, zoals dat het de veroordeelde 'ernstig' of 'zwaar' wordt aangerekend.

Tekstblok seksuele uitbuiting
In 6 van de 145 onderzochte zaken wordt daarnaast gebruik gemaakt van een tekstblok dat kennelijk is ontwikkeld voor de straftoemeting in mensenhandelzaken. Het tekstblok luidt:

> *'Bij het bepalen van de straf gaat het hof uit van de strafdoeleinden, te weten de vergelding, speciale en generale preventie. In verband met die strafdoeleinden acht [de rechtbank/het hof] voor strafoplegging in mensenhandelzaken in het algemeen de volgende omstandigheden van belang:*
> - *de periode waarin sprake is geweest van uitbuiting;*
> - *het aantal slachtoffers dat is uitgebuit;*
> - *de omstandigheid dat sprake is van een georganiseerd verband;*
> - *de wijze (zoals de mate van geweld) waarop het slachtoffer is gedwongen/bewogen de prostitutiewerkzaamheden te doen;*
> - *de leeftijd en/of kwetsbaarheid van het slachtoffer;*
> - *het aantal dagen per week en het aantal uren per dag waarop er gewerkt moest worden;*
> - *de werkzaamheden die verricht moesten worden;*
> - *de werkomstandigheden (werken op straat of binnen, werken tijdens ziekte en zwangerschap, zonder condoom);*
> - *de hoeveelheid geld die werd afgedragen;*
> - *het percentage van de verdiensten dat moest worden afgedragen;*
> - *overige omstandigheden zoals gedwongen abortus, tatoeages en borstvergrotingen;*
> - *de rol van verdachte met betrekking tot die uitbuiting (vervulde hij/zij een kernrol of was hij/zij 'slechts' faciliterend);*
> - *de houding van de verdachte (heeft hij/zij inzicht getoond in het kwalijke van zijn/haar gedrag);*
> - *relevante recidive.'*

Achtereenvolgend worden eerst de strafdoeleinden vermeld en vervolgens wordt in de gedachtestreepjes uiteengezet welke omstandigheden in het algemeen bij dit soort zaken een rol spelen. Echter, in de zaken waarin dit tekstblok wordt gebruikt, valt vervolgens niet terug te lezen welke gedachtestreepjes in die specifieke zaak wel of niet van toepassing zijn. Bij nauwkeurige lezing van

de gehele uitspraak, zowel bewijsmiddelen, als bewezenverklaring en de strafmotivering kunnen de puzzelstukjes wel in elkaar worden gelegd en kan de lezer zelf de gedachtestreepjes 'wegstrepen' die niet van toepassing lijken. Maar dan? Betekent het feit dat minder gedachtestreepjes van toepassing zijn ook een lagere straf? Of wegen sommige gedachtestreepjes zwaarder dan andere gedachtestreepjes? Dit tekstblok geeft dus aan wat een rol zou kunnen spelen, maar hoe die omstandigheden een rol spelen wordt niet duidelijk en wordt in de zes geanalyseerde zaken ook niet nader gemotiveerd.

Tekstblok soortgelijke zaken
Zoals in hoofdstuk 1 (De bestraffing) al even kort is benoemd, dient de rechter te letten op andere, soortgelijke zaken. Als de rechter dit niet zou doen, kan dit leiden tot inconsistent straffen, hetgeen onwenselijk is. In 54 van de 145 uitspraken is ofwel aan het begin ofwel aan het einde van de strafmotivering de formulering gevonden:

> *'Bij de vaststelling van de duur van de op te leggen straf heeft [de rechtbank/het hof] acht geslagen op hetgeen in vergelijkbare gevallen is opgelegd.'*

In geen enkele uitspraak wordt nader gemotiveerd welke vergelijkbare gevallen dit zijn. Het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden overwoog overigens in een uitspraak van 17 september 2015:[61]

> *'Hoewel het - vanwege het grote aantal verschillende omstandigheden - vaak moeilijk is om mensenhandelzaken met elkaar te vergelijken, geldt dat het nu wel kan, omdat de bewezenverklaringen in beide zaken voor een groot deel overeenkomen.'*

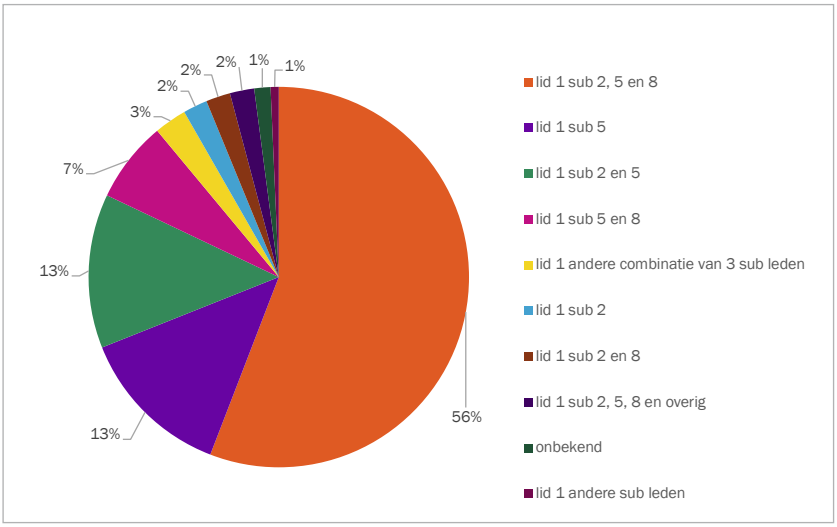
Dit betrof een zaak met twee verdachten waarin de bewezenverklaringen nagenoeg identiek waren. In de overige 91 zaken wordt niet gerefereerd aan andere, soortgelijke gevallen.

2.4 De bewezenverklaring
Zoals in de inleiding van dit hoofdstuk is vermeld, wordt de inhoud en omvang van de bewezenverklaring vastgesteld als één van de factoren voor de straftoemeting. Hieronder worden achtereenvolgend de bevindingen met betrekking tot de delictsomschrijving, het gebruik van geweld, de pleegperiode, het in vereniging plegen, de leeftijd en het aantal slachtoffers geanalyseerd.

2.4.1 De wettelijke delictsomschrijving
Artikel 273f Sr bestaat uit meerdere leden en sub leden, zie bijlage 11. Zo staat bijvoorbeeld – kort gezegd – in het eerste lid onder sub 2 van het wetsartikel dat degene die een ander *werft, vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt*, met het oogmerk van uitbuiting van die ander, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt, zich schuldig maakt aan mensenhandel. En in het eerste lid, onder sub 8, staat dat degene die *opzettelijk voordeel* trekt uit seksuele handelingen van een ander terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt, zich schuldig maakt aan mensenhandel.

Het komt voor dat niet in iedere veroordeling alle handelingen bewezen worden verklaard die staan opgesomd in het eerste lid van artikel 273 Sr. Getracht is te onderzoeken of de rechter bij de bestraffing rekening houdt met de omvang van de bewezenverklaring, in die zin of het bewezen verklaren van meerdere sub leden een strafverzwarend effect heeft dan wel of het bewezen verklaren van een enkel sub lid (bijvoorbeeld alleen 'ertoe brengen', eerste lid onder sub 5) leidt tot matiging van de straf. Daartoe is allereerst gekeken naar de bewezenverklaringen (figuur 11).

61 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 17 september 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:6877

Figuur 11: de bewezenverklaring van artikel 273f Sr, eerste lid en de verschillende sub leden

Opvallend is dat in een groot aantal zaken (n = 81) artikel 273f Sr lid 1 sub 2, 5 en 8 bewezen wordt verklaard. Dit is enerzijds logisch, omdat dit de sub leden zijn die zien op de minderjarigheid van een slachtoffer. Anderzijds zegt het ook al iets over de modus operandi: bij het gros van de zaken is sprake van zowel het werven, vervoeren, overbrengen, huisvesten en/of opnemen van de minderjarige (sub 2) als de minderjarige ertoe brengen zich beschikbaar te stellen (sub 5) als ook het opzettelijk voordeel trekken uit de seksuele uitbuiting (sub 8).

Verder valt op dat buiten de sub leden 2, 5 en 8, de andere sub leden nauwelijks ten laste worden gelegd en dus ook niet bewezen worden verklaard. Bij minderjarige slachtoffers uit het buitenland wordt artikel 273f Sr, eerste lid, sub 3 wel apart ten laste gelegd en, indien van toepassing, ook bewezen verklaard.

In aantallen is het contrast groot tussen de zaken waarin lid 1 sub 2, 5 en 8 bewezen worden verklaard en de zaken waarin een of twee van deze sub leden bewezen worden verklaard.[62]

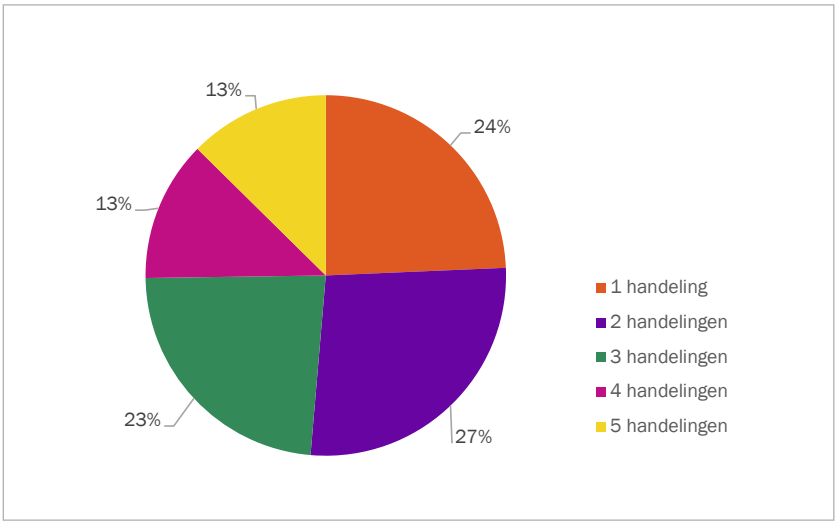
Verdiepende analyse artikel 273f Sr, eerste lid, sub 2

Zoals hiervoor al is gezegd, bevat het eerste lid onder sub 2 van artikel 273f Sr vijf handelingen: *werven, vervoeren, overbrengen, huisvesten en opnemen*. Hoewel sub 2 vaak bewezen wordt verklaard (figuur 11), hoeft dit niet te betekenen dat ook bewezen is dat verdachte alle vijf de handelingen heeft gepleegd. Soms worden niet alle handelingen ten laste gelegd en in het geval dat dit wel zo is, kan de rechter dit bij de bewezenverklaring 'wegstrepen' als de rechter oordeelt dat van bepaalde handelingen geen sprake is. De verdachte wordt dan van dit gedeelte vrijgesproken. De rechtspraak gebruikt daarvoor de volgende formulering:

> *'Verklaart niet bewezen hetgeen aan verdachte meer of anders is ten laste gelegd dan het bewezen verklaarde en spreekt verdachte daarvan vrij.'*

Van het totaal aantal zaken (n= 145) is in 111 zaken het eerste lid, sub 2, van artikel 273f Sr bewezen verklaard. Vervolgens is geanalyseerd of 1, 2, 3, 4 of 5 (alle) handelingen in de bewezen verklaring zijn opgenomen. Dit leverde het volgende beeld op (figuur 12).

62 In twee zaken van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, beiden van 13 oktober 2016, is de bewezenverklaring niet opgenomen in de uitspraak. Voor dit onderzoek kon derhalve niet worden vastgesteld wat precies bewezen was verklaard (Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 13 oktober 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:8123 en ECLI:NL:GHARL:2016:8124.

Figuur 12: het aantal bewezen verklaarde handelingen van artikel 273f Sr, eerste lid, sub 2 (werven, vervoeren, overbrengen, huisvesten, opnemen)

Hieruit blijkt dat het bewezen verklaren van vier of vijf handelingen minder voorkomt dan het bewezen verklaren van een, twee of drie handelingen. Vervolgens is gekeken naar de zaken waarin een, twee of drie handelingen bewezen worden verklaard.

- Bij een handeling (n = 27) komt werven (n = 12) het meeste voor, gevolgd door vervoeren (n = 7) en huisvesten (n = 7).
- Bij twee handelingen (n = 30) komt de combinatie vervoeren en huisvesten (n = 7) het meeste voor, gevolgd door vervoeren en overbrengen (n = 6).
- Bij drie handelingen (n = 26) komt de combinatie werven, vervoeren en overbrengen (n = 9) het meeste voor, gevolgd door werven, overbrengen en huisvesten (n = 5).

De kwalificatie

De kwalificatie van het strafbare wordt in de uitspraak vaak teruggevonden onder het kopje "strafbaarheid van het bewezen verklaarde" of "de beslissing". In het gros van de uitspraken staat de kwalificatie:

> *'mensenhandel, terwijl de persoon ten aanzien van wie het feit wordt gepleegd, de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt'*

Het noemen van de bewezenverklaarde sub leden wordt meestal achterwege gelaten in de kwalificatie. In een uitspraak van het gerechtshof Amsterdam van 11 oktober 2019 daarentegen wordt het wél apart in de kwalificatie opgenomen[63]:

> *'Het onder 1 bewezen verklaarde levert op:*
> *mensenhandel, terwijl de persoon ten aanzien van wie het in artikel 273f, eerste lid onder 2° van het Wetboek van Strafrecht omschreven feit wordt gepleegd, de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt, terwijl het feit wordt gepleegd door twee of meer verenigde personen*
>
> *en*
>
> *mensenhandel, terwijl de persoon ten aanzien van wie het in artikel 273f, eerste lid onder 5° van het Wetboek van Strafrecht omschreven feit wordt*

63 Gerechtshof Amsterdam, 11 oktober 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:3664

gepleegd, de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt, terwijl het feit wordt gepleegd door twee of meer verenigde personen

en

mensenhandel, terwijl de persoon ten aanzien van wie het in artikel 273f, eerste lid onder 8° van het Wetboek van Strafrecht omschreven feit wordt gepleegd, de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt, terwijl het feit wordt gepleegd door twee of meer verenigde personen.'

Ook in een uitspraak van de rechtbank Rotterdam van 6 februari 2019 worden de sub leden in de kwalificatie opgenomen, maar de rechtbank noteert het anders dan het hof [64]:

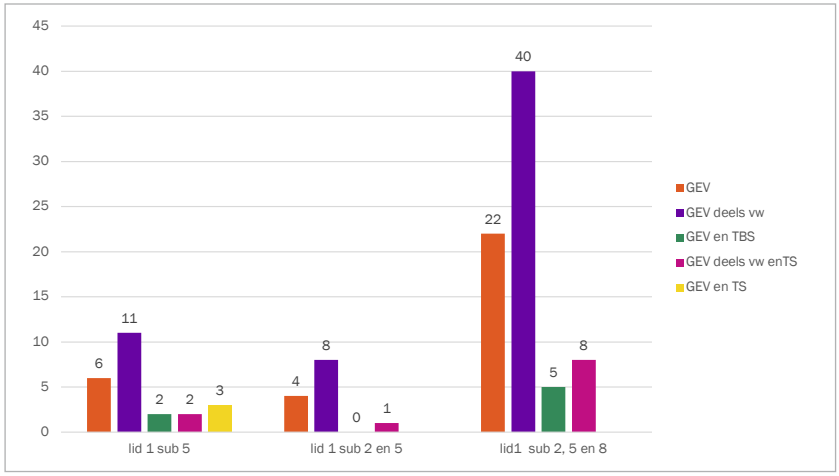
'Het meermalen plegen van mensenhandel, terwijl de persoon ten aanzien van wie de in artikel 273f, eerste lid van het Wetboek van Strafrecht onder 2, 5 en 8 omschreven feiten worden gepleegd, de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt.'

Bij de aan te halen wetsartikelen in de uitspraak staat, logischerwijs, alleen artikel 273f Sr en worden de bewezen verklaarde sub leden niet apart vermeld.

Invloed van de bewezenverklaring op de straf

De vraag is of het bewezen verklaren van meerdere sub leden zoals hiervoor genoemd of het aantal handelingen dat onder sub 2 bewezen is verklaard, van invloed is op de straf. In de strafmotivering wordt vrijwel altijd nog eens kort en eenvoudig omschreven wat verdachte heeft gedaan. Of het strafverzwarend weegt dat verdachte voor meerdere sub leden in plaats van bijvoorbeeld één van de sub leden wordt veroordeeld, wordt niet op die wijze in de strafmotivering opgeschreven. Wel wordt regelmatig teruggezien dat bijvoorbeeld een beperkte rol van verdachte in het voordeel kan wegen. Op het ten voordele en ten nadele benoemen van factoren is in paragraaf 2.3.2 nader ingegaan. Hier wordt sec geanalyseerd of op basis van de opgelegde straffen een onderscheid valt te ontdekken.

De eerste vergelijking die is gemaakt, betreft een analyse van de drie grootste categorieën die hiervoor zichtbaar zijn geworden: a) lid 1 sub 2, 5 en 8, b) lid 1 sub 2 en 5 en c) lid 1 sub 5.

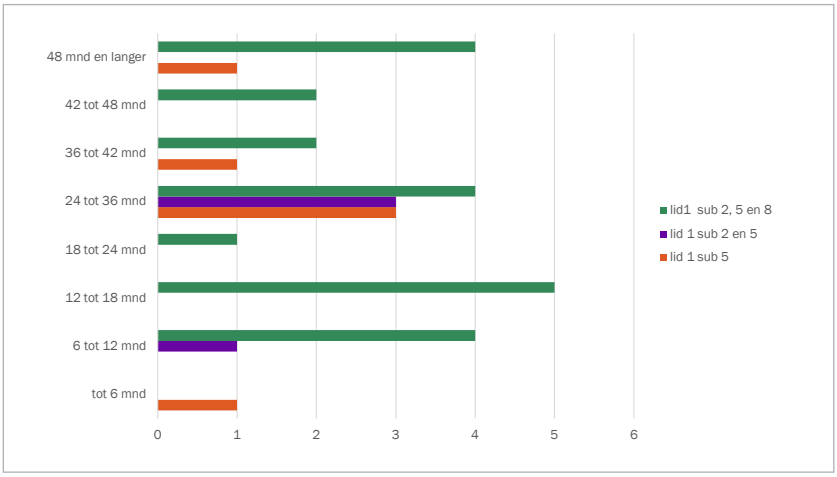

Figuur 13: strafsoort en strafmodaliteit bij bewezenverklaring van artikel 273f Sr, eerste lid, sub leden 2, 5 en/of 8, in absolute aantallen

64 Rechtbank Rotterdam, 6 februari 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:1100

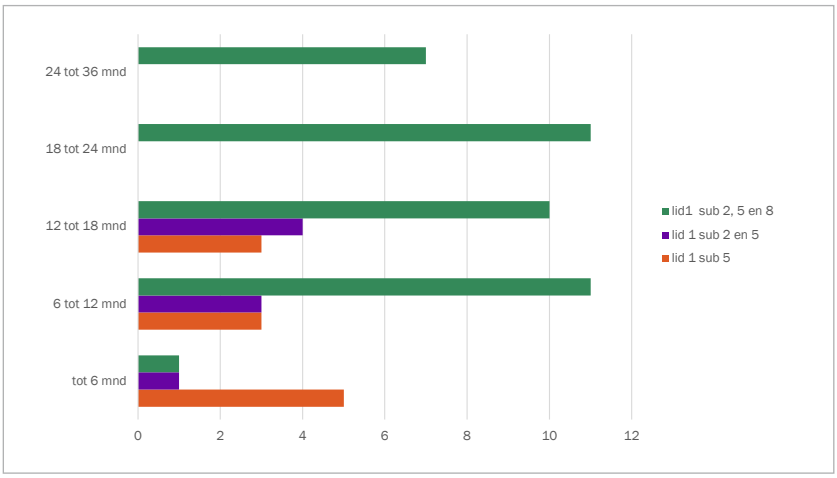
Op het totaal aantal zaken waarin een onvoorwaardelijke gevangenisstraf volgde (n = 43), werd in 32 zaken a) lid 1 sub 2, 5 en 8, b) lid 1 sub 2 en 5 of c) lid 1 sub 5 bewezen verklaard waarbij lid 1 sub 2, 5 en 8 het meeste voorkwam (n = 22). Op het totaal aantal zaken waarin een deels voorwaardelijke gevangenisstraf volgde (n = 68), werd in 59 zaken a) lid 1 sub 2, 5 en 8, b) lid 1 sub 2 en 5 of c) lid 1 sub 5 bewezen verklaard waarbij lid 1 sub 2, 5 en 8 eveneens het meeste voorkwam (n = 40). Dit blijkt uit figuur 13.

Vervolgens zijn die twee categorieën, de onvoorwaardelijke gevangenisstraf en de deels voorwaardelijke gevangenisstraf, verdiepend geanalyseerd.

Figuur 14a: opgelegde geheel onvoorwaardelijke GEV bij bewezenverklaring van artikel 273f Sr, eerste lid, sub leden 2, 5 en/of 8, in absolute aantallen

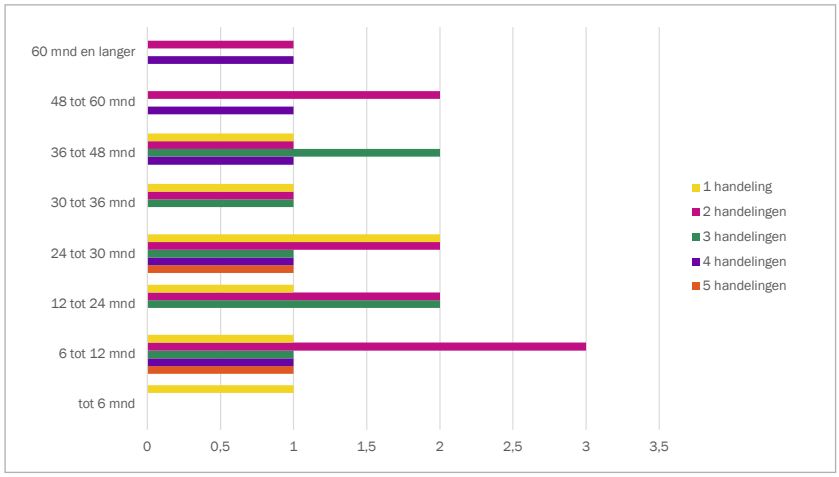
Uit figuur 14a kan worden afgeleid dat bij de hoogste onvoorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen sprake is van een bewezenverklaring van lid 1 sub 2, 5 en 8. Een onvoorwaardelijke gevangenisstraf boven de achtenveertig maanden komt bij een bewezenverklaring van een en/of twee sub leden niet voor. In die zin is de bewezenverklaring van het aantal sub leden van invloed op de hoogte van de straf.

Figuur 14b: opgelegde *netto* gevangenisstraf bij GEV deels vw, bij bewezenverklaring van artikel 273f Sr, eerste lid, sub leden 2, 5 en/of 8 , in absolute aantallen

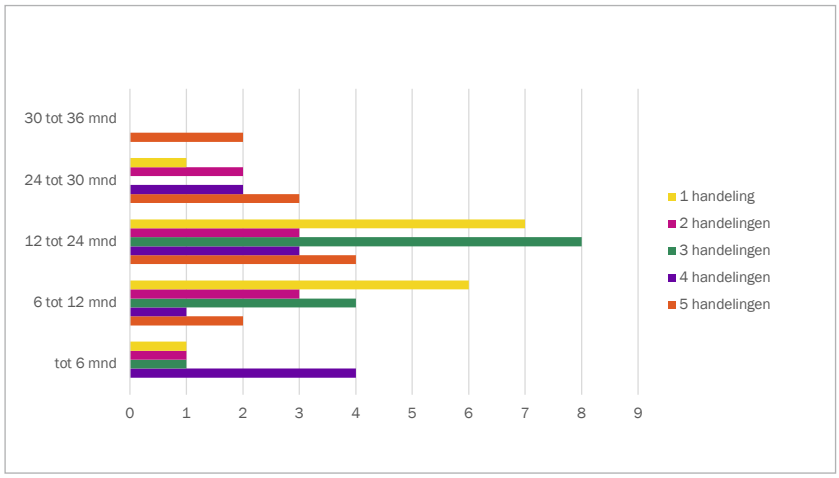
In figuur 14b is in feite hetzelfde zichtbaar als in figuur 14a. Daar waar het gaat om de *netto* gevangenisstraffen bij een deels voorwaardelijk opgelegde gevangenisstraf, zijn de hoogste *netto* gevangenisstraffen zichtbaar bij een bewezenverklaring van lid 1 sub 2, 5 en 8. Een *netto* gevangenisstraf, bij een deels voorwaardelijk opgelegde straf, boven de vierentwintig maanden komt bij een bewezenverklaring van een en/of twee sub leden niet voor. In die zin is de bewezenverklaring van het aantal sub leden ook bij de deels voorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen van invloed op de hoogte van die straf.

Vervolgens zijn de zaken waarin lid 1 sub 2 bewezen is verklaard (n = 111) bestudeerd, betreffende de handelingen *werven, vervoeren, overbrengen, huisvesten en/of opnemen.* Getracht is te ontdekken of het aantal bewezen verklaarde handelingen van voornoemde vijf, van invloed is op de hoogte van de straf. Daarbij is wederom gekeken naar de meest voorkomende straffen: de geheel onvoorwaardelijke gevangenisstraf (n = 43) en de deels voorwaardelijke gevangenisstraf (n = 68).

Figuur 15: opgelegde geheel onvoorwaardelijke GEV in relatie tot het aantal bewezenverklaarde handelingen van artikel 273f Sr eerste lid, sub 2, in absolute aantallen

Van het totaal aantal zaken waarin een onvoorwaardelijke gevangenisstraf volgde (n = 43), werd in 33 zaken lid 1 sub 2 bewezen verklaard. Gelet op de bevindingen zoals weergeven in figuur 15 kan niet overtuigend worden geconcludeerd dat het aantal handelingen bepalend is voor de hoogte van de op te leggen straf.

Figuur 16: opgelegde *netto* gevangenisstraf bij GEV deels vw in relatie tot het aantal handelingen, van artikel 273f Sr eerste lid, sub 2, in absolute aantallen

Op het totaal aantal zaken waarin een deels voorwaardelijke gevangenisstraf volgde (n = 68), werd in 58 zaken lid 1 sub 2 bewezen verklaard. Gelet op de bevindingen zoals weergeven in figuur 16 kan evenmin overtuigend worden geconcludeerd dat het aantal handelingen bepalend is voor de hoogte van de op te leggen straf.

2.4.2 Bewezen toepassing van geweld

Van het totaal aantal zaken (n = 145) is in 9 zaken ook bewezen verklaard dat geweld is gebruikt richting het minderjarige slachtoffer. In één van die zaken is het geweld apart ten laste gelegd, te weten als een bedreiging en als een mishandeling van de minderjarige. Gekeken naar de uitspraken waarin het geweld bewezen wordt verklaard, wordt onder geweld door de rechtspraak verstaan:

fysiek geweld, in de zin van slaan en/of schoppen. Het dreigen van het sturen van seksueel getinte foto's of videomateriaal van de minderjarige naar bijvoorbeeld de ouders of het online publiceren van dat materiaal wordt niet als geweld opgevat. Zaken waarin psychisch geweld mede als geweld ten laste wordt gelegd en bewezen wordt verklaard, zijn tijdens dit onderzoek niet aangetroffen.

In voornoemde negen zaken waarin de toepassing van geweld bewezen werd verklaard, werd vaker (n = 6) een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd dan een voorwaardelijke gevangenisstraf. Dit wijkt af van het totaalbeeld van de bevindingen zoals vermeld in hoofdstuk 1 (de bestraffing), maar het aantal is te klein om een gedegen conclusie hieraan te kunnen verbinden.

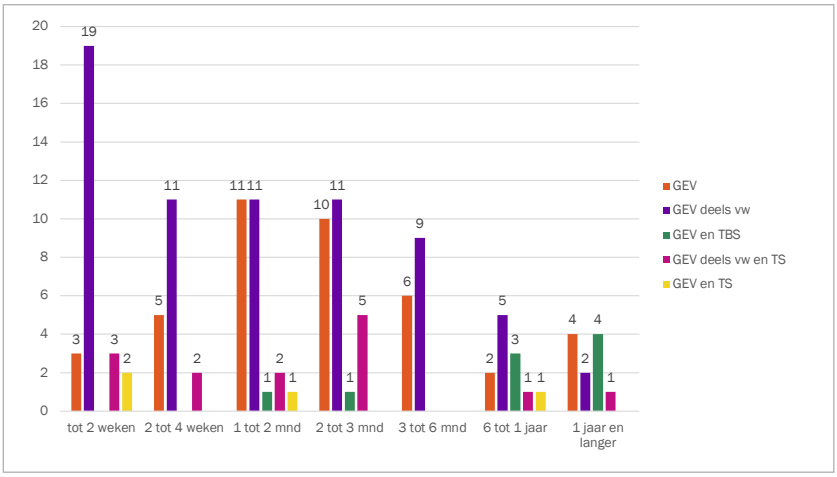
In twee andere zaken[65] overwoog het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden in de strafmotivering dat *de geringe mate van het toepassen van geweld evenmin een reden was voor strafvermindering.* Omdat in die twee zaken de bewezenverklaring ontbrak (zie voetnoot 62), kon niet worden nagegaan of een vorm van geweld (zij het volgens de verdediging gering) bewezen is verklaard.

In een zaak bij de rechtbank Limburg[66] werd bewezen verklaard dat de verdachte de voordeur van het appartement op slot had gedaan, waardoor de 13-jarige jongen het appartement niet kon verlaten. In die zaak komt het op slot doen van de voordeur verder niet terug in de strafmotivering. Onduidelijk is of dit het in die zin 'opsluiten' van een minderjarige als een geweldshandeling wordt beschouwd. Kennelijk was er in elk geval voor het Openbaar Ministerie geen reden om wederrechtelijke vrijheidsberoving ten laste te leggen. Evenmin was onttrekking aan het ouderlijk (wettig) gezag ten laste gelegd.

Tot slot, om volledig te zijn, is in een aantal zaken sprake van meerdere slachtoffers waaronder ook meerderjarige slachtoffers. Tijdens het onderzoek is opgevallen dat het geweld in die zaken vaak niet tegen de minderjarige werd gebruikt, maar wel tegen de meerderjarige slachtoffers. Dit zal eveneens van invloed zijn op de strafmaat, maar het valt buiten het bereik van dit onderzoek om dit nader te analyseren.

2.4.3 Pleegduur uitbuiting

Zoals uit het door de rechtspraak gebruikte tekstblok in mensenhandelzaken (zie paragraaf 2.3) blijkt, lijkt de pleegduur ook een rol te spelen bij de straftoemeting. Als de mensenhandel lang heeft voortgeduurd, dient dit te worden meegerekend in de straf. In drie zaken kon de pleegduur niet worden geregistreerd en in jeugdstrafzaken wordt gelet op de pedagogische uitgangspunten binnen het jeugdstrafrecht, de pleegduur wellicht anders gewogen dan bij meerderjarige verdachten. Vandaar dat gekozen is om die zaken buiten de vergelijking te houden en zijn in dit kader 135 zaken vergeleken.

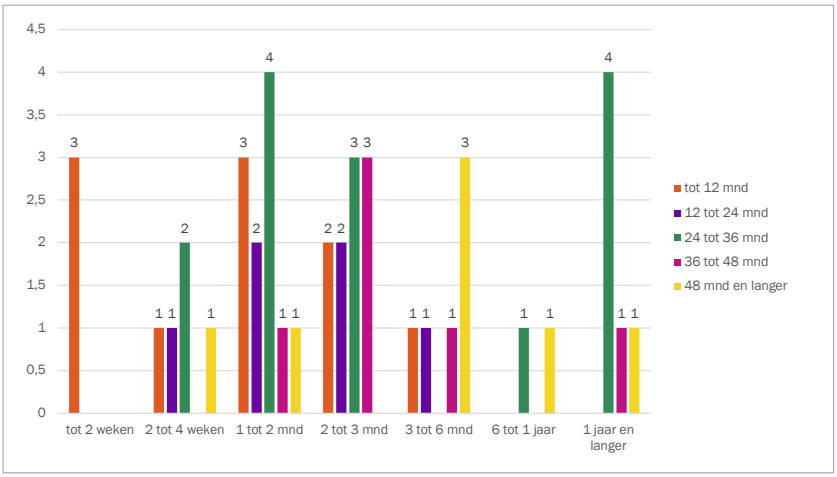

Figuur 17: pleegduur in relatie tot strafsoort en strafmodaliteit, in absolute aantallen

65 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 13 oktober 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:8123 en ECLI:NL:GHARL:2016:8124
66 Rechtbank Limburg, 18 oktober 2016, ECLI:NL:RBLIM:2016:9004

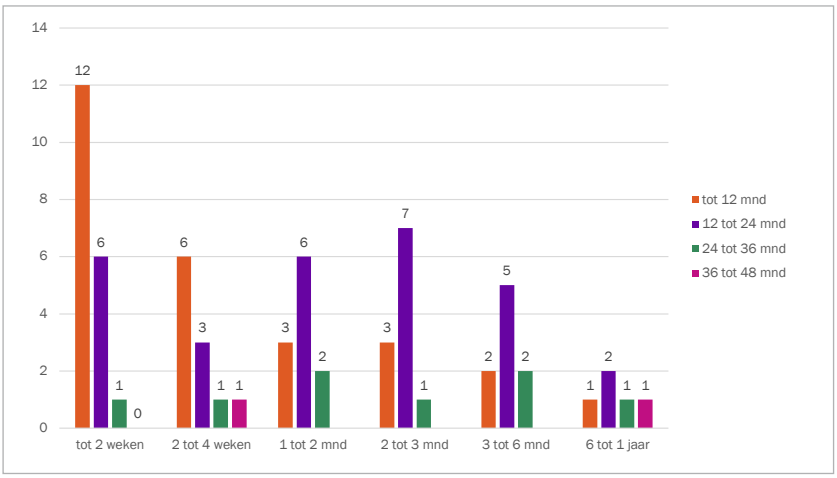
Figuur 17 maakt inzichtelijk dat pleegduur van invloed is de op de strafsoort en -modaliteit (bij n = 135). Met name bij een langere pleegduur komt oplegging van gevangenisstraf en TBS voor. De deels voorwaardelijke gevangenisstraf wordt tot een pleegduur van een jaar het meeste opgelegd, maar in geval van een pleegduur van een jaar of langer wordt de onvoorwaardelijke gevangenisstraf vaker opgelegd. Bij een pleegduur van één tot drie maanden lopen de onvoorwaardelijke en voorwaardelijke gevangenisstraffen niet veel uiteen.

Gekeken is vervolgens naar de meest voorkomende straffen: de onvoorwaardelijke en de deels voorwaardelijke gevangenisstraf. De vraag is of de duur van de pleegperiode van invloed is op de strafmaat.

Figuur 18: pleegduur en opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraf (GEV), in absolute aantallen

De onvoorwaardelijke gevangenisstraffen tot vierentwintig maanden komen voor bij een pleegduur tot zes maanden (figuur 18). Indien er sprake is van een pleegduur langer dan zes maanden, komen enkel gevangenisstraffen vanaf vierentwintig maanden voor. In die zin lijkt een langere pleegduur van invloed te zijn op de hoogte van de straf. Bij een pleegduur tot drie maanden komen diverse hoogtes van gevangenisstraffen voor.

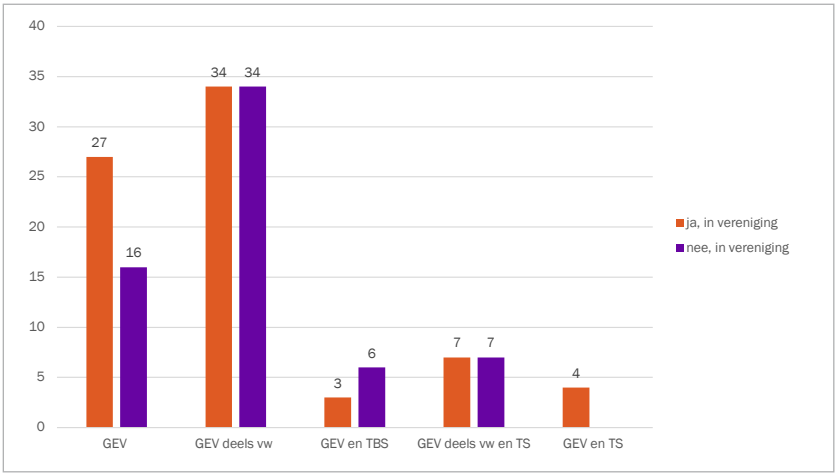
Figuur 19: pleegduur en *netto* gevangenisstraf bij GEV deels vw, in absolute aantallen

Bij de gedeeltelijk voorwaardelijke gevangenisstraffen is gekeken naar de *netto* tijd die in detentie moet worden doorgebracht. In figuur 19 valt op dat bij een pleegduur tot een maand vaker een *netto* gevangenisstraf tot een jaar wordt opgelegd. Bij een pleegduur vanaf een maand worden hogere *netto* gevangenisstraffen opgelegd, namelijk tussen de een en twee jaar. In enkele gevallen volgt een langere *netto* gevangenisstraf. Pleegduur lijkt ook bij deze categorie van invloed te zijn op de straftoemeting.

2.4.4 Medeplegen

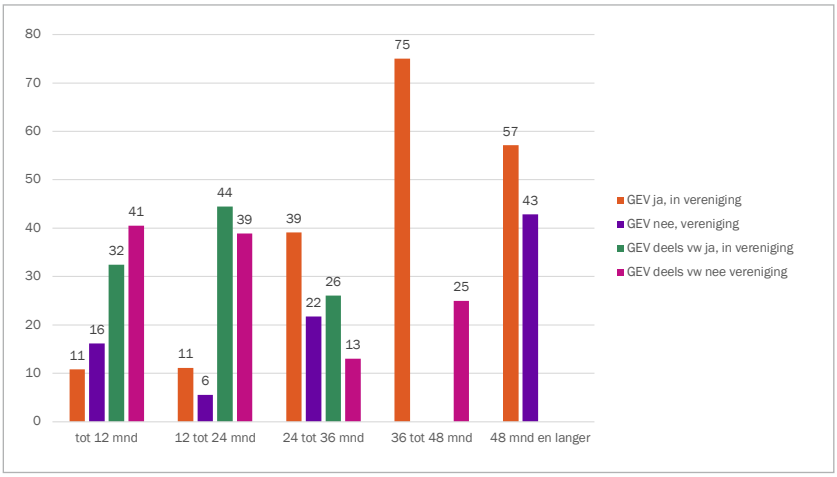
Van het totaal aantal zaken (n = 145) is in 83 zaken sprake van medeplegen. Het plegen van mensenhandel tezamen met een ander of anderen wordt wettelijk als een strafverzwarende factor gezien. Nu in deze zaken ook sprake is van minderjarige slachtoffers (hetgeen al als strafverzwarend wordt beschouwd) is het de vraag of zwaarder wordt gestraft.

In jeugdstrafzaken, zaken met een minderjarige verdachte, wordt medeplegen niet apart bestraft. In de analyse zijn de jeugdstrafzaken daarom buiten beschouwing gelaten. Het aantal vergeleken zaken betreft dus 138, waarbij in meer dan de helft van de zaken, namelijk 75, sprake was van medeplegen van mensenhandel met een minderjarig slachtoffer.

Figuur 20: strafsoort en strafmodaliteit bij wel (ja) en bij niet (nee) in vereniging gepleegd, in absolute aantallen

Wat de op te leggen strafsoort betreft, is het wel of niet medeplegen van mensenhandel niet van strafverzwarende invloed in die zin dat niet veel meer medeplegers worden teruggezien bij de onvoorwaardelijke gevangenisstraf dan bij de deels voorwaardelijke gevangenisstraf. Gelet op figuur 20 is ervoor gekozen om met name te kijken naar de hoogte van de straffen die zijn opgelegd bij de onvoorwaardelijke gevangenisstraf (n = 43) en bij de deels voorwaardelijke gevangenisstraf (n = 68).

Figuur 21: opgelegde *netto* gevangenisstraf bij GEV en GEV deels vw in combinatie met in vereniging plegen van mensenhandel, in percentages

Bij de hogere *netto* gevangenisstraffen valt op dat relatief vaker sprake is van medeplegen, 75% bij de categorie tussen de 36 en 48 maanden gevangenisstraf en 57% bij de hoogste categorie (figuur 21). Bij de *netto* gevangenisstraffen tot 12 maanden wordt relatief vaker gezien dat geen sprake is van medeplegen. Met name bij de *netto* gevangenisstraffen vanaf 12 maanden lijkt medeplegen wel degelijk van invloed te zijn.

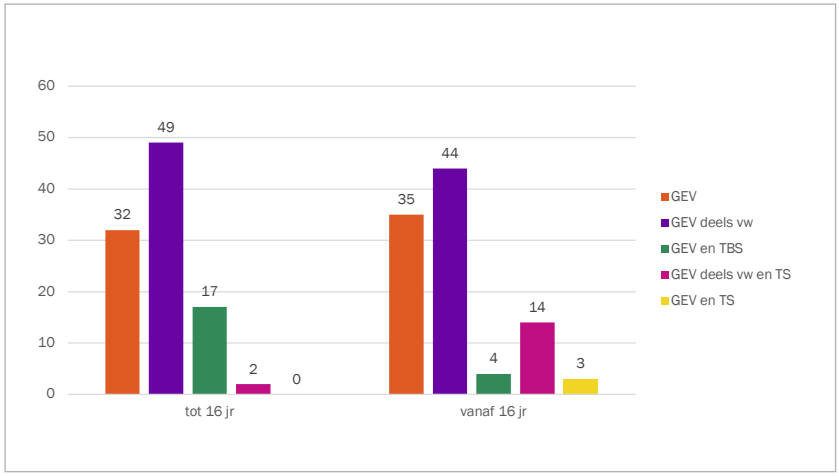
2.4.5 Leeftijd en aantal slachtoffers

In dit onderzoek komen in totaal 173 minderjarige slachtoffers voor. Dit betreft niet het aantal unieke slachtoffers, nu een behoorlijk aantal zaken in vereniging is gepleegd en de uitspraken van de veroordeelden met dezelfde slachtoffers niet zijn gecorrigeerd. Ook de uitspraken die zowel bij de rechtbank als bij het gerechtshof zijn behandeld, zijn niet gecorrigeerd en betreft vanzelfsprekend dezelfde slachtoffers. Het werkelijke aantal unieke slachtoffers ligt dus lager: bij benadering worden 120 slachtoffers geteld. In het licht van de straftoemetingsbeslissing is dit totaal aantal slachtoffers minder relevant. Immers, elke afzonderlijke uitspraak telt mee als een op zichzelf staande beslissing. Vandaar dat bij de analyse uit is gegaan van 173 slachtoffers.

Leeftijd slachtoffer

Niet van alle slachtoffers kon de leeftijd worden achterhaald (n = 4). Van het overgrote deel wel, omdat het geboortejaar van het slachtoffer vrijwel altijd in de bewezenverklaring is opgenomen. In combinatie met de pleegdatum of -periode kon de leeftijd worden uitgerekend. Soms leverde deze rekensom twee mogelijkheden op, omdat niet bekend was of het delict voor of na de verjaardag van het slachtoffer heeft plaatsgevonden. Daar waar de leeftijd ook niet in de strafmotivering werd vermeld, is gekozen om de leeftijd in halve waarden uit te drukken. Dus als het slachtoffer 16 dan wel 17 was, is ervoor gekozen om de leeftijd als 16,5 te noteren.

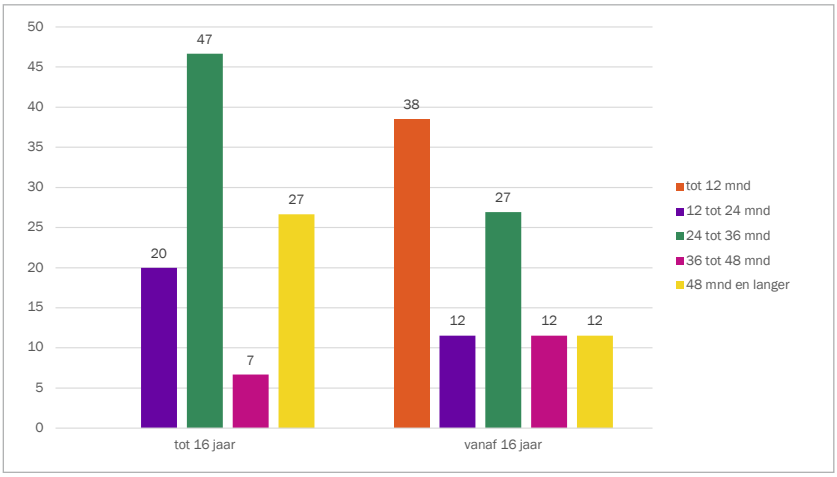
Vervolgens zijn de slachtoffers in twee categorieën ingedeeld, waarbij is gekeken naar strafbaarstelling van ontucht. In het Wetboek van Strafrecht wordt onder meer een onderscheid gemaakt tussen een slachtoffer van boven en onder de 16 jaar. Dat is in dit onderzoek overgenomen. Dit levert het volgende resultaat op wat de opgelegde strafsoort en -modaliteit betreft (figuur 22).

Figuur 22: strafsoort en -modaliteit in relatie tot leeftijd van de slachtoffers, in percentages

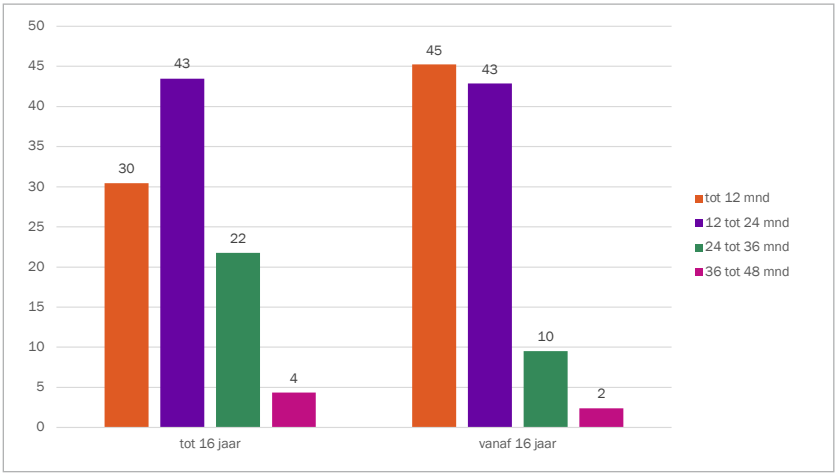
Bij beide categorieën slachtoffers wordt een deels voorwaardelijke gevangenisstraf relatief het meest opgelegd, gevolgd door de onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Dit correspondeert ook met de cijfers weergegeven in hoofdstuk 1, omdat deze straffen het meeste voorkomen. Wat wel opvalt is dat in de zaken met minderjarige slachtoffers onder de 16 jaar relatief vaker een onvoorwaardelijke gevangenisstraf en TBS werd opgelegd. Bij de minderjarige slachtoffers boven de 16 jaar wordt relatief vaker een deels voorwaardelijke gevangenisstraf in combinatie met een taakstraf opgelegd. Een onvoorwaardelijke gevangenisstraf in combinatie met een taakstraf komt bij de minderjarige slachtoffers onder de 16 jaar geheel niet voor.

Vervolgens is gekeken naar de hoogte van de straffen bij de categorie onvoorwaardelijke gevangenisstraf (figuur 23) en bij de categorie deels voorwaardelijke gevangenisstraf (figuur 24).

Figuur 23: duur opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraf (GEV) in relatie tot de leeftijd van het slachtoffer, in (afgeronde) percentages

Bij de categorie onvoorwaardelijke gevangenisstraf komt bij jongere slachtoffers geen gevangenisstraf onder de duur van een jaar voor (figuur 23). Bij een onderlinge vergelijking van de leeftijdsgroepen valt te zien dat de lagere gevangenisstraffen relatief meer plaatsvinden bij de groep slachtoffers vanaf 16 jaar.

Figuur 24: duur opgelegde *netto* gevangenisstraf bij GEV deels vw in relatie tot leeftijd slachtoffer, in (afgeronde) percentages

Bij de deels voorwaardelijke gevangenisstraffen is in het *netto* aantal dagen dat veroordeelde in detentie moet verblijven een minder groot verschil zichtbaar dan bij de onvoorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen (figuur 23 en 24).

Aantal slachtoffers

In veertien zaken was sprake van twee minderjarige slachtoffers. Eén daarvan betrof een jeugdstrafzaak. In de zaken van de meerderjarige veroordeelden werd in negen zaken een deels voorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd. In twee van die zaken betrof het een *netto* gevangenisstraf van respectievelijk zes en twaalf maanden. In de overige zeven zaken betrof het een *netto* gevangenisstraf variërend tussen de zestien en zesentwintig maanden. In twee zaken volgde een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van respectievelijk achttien en tweeënveertig maanden. In één zaak werd vijf jaar gevangenisstraf in combinatie met TBS opgelegd. Tot slot werd in één zaak twaalf maanden gevangenisstraf waarvan zes maanden voorwaardelijk en een taakstraf van tachtig uren opgelegd.

In zes zaken was sprake van drie minderjarige slachtoffers. Ook hiervan betrof één zaak een jeugdstrafzaak waarin een PIJ werd opgelegd. In de andere vijf zaken volgden in twee zaken een onvoorwaardelijke gevangenisstraf en TBS, in twee zaken een deels voorwaardelijke gevangenisstraf (respectievelijk achttien en achtentwintig maanden *netto*) en in één zaak een deels voorwaardelijke gevangenisstraf in combinatie met een taakstraf.

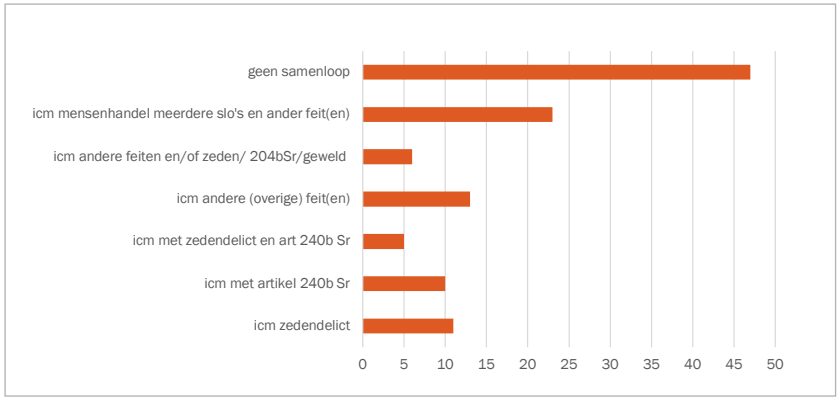
In één zaak was sprake van vier minderjarige slachtoffers. In die zaak werd een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd van vijf jaar.

Omdat het aantal zaken met meerdere minderjarige slachtoffers relatief klein is, is ervoor gekozen om de straffen te vergelijken met de algemene bevindingen zoals weergegeven in hoofdstuk 1 (de bestraffing). Gekeken naar de *netto* gemiddelde gevangenisstraf van de afgelopen jaren als ook gekeken naar de meest voorkomende strafmaatcategorie bij al dan niet voorwaardelijke gevangenisstraffen, dan is in twaalf van de hiervoor genoemde negentien zaken (jeugdstrafzaken uitgezonderd) zwaarder gestraft dan gemiddeld.

2.5 Meerdere strafbare feiten

In paragraaf 1.2 (straftoemetingskader) is uitgelegd dat een veroordeling voor meerdere strafbare feiten van invloed kan zijn op de straf. De rechter heeft de ruimte om hoger te straffen dan het hoogste strafmaximum van een van de delicten, maar dit is wel begrensd. In de zaken binnen onderhavig onderzoek wordt die strafruimte niet volledig benut. In geen enkele zaak is het strafmaximum is opgelegd.

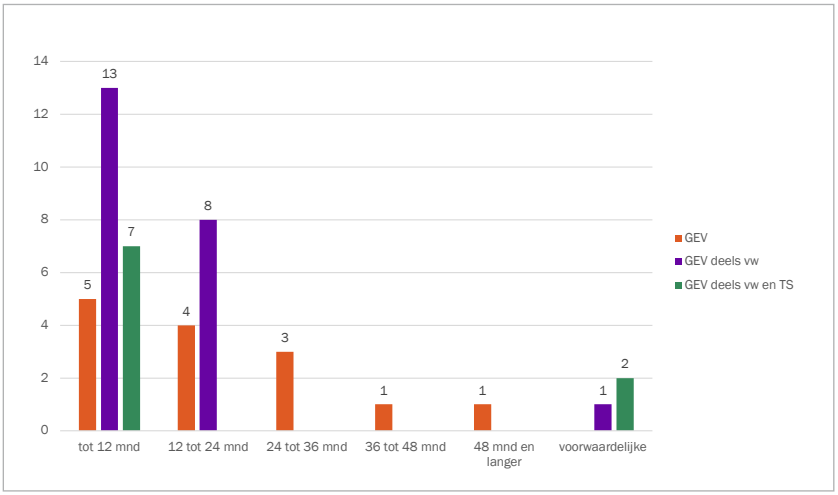
Tijdens het onderzoek viel op dat niet consistent in de kwalificatie wordt opgenomen of het feit meermalen is gepleegd. Bij meerdere slachtoffers (afgekort als slo in figuur 25) wordt dit duidelijk genoteerd, maar wanneer sprake is van één slachtoffer, varieert het nog wel eens of de mensenhandel als meermalen gepleegd wordt aangemerkt in de kwalificatie van het feit. Daarom is ervoor gekozen om dat gegeven niet afzonderlijk te coderen.

Figuur 25: samenloop met andere strafbare feiten, in absolute aantallen

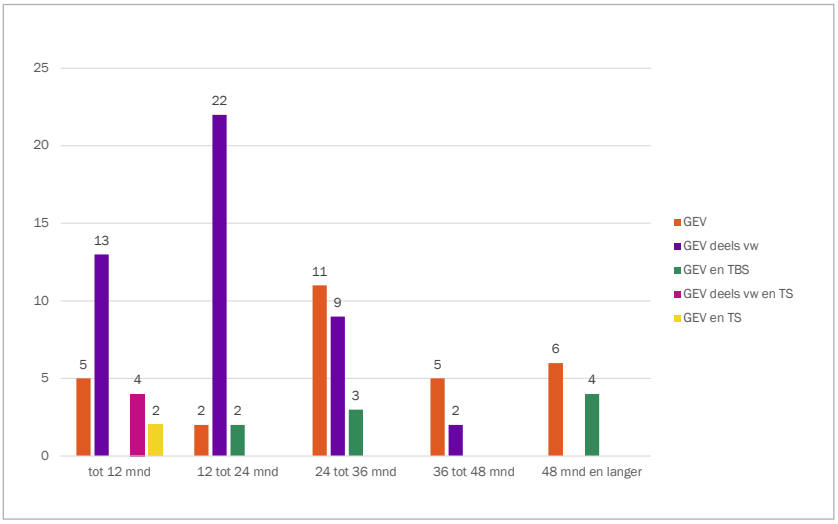
Wat direct opvalt aan figuur 25 is dat in twee derde van het totaal aantal zaken (n = 145) sprake is van samenloop met andere strafbare feiten (n = 98). Dit ligt voor de hand bij zaken waarin de veroordeelde bijvoorbeeld ook zelf seks heeft gehad met de minderjarige. In dat geval wordt ontucht met de minderjarige met seksueel binnendringen veelal bewezen verklaard. Ook het vervaardigen, bezitten en verspreiden van afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen wordt veel bewezen verklaard. Dit hangt nauw samen met het maken van de foto's en/of video's van slachtoffers om dat vervolgens voor de advertenties op (onder andere) internet te gebruiken. Andersoortige feiten die relatief ook vaak voorkomen zijn: verboden wapenbezit, drugsbezit, onttrekking aan het wettelijk (ouderlijk) gezag, geweld (afpersing, mishandeling, bedreiging) en witwassen.

Bij de meest voorkomende straffen is getracht te onderzoeken welke invloed de veroordeling voor meerdere feiten heeft op de *netto* gevangenisstraf. Nu het jeugdstrafrecht een eigen samenloop regeling bevat, is met de jeugdzaken bij deze vergelijking geen rekening gehouden. Het totaal aantal zaken dat is vergeleken, betreft dus n = 138.

Figuur 26: strafoplegging (*netto*) in zaken waarin geen sprake is van samenloop, absolute getallen

In figuur 26 valt op dat in de zaken waarin de verdachte enkel voor mensenhandel wordt veroordeeld veelal *netto* gevangenisstraffen volgen tot vierentwintig maanden. De onvoorwaardelijke gevangenisstraf in combinatie met TBS en de onvoorwaardelijke gevangenisstraf in combinatie met een taakstraf komen niet voor.

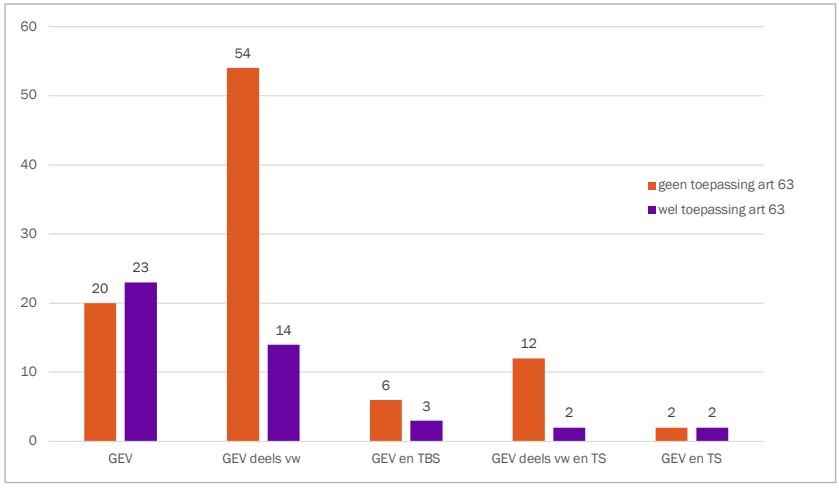

Figuur 27: strafoplegging (*netto*) In relatie tot strafsoorten en -modaliteiten waarbij wel sprake is van samenloop, in absolute aantallen

In de zaken waarin wel sprake is van samenloop worden alle strafsoorten teruggezien (figuur 27). Ook zijn in vergelijking tot figuur 26, vaker hogere straffen zichtbaar. Toch blijven de deels voorwaardelijke *netto* gevangenisstraffen tot vierentwintig maanden het meeste voorkomen net zoals bij de zaken waarin geen sprake is van samenloop.

Toepassing artikel 63 Sr

Een kleine kanttekening moet worden geplaatst bij voorgaande bevindingen omdat van de 138 zaken in 44 zaken sprake was van samenloop, maar de zaken konden niet gelijktijdig worden afgedaan (figuur 28). In bijna een derde van de zaken is daarom artikel 63 Sr (zie paragraaf 1.2 straftoemetingskader, pagina 14) toegepast. Met name in de zaken waar veroordeelde een onvoorwaardelijke gevangenisstraf kreeg opgelegd, werd in 53% artikel 63 Sr toegepast. Desalniettemin werd al in hoofdstuk 1 (de bestraffing) vermeld dat in het overgrote deel in die zaken tussen de zes en achtenveertig maanden werd opgelegd. Binnen die groep werd in de meeste zaken vierentwintig tot dertig maanden gevangenisstraf opgelegd. Dat is hoger dan bij de deels voorwaardelijke gevangenisstraffen en toch wordt bij de onvoorwaardelijke gevangenisstraffen artikel 63 Sr relatief het meest toegepast.

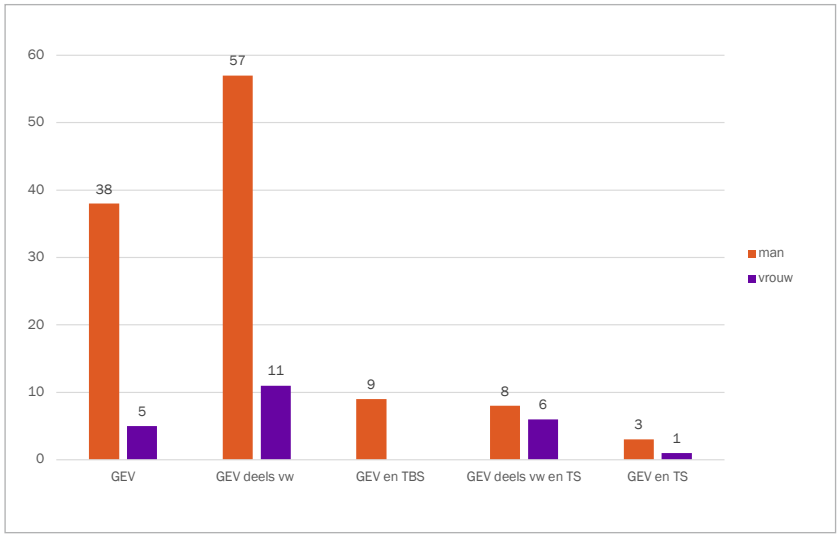

Figuur 28: strafsoort en -modaliteit bij toepassing (ja) en zonder toepassing (nee) van artikel 63 Sr, in absolute aantallen

2.6 Persoonlijke omstandigheden veroordeelde

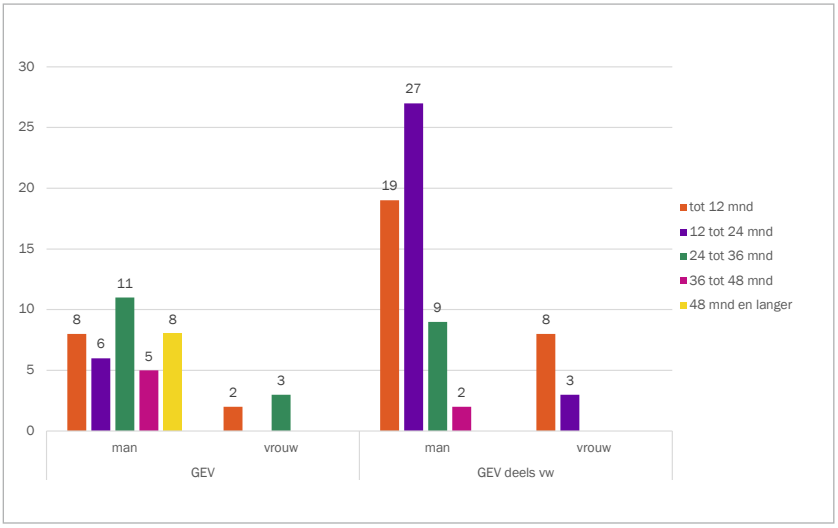
2.6.1 Leeftijd en sekse veroordeelde

In totaal was sprake van 24 vrouwelijke veroordeelden en 121 mannelijke veroordeelden. Om de gevangenisstraffen te vergelijken, zijn alleen de meerderjarige veroordeelden bestudeerd.

Figuur 29: strafsoort en -modaliteit naar sekse van de veroordeelde, in absolute aantallen

Relatief gezien wordt van het totaal aantal vrouwen, bijna de helft met een deels voorwaardelijke gevangenisstraf bestraft (figuur 29). Bij de mannen is dat eveneens zo. Ongeveer aan een derde van het totaal aantal mannen wordt een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd. Bij geen enkele vrouwelijke veroordeelde is een TBS opgelegd. Bij de mannen daarentegen is bij een klein percentage, ongeveer 8%, TBS opgelegd.

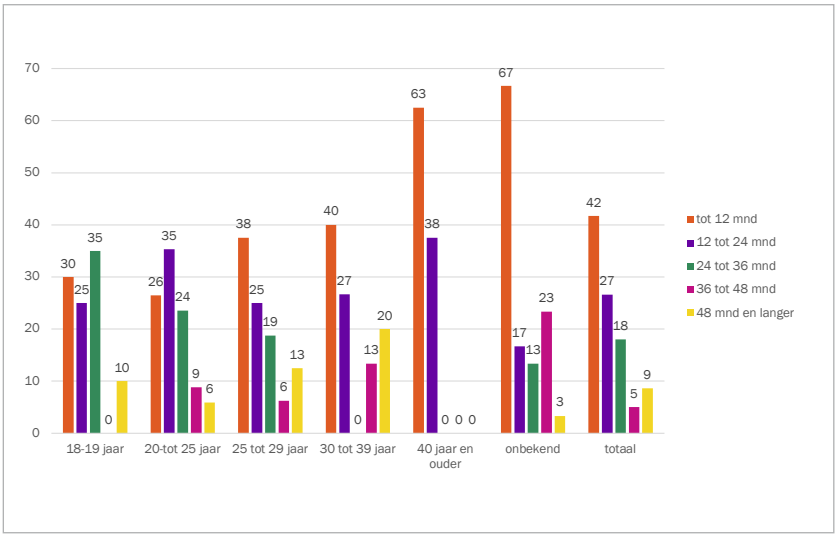
Figuur 30: opgelegde *netto* gevangenisstraffen bij GEV en GEV deels vw naar sekse van de veroordeelde, in absolute aantallen

Vervolgens is gekeken naar hoogte van de *netto* gevangenisstraffen, bij de twee meest voorkomende straffen (figuur 30). Bij de onvoorwaardelijk gevangenisstraf lopen de onderlinge aantallen niet erg uiteen, maar bij de mannen wordt het vaakst vierentwintig tot zesendertig maanden gevangenisstraf opgelegd. Bij de vrouwen ook, maar de aantallen zijn een stuk kleiner. Hogere onvoorwaardelijke gevangenisstraffen werd bij de vrouwelijke veroordeelden niet teruggezien.

Ten aanzien van de deels voorwaardelijk *netto* gevangenisstraf wordt duidelijk een lagere straf opgelegd. Zowel bij de mannen als de vrouwen.

Bij de vrouwelijke veroordeelden werd relatief vaak in de uitspraak verwezen naar het feit dat zij inmiddels de zorg heeft voor haar kinderen. Dit was een reden om de straf te matigen. Bij de mannelijke veroordeelden is dat argument geen enkele keer vermeld.

Voorts is gekeken of de leeftijd van veroordeelde van invloed is op de hoogte van de straf (figuur 31). Gekozen is wederom om de meest voorkomende strafsoorten te vergelijken en te kijken naar de *netto* gevangenisstraf. In 30 zaken kon de leeftijd niet worden achterhaald.

Figuur 31: leeftijd veroordeelde in relatie tot (*netto*) gevangenisstraf, in percentages

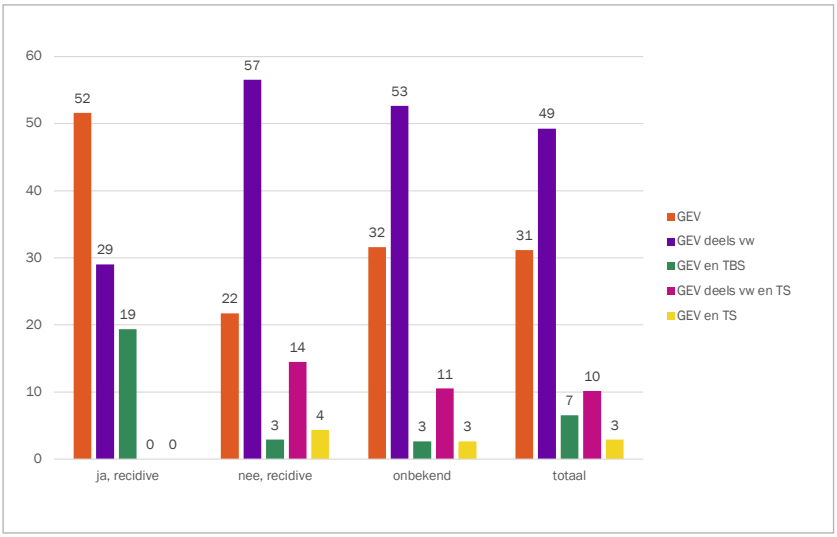
Op grond van de bevindingen wordt gezien dat bij de oudere groep veroordeelden (vanaf 40 jaar) relatief lagere *netto* gevangenisstraffen volgen (tot vierentwintig maanden). De drie hoogste categorieën gevangenisstraffen komen bij die groep geheel niet voor. Bij de jongste groep veroordeelden (18-19 jaar) komt de *netto* gevangenisstraf tussen de vierentwintig en zesendertig

maanden het meest voor. Deze *netto* gevangenisstraf zwakt in relatieve verhouding af naarmate een veroordeelde ouder is. De hoogste gevangenisstraffen zijn het meest teruggezien bij de leeftijdsgroep 30 tot 39 jaar. De vraag is hoe de bevindingen van de veroordeelden waarbij de leeftijd onbekend is gebleven nog verdeeld zouden moeten worden binnen de grafiek. Dit zou mogelijk nog een verschuiving kunnen opleveren.

2.6.2 Strafblad en recidive

Van het totaal aantal zaken (n = 145) werd in 83 zaken vermeld dat rekening is gehouden met het uittreksel Justitiële Documentatie. Hoe daar rekening mee is gehouden, werd in veel zaken niet duidelijk.

In het totaal aantal zaken (n = 145) was in 32 zaken wel en in 73 zaken geen sprake van recidive. In de overige 40 zaken werd in de uitspraak niet vermeld of sprake was van recidive. Dit werd veroorzaakt door het feit dat in de uitspraak geheel niet werd gerefereerd aan het uittreksel van de Justitiële Documentatie van de veroordeelde of dat wel werd vermeld dat rekening is gehouden met de Justitiële Documentatie, maar dat de inhoud van het uittreksel van die Justitiële Documentatie vervolgens onvermeld bleef.

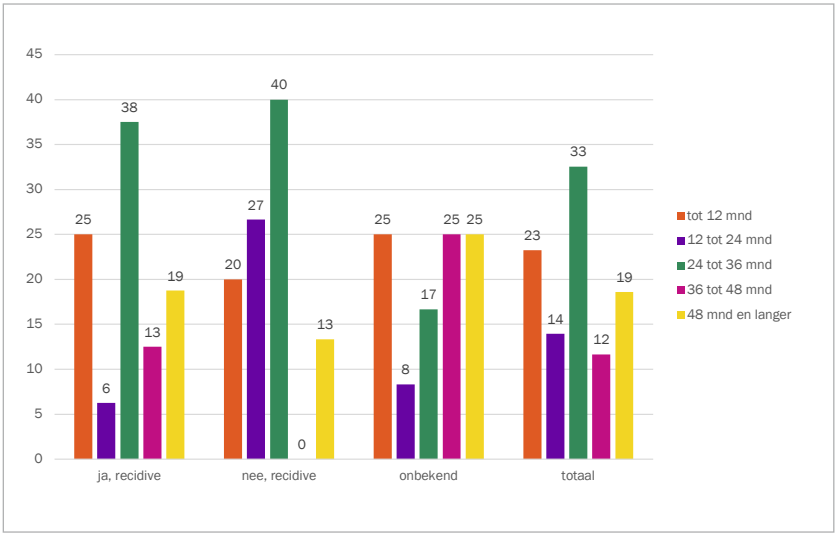

Figuur 32: strafsoort en -modaliteit naar recidive, in percentages

Uit de bevindingen (figuur 32) blijkt dat in 52% van de zaken waarbij sprake was van recidive een onvoorwaardelijke gevangenisstraf is opgelegd. In 57% van de zaken waarin geen sprake was van recidive werd een deels voorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd.

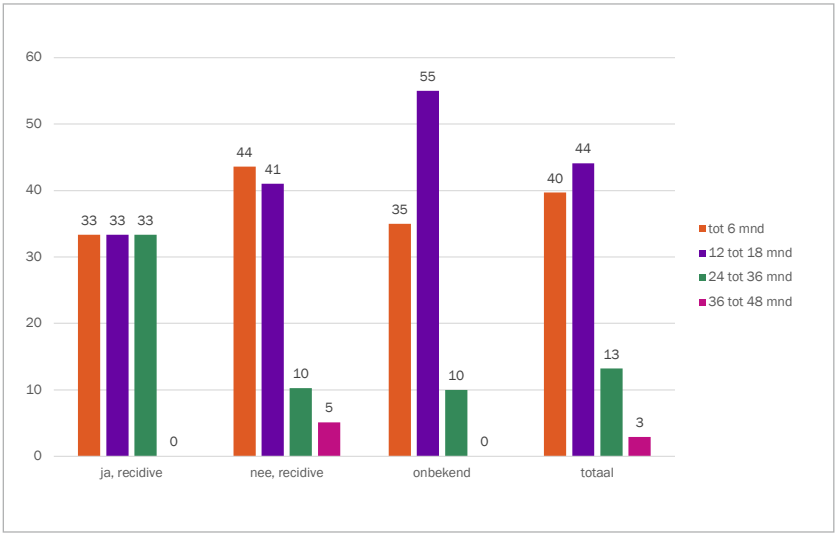
Opvallend is ook dat in 19% van de zaken waarin sprake was van recidive een gevangenisstraf en TBS werd opgelegd ten opzichte van 3% van de zaken waarin geen sprake was van recidive. Bij de uitspraken waarin een gevangenisstraf, al dan niet voorwaardelijk, in combinatie met een taakstraf is opgelegd, was geen sprake van recidive. Recidive lijkt dus van invloed te zijn op de strafsoort.

Vervolgens is wederom een verdiepende analyse gemaakt ten aanzien van de twee meest voorkomende straffen: de onvoorwaardelijke gevangenisstraf en de deels voorwaardelijke gevangenisstraf.

Figuur 33: opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraf (GEV) in relatie tot wel of geen recidive, in percentages

Ten aanzien van de hoogte van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf is wel of geen recidive niet van overwegende invloed zoals blijkt uit figuur 33.

Figuur 34: opgelegde *netto* gevangenisstraf bij GEV deels vw in relatie tot wel of geen recidive, in percentages

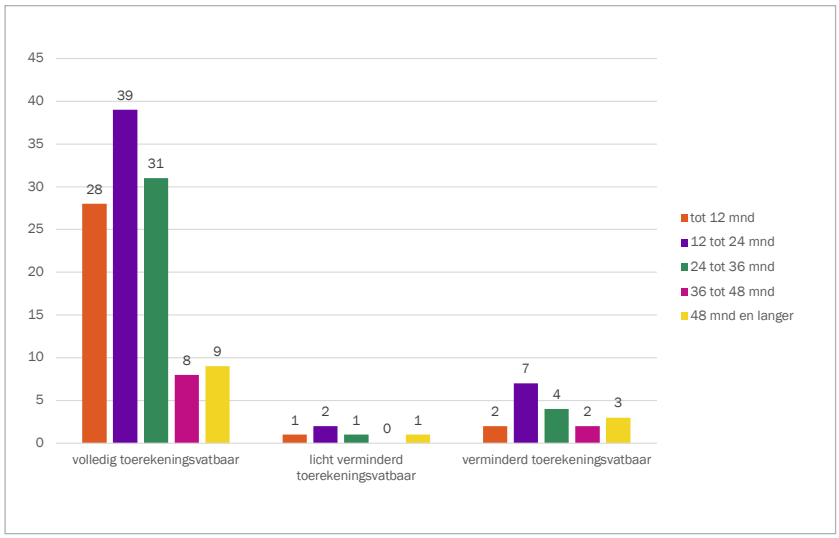
Bij de deels voorwaardelijke gevangenisstraffen is veelal geen sprake van recidive. In die zaken waarin wel sprake is van recidive worden niet navenant hogere *netto* straffen opgelegd.

2.6.3 Toerekeningsvatbaarheid

Van het totaal aantal veroordeelden (n = 145) werden 120 veroordeelden als volledig toerekeningsvatbaar beschouwd. Bij vijf veroordeelden werd aangenomen dat sprake is van licht verminderde toerekeningsvatbaarheid. En in zestien zaken werden de veroordeelden als verminderd toerekeningsvatbaar beschouwd.

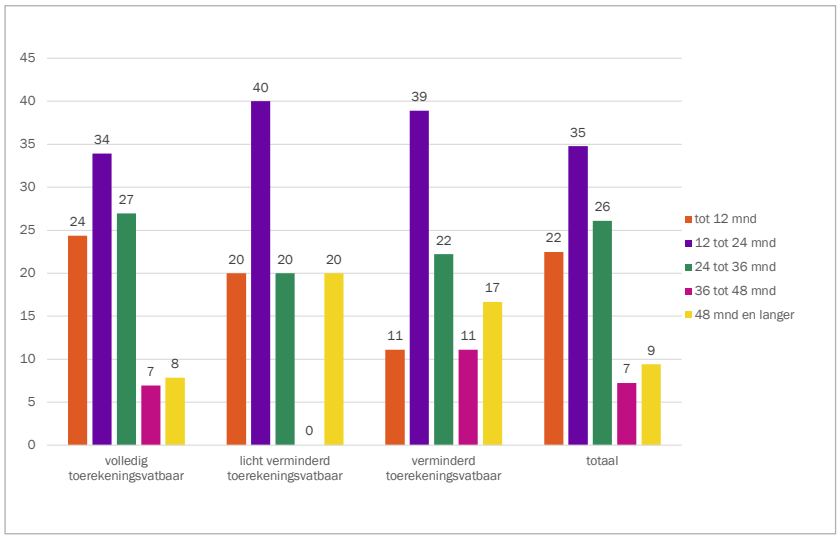
In drie zaken werd niets vermeld over de toerekening, maar werd wel respectievelijk twee keer een TBS en een keer een PIJ opgelegd. Aangezien bij dat soort maatregelen gewoonlijk is dat in de rapportage iets wordt opgenomen over de toerekenbaarheid, zijn die uitspraken als 'onbekend' gecodeerd. In een zaak werd een voorwaardelijke PIJ opgelegd. Die zaak is apart gecodeerd.

De vraag is of in de strafoplegging terug is te zien of de toerekeningsvatbaarheid van de veroordeelde een rol speelt.

Figuur 35: opgelegde *netto* detentie in 138 zaken in relatie tot toerekeningsvatbaarheid, in absolute aantallen

In figuur 35 zijn de duur van de onvoorwaardelijke gevangenisstraffen en de duur van de deels voorwaardelijke *netto* gevangenisstraffen verwerkt als ook de jeugddetenties. Naast de hiervoor genoemde vier uitspraken zijn de geheel voorwaardelijke straffen evenmin meegenomen, waardoor sprake is van n = 138. Op grond van de bevindingen kan niet worden geconcludeerd dat een licht verminderde of verminderde toerekeningsvatbaarheid een matigend effect heeft op de hoogte van de detentie. De verwachting was dat de veroordeelde die als licht verminderd of verminderd toerekeningsvatbaar wordt beschouwd lichter zou worden bestraft, maar dat blijkt niet het geval. De veroordeelden die als volledig toerekeningsvatbaar worden beschouwd, worden veelal bij de kortere detentiestraffen teruggezien. De relatieve verhouding is weergeven in figuur 36.

Figuur 36: opgelegde *netto* detentie in 138 zaken in relatie tot toerekeningsvatbaarheid, in percentages

Bij alle categorieën worden de detentiestraffen tussen de twaalf en zesendertig maanden het meest opgelegd. opvallend is wel dat de langere detentiestraf relatief gezien vaker wordt opgelegd bij de veroordeelden die licht verminderd of verminderd toerekeningsvatbaar worden beschouwd. In die zin lijkt volledige toerekenbaarheid dus niet een op zichzelf staande strafverzwarende factor te zijn.

Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat bij veroordeelden met (zwaardere) persoonlijkheids-problematiek ook meer strafverzwarende omstandigheden worden aangetroffen in de bewezen-verklaring of de *modus operandi*. Of misschien is sprake van veelvuldige recidive. In de vijf zaken waarin de veroordeelden als licht verminderd toerekeningsvatbaar werden beschouwd was in vier

zaken sprake van het plegen van meerdere strafbare feiten, waaronder het mishandelen en bedreigen van het slachtoffer. Die zaken werden afgedaan met eenmaal een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van vijf jaren en driemaal een deels voorwaardelijke *netto* gevangenisstraf tot twaalf maanden. In een zaak was sprake van het meermalen plegen van mensenhandel met hetzelfde slachtoffer. Dit betrof een jeugdstrafzaak, waarin een jeugddetentie van zes maanden en een PIJ werd opgelegd. In geen van de zaken was sprake van recidive.

Wat betreft de zestien veroordeelden die als verminderd toerekeningsvatbaar werden beschouwd, werd in zeven zaken een deels voorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd (*netto* tussen de zes en dertig maanden waarbij in één zaak sprake was van geweld tegen een meerderjarig slachtoffer), in vijf zaken een onvoorwaardelijke gevangenisstraf en TBS en in twee zaken een deels voorwaardelijke gevangenisstraf en een taakstraf (waaronder een zaak waarin tevens geweld tegen het slachtoffer bewezen is verklaard). Verder betroffen twee zaken jeugdstrafzaken. In zeven van die zestien zaken was geen sprake van recidive, in drie zaken wel en in zes zaken is dit onbekend gebleven. In alle zaken waar veroordeelden als verminderd toerekeningsvatbaar werden beschouwd, was sprake van samenloop met andere strafbare feiten.

2.6.4 Aanwezigheid deskundigenrapportage

Rapportage aanwezig

In 95 zaken van het totaal (n = 145) werd een rapport uitgebracht door de reclassering en/of door de psycholoog en eventueel de psychiater. In de zaken waarin een TBS (n = 10) is opgelegd is dit vanzelfsprekend gelet op de wettekst. Ook in jeugdzaken (n = 7) is het gebruikelijk dat rapportage wordt opgesteld.

In de 78 overige zaken, kon in twee zaken geen advies worden gegeven (een onvoorwaardelijke gevangenisstraf volgde), was in twee zaken het advies niet in de uitspraak opgenomen (in de ene zaak volgde een deels voorwaardelijke gevangenisstraf in de andere zaak een onvoorwaardelijke gevangenisstraf) en had in één zaak de veroordeelde niet meegewerkt aan het laten opmaken van rapportage (en volgde een onvoorwaardelijke gevangenisstraf).

In de 73 zaken die vervolgens resteren volgde in het gros van de zaken, n = 45, een deels voorwaardelijke gevangenisstraf. In achttien zaken volgde een onvoorwaardelijke gevangenisstraf (op drie zaken na allemaal vierentwintig maanden of meer). Daarnaast volgde in drie zaken een onvoorwaardelijke gevangenisstraf (in een zaak twee weken, in de twee andere zaken een dag) in combinatie met een taakstraf. Tot slot volgde in zeven zaken een deels voorwaardelijke gevangenisstraf in combinatie met een taakstraf.

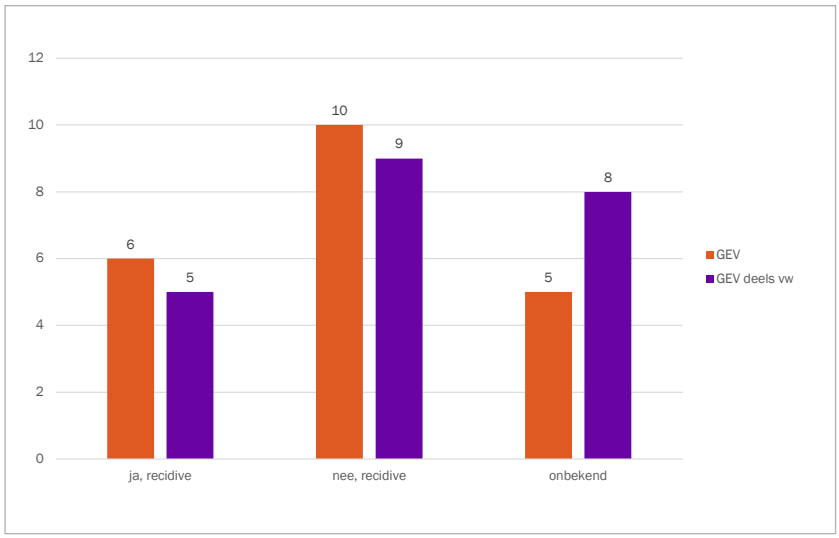
Op basis van de resultaten kan worden vastgesteld dat in de gevallen waarin een deskundigen-rapportage onderdeel uitmaakt van het strafdossier veel vaker een gedeeltelijke voorwaardelijke gevangenisstraf wordt opgelegd.

Geen rapportage aanwezig

In vijftig zaken is geen rapportage opgemaakt, althans is geen melding hiervan gemaakt in de uitspraak. Het aantal uitspraken met een onvoorwaardelijke gevangenisstraffen en het aantal met een deels voorwaardelijke opgelegde gevangenisstraffen is bijna gelijk (respectievelijk n = 21 en n = 22). Verder volgde in zes zaken een deels voorwaardelijke gevangenisstraf in combinatie met een taakstraf en in één zaak een onvoorwaardelijke gevangenisstraf in combinatie met een taakstraf.

Bij geen deskundigenrapport wordt iets vaker, n = 28, een gedeeltelijk voorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd (eventueel in combinatie met een taakstraf) dan een onvoorwaardelijke gevangenisstraf, n = 22.

In dit verband is gekeken of recidive van belang is bij de keuze om wel of niet een voorwaardelijke straf op te leggen, maar dat kan niet duidelijk worden vastgesteld. De cijfers laten in elk geval geen overtuigend contrast zien (figuur 37).'

Figuur 37: strafmodaliteit gevangenisstraf bij geen deskundigenrapportage in relatie tot recidive, in absolute aantallen

2.7 De redelijke termijn

In drieëntwintig zaken[67] van het totaal aantal zaken (n = 145) is sprake van een schending van de redelijke termijn als bedoeld in artikel 6, eerste lid, van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM). Dit kan een strafkorting opleveren voor de veroordeelde:

- In drie zaken werd de gevangenisstraf met vier maanden verminderd.
- In vijf zaken werd de gevangenisstraf met twee maanden verminderd.
- In twee zaken werd de gevangenisstraf met een maand verminderd.
- In één zaak werd gerekend met 10% strafkorting.
- In één zaak werd geconstateerd dat de redelijke termijn was geschonden, maar werd geen strafvermindering gegeven omdat de vertraging te wijten was aan de proceshouding en onderzoekswensen van de verdediging.
- In negen zaken werd alleen vermeld dat de redelijke termijn was overschreden maar kon in de strafmotivering niet worden teruggevonden hoeveel strafkorting concreet was toegepast.

Tot slot werd in twee zaken een andere strafmodaliteit toegepast (een straf in voorwaardelijke zin).

Het gaat aldus om een relatief gering aantal zaken, 15%, waarin de redelijke termijn is geschonden. In niet alle zaken is te herleiden welke invloed dit heeft gehad op de hoogte van de straf. In die zin is het effect van deze factor niet van grote invloed op het verkregen totaalbeeld van de opgelegde straffen en maatregelen.

2.8 Samenvatting

Algemeen

In alle uitspraken wordt in het kort weergegeven op welke wijze veroordeelde het misdrijf heeft gepleegd. De ernst van het feit wordt hierdoor uitgedrukt.

Uitgangspunt, gewicht en doel

Verduidelijking van de strafmotivering middels het formuleren van een uitgangspunt voor de straf wordt relatief weinig teruggezien. Echt concrete uitgangspunten worden niet gegeven. Daarbij wordt weliswaar in twee derde van de zaken aandacht besteed aan strafverzwarende en strafmatigende

67 Er was een zaak waarbij tijdens het hoger beroep bij het gerechtshof weliswaar de redelijke termijn was overschreden, maar het strafproces in totaliteit (dus de rechtbank en het gerechtshof tezamen) niet langer dan 24 maanden had geduurd waardoor volgens het gerechtshof uiteindelijk toch geen sprake was van overschrijding van de redelijke termijn. Die zaak is dan ook niet meegerekend.

factoren, maar het gewicht van die factoren en hoe die in onderlinge verhouding tot elkaar staan, wordt bijna in geen enkele uitspraak écht duidelijk. Vanuit het oogpunt van de verschillende strafdoeleinden is in ongeveer twee derde (n = 93) van de zaken duidelijk welk doel de rechter wil dienen bij het opleggen van de straf. Het vermelden van het strafdoeleinde verduidelijkt in de meeste gevallen de keuze voor een vrijheidsbenemende straf, al dan niet deels voorwaardelijk, of voor het opleggen van een maatregel zoals TBS. Welk gewicht de strafdoeleinden hebben op uiteindelijk de hoogte van de vrijheidsbenemende straf werd minder concreet weergegeven. In een derde van de zaken (n = 52) werd niets opgenomen over de strafdoeleinden.

Hoewel dit nergens expliciet wordt vermeld, is de indruk dat veelal vanuit de eis van het Openbaar Ministerie wordt geredeneerd bij het opleggen van de straf en/of maatregel. Met name in zaken waarin de rechtbank of het gerechtshof tot een gedeeltelijke vrijspraak komt, wordt de straf gematigd ten opzichte van de eis. In sommige zaken wordt overwogen dat bepaalde strafmatigende factoren onvoldoende in de eis tot uitdrukking zijn gebracht. Praktisch gesproken lijkt de eis van het Openbaar Ministerie aldus het uitgangspunt te zijn.

Veelvoorkomende formuleringen (tekstblokken)

In zes van de 145 zaken is een tekstblok gebruikt dat kennelijk ontworpen is voor mensenhandel-zaken. Achtereenvolgend worden eerst de strafdoeleinden vermeld en vervolgens wordt in de gedachtestreepjes neergezet welke omstandigheden in het algemeen bij dit soort zaken een rol spelen. In de zaken waarin dit tekstblok wordt gebruikt, valt echter niet terug te lezen welke gedachtestreepjes in die specifieke zaak wel of niet van toepassing zijn. Bij nauwkeurige lezing van de gehele uitspraak, zowel bewijsmiddelen, als bewezenverklaring en de strafmotivering kunnen de puzzelstukjes wel in elkaar worden gelegd en kan de lezer zelf de gedachtestreepjes 'wegstrepen' die niet van toepassing lijken. Maar hoe vervolgens het gewicht per omstandigheden wordt toegekend, wordt niet duidelijk en wordt in de zes geanalyseerde zaken ook niet nader gemotiveerd. De meerwaarde van het op deze manier gebruiken van dit tekstblok ter verduidelijking van de straf is dan ook beperkt te noemen.

In 54 van de 145 uitspraken is een formulering gevonden die uitdrukt dat ook op andere, soortgelijke gevallen is gelet. In bijna twee derde van de zaken (n = 91) is een dergelijke formulering niet gevonden. Overigens blijft onduidelijk welke soortgelijke gevallen dit zijn omdat oriëntatiepunten, een verwijzing naar de richtlijnen van het Openbaar Ministerie of een bandbreedte in andere zin in bijna geen enkele zaak is aangetroffen. In het kader van consistentie is dus evenmin duidelijk geworden wat de invloed van soortelijke zaken is op de straf, nu geen inzicht is verkregen in welke zaken hiermee worden bedoeld.

Bewezenverklaring

Wettelijke delictsomschrijving

Opvallend is dat in een groot aantal zaken (n = 81) artikel 273f Sr lid 1 sub 2 (werven, vervoeren, overbrengen, huisvesten of opnemen), 5 (slachtoffer ertoe brengen) en 8 (voordeel trekken uit de uitbuiting) bewezen wordt verklaard. Bij zowel de categorie onvoorwaardelijke gevangenisstraf als voorwaardelijke gevangenisstraf kwam bewezenverklaring van lid 1 sub 2, 5 en 8 het meeste voor.

Bij de hoogste onvoorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen is sprake van een bewezenverklaring van artikel 273f Sr lid 1 sub 2, 5 en 8. Een onvoorwaardelijke gevangenisstraf boven de achtenveertig maanden komt bij een bewezenverklaring van een en/of twee sub leden niet voor. In die zin is de bewezenverklaring van het aantal sub leden van invloed op de hoogte van de straf.

Hetzelfde is zichtbaar bij de deels voorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen. In die categorie zijn de hoogste *netto* gevangenisstraffen zichtbaar bij een bewezenverklaring van lid 1 sub 2, 5 en 8. Een *netto* gevangenisstraf boven de vierentwintig maanden komt in die categorie bij een bewezen-verklaring van een en/of twee sub leden niet voor. In die zin is de bewezenverklaring van het aantal sub leden ook bij de deels voorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen van invloed op de hoogte van de straf.

Op grond van de bevindingen kan niet overtuigend worden geconcludeerd dat het bewezen verklaarde aantal handelingen genoemd in artikel 273f Sr, eerste lid onder sub 2, bepalend is voor de hoogte van de op te leggen gevangenisstraf.

Geweld

Van het totaal aantal zaken (n = 145) is in negen zaken ook bewezen verklaard dat geweld is gebruikt richting het minderjarige slachtoffer. In één van die zaken is het geweld apart ten laste gelegd, te weten als een bedreiging en als een mishandeling van de minderjarige. In voornoemde negen zaken werd vaker (n = 6) een onvoorwaardelijke gevangenisstraf dan een voorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd, maar het aantal is te klein om een gedegen conclusie hieraan te kunnen verbinden.

Pleegduur

De pleegduur is van invloed op de strafsoort (n = 135). De deels voorwaardelijke gevangenisstraf wordt tot een pleegduur van een jaar het meeste opgelegd, maar in geval van een pleegduur van een jaar of langer wordt de onvoorwaardelijke gevangenisstraf vaker opgelegd. Ook bij het bepalen van de hoogte van de gevangenisstraffen kan op grond van de bevindingen worden geconcludeerd dat de pleegperiode van invloed is op de beslissing.

Medeplegen

In 75 zaken (bij n = 138) was sprake van medeplegen. Wat de op te leggen strafsoort betreft, lijkt het wel of niet medeplegen van mensenhandel niet van strafverzwarende invloed te zijn, in die zin dat niet veel meer medeplegers worden teruggezien bij de onvoorwaardelijke gevangenisstraf dan bij de deels voorwaardelijke gevangenisstraf. Bij de hogere *netto* gevangenisstraffen valt op dat relatief vaker sprake is van medeplegen, 75% bij de categorie tussen de 36 en 48 maanden en 57% bij de hoogste categorie (meer dan 4 jaar). Bij de *netto* gevangenisstraffen tot 12 maanden wordt relatief vaker gezien dat geen sprake is van medeplegen. Dus met name bij de *netto* gevangenisstraffen vanaf 12 maanden lijkt medeplegen wel degelijk van invloed te zijn.

Leeftijd slachtoffer

In totaal kwamen 173 slachtoffers voor in de bekeken uitspraken. Opvallend is dat in de zaken met minderjarige slachtoffers onder de 16 jaar relatief vaker een onvoorwaardelijke gevangenisstraf en TBS werd opgelegd. Bij de minderjarige slachtoffers vanaf 16 jaar wordt relatief vaker een deels voorwaardelijke gevangenisstraf in combinatie met een taakstraf opgelegd. Bij de categorie onvoorwaardelijke gevangenisstraf komt bij jongere slachtoffers geen gevangenisstraf onder de duur van een jaar voor. Bij een onderlinge vergelijking van de leeftijdsgroepen valt te zien dat de lagere gevangenisstraffen relatief meer plaatsvinden bij de groep slachtoffers vanaf 16 jaar. Bij de deels voorwaardelijke gevangenisstraffen is in het *netto* aantal dagen dat veroordeelde in detentie moet verblijven een minder groot verschil zichtbaar dan bij de onvoorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen tussen de leeftijdsgroepen onder de 16 jaar en vanaf 16 jaar.

Meerdere feiten

In 98 van de 145 zaken is sprake van een veroordeling voor meerdere strafbare feiten. Hiervan zijn 138 zaken vergeleken, jeugdstrafzaken uitgezonderd. In de zaken waarin de veroordeelde enkel voor mensenhandel werd veroordeeld, volgden veelal *netto* gevangenisstraffen tot 24 maanden. In de zaken waarin wel sprake is van samenloop worden alle strafsoorten teruggezien. Ook zijn vaker hogere straffen zichtbaar. Toch blijven de deels voorwaardelijke *netto* gevangenisstraffen tot 24 maanden het meest voorkomen.

Een kleine kanttekening moet worden geplaatst omdat van de 138 zaken in 44 zaken sprake was van samenloop, maar de zaken konden niet gelijktijdig worden afgedaan. In bijna een derde van de zaken is daarom artikel 63 Sr toegepast (zie paragraaf 1.2 straftoemetingskader). Met name in de zaken waar veroordeelde een onvoorwaardelijke gevangenisstraf kreeg opgelegd. Ondanks toepassing van artikel 63 Sr, werd binnen die groep in de meeste zaken 24 tot 30 maanden gevangenisstraf opgelegd hetgeen hoger is dan bij de deels voorwaardelijke gevangenisstraffen.

Persoonlijke omstandigheden van de veroordeelde

Leeftijd & sekse

In het onderzoek kwamen 24 vrouwelijke en 121 mannelijke veroordeelden voor. Uit een analyse van de hoogte van de twee meest voorkomende strafsoorten bleek dat bij de onvoorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen de onderlinge aantallen niet erg uiteenlopen, maar bij de mannen wordt het vaakst 24 tot 36 maanden gevangenisstraf opgelegd. Bij de vrouwen ook, maar de aantallen zijn een stuk kleiner. Hogere onvoorwaardelijke gevangenisstraffen werden bij de vrouwelijke veroordeelden niet teruggezien. Ten aanzien van de deels voorwaardelijk *netto* gevangenisstraf wordt duidelijk een lagere straf opgelegd. Zowel bij de mannen als de vrouwen.

Op grond van de bevindingen wordt gezien dat bij de 'oudere' groep veroordeelden (vanaf 40 jaar) relatief lagere *netto* gevangenisstraffen volgen (tot 24 maanden). De drie hoogste categorieën gevangenisstraffen komen bij die groep geheel niet voor. Bij de jongste groep veroordeelden (18-19 jaar) komt de *netto* gevangenisstraf tussen de 24 en 36 maanden het meeste voor. Deze *netto* gevangenisstraf zwakt in relatieve verhouding af naarmate een veroordeelde ouder is. De hoogste gevangenisstraffen zijn het meest teruggezien bij de leeftijdsgroep 30 tot 39 jaar.

Recidive

Uit de bevindingen blijkt dat in de zaken waar een onvoorwaardelijke gevangenisstraf is opgelegd bij 52% van de zaken sprake is van recidive. Bij de groep deels voorwaardelijke gevangenisstraf daarentegen is juist in 57% van de zaken geen sprake van recidive. Recidive lijkt dus van invloed te zijn op de strafsoort. Bij de hoogte van de opgelegde *netto* gevangenisstraffen (n = 111) werd geen duidelijk onderscheid aangetroffen tussen veroordeelden waarbij sprake was van recidive en veroordeelden waarbij geen sprake was van recidive.

Toerekening

Van het totaal aantal veroordeelden (n = 145) werden 119 veroordeelden als volledig toerekeningsvatbaar beschouwd. Op grond van de bevindingen kan niet worden geconcludeerd dat een licht verminderde of verminderde toerekeningsvatbaarheid een matigend effect heeft op de straf.
Bij alle categorieën worden de gevangenisstraffen tussen de 12 en 36 maanden het meest opgelegd. opvallend is wel dat de langere gevangenisstraf relatief gezien vaker worden opgelegd bij de veroordeelden die licht verminderd of verminderd toerekeningsvatbaar worden beschouwd.
In die zin lijkt volledige toerekenbaarheid geen op zichzelf staande strafverzwarende factor te zijn.

Deskundigenrapportage

In de gevallen waarin een deskundigenrapportage onderdeel uitmaakt van het strafdossier wordt veel vaker een gedeeltelijke voorwaardelijke gevangenisstraf wordt opgelegd. Maar ook bij geen deskundigenrapport word iets vaker (n = 28) een gedeeltelijk voorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd, eventueel in combinatie met een taakstraf, dan een onvoorwaardelijke gevangenisstraf (n = 22). Bij die laatste groep is gekeken of recidive van belang is bij de keuze om wel of niet een voorwaardelijke straf op te leggen, maar dat kon niet duidelijk worden vastgesteld. De cijfers lieten in elk geval geen overtuigend contrast zien.

Redelijke termijn

In relatief een gering aantal zaken, 15%, is de redelijke termijn geschonden. In niet alle zaken is te herleiden welke invloed dit heeft gehad op de hoogte van de straf. In die zin lijkt het effect van deze factor niet van grote invloed te zijn op het verkregen totaalbeeld van de opgelegde straffen en maatregelen.

100
EZB EKT EKP 2002

3. EEN VERGELIJKING MET ANDERE MISDRIJVEN

3.1 Inleiding

De verschillende misdrijven genoemd in het Wetboek van Strafrecht kennen ook verschillende strafbedreigingen. Voor een mishandeling kan een andere maximumstraf worden opgelegd dan voor moord. Mensenhandel heeft in vergelijking tot andere misdrijven een hoog strafmaximum. Het is een van de manieren waarop de wetgever heeft willen uitdrukken dat het een zeer ernstig feit betreft.

Het zou in het kader van onderzoek interessant zijn om een vergelijking te maken tussen de werkelijk opgelegde straffen bij verschillende soorten misdrijven. In onderhavig onderzoek viel het maken van een kwantitatieve en kwalitatieve vergelijking buiten het tijdsbestek.

Echter, nu de rechtspraak diverse oriëntatiepunten heeft ontwikkeld, met uitzondering van mensenhandel, kan wel een vergelijking worden gemaakt met in elk geval de strafuitgangspunten van andere misdrijven. In dit onderzoek is gekozen voor de misdrijven kindermisbruik in prostitutie[68], verkrachting en afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen, omdat deze als aanverwante misdrijven kunnen worden beschouwd.

Opgemerkt wordt dat de oriëntatiepunten geen bindende uitgangspunten zijn, maar wel als een richtsnoer fungeren:

> *"Oriëntatiepunten geven de straf weer die rechters voor het modale feit (de meest voorkomende verschijningsvorm van het strafbare feit) plegen op te leggen. Zij komen tot stand na een inventarisatie van de praktijk van de straftoemeting en na consultatie van alle gerechten. De oriëntatiepunten worden op voorstel van de Commissie Rechtseenheid door het LOVS vastgesteld. (…) Oriëntatiepunten vormen een vertrekpunt van denken over de op te leggen straf. Zij bieden de rechter een handvat en de mogelijkheid om bij de straftoemeting te wijzen op een landelijke praktijk. De oriëntatiepunten binden de rechter niet. Hij is in individuele gevallen verantwoordelijk om een passende straf te bepalen en op te leggen."*[69]

Voor jeugdstrafzaken zijn aparte oriëntatiepunten vastgesteld. Hierna volgen alleen de oriëntatiepunten in zaken betreffende meerderjarige verdachten.

3.2 Oriëntatiepunten kindermisbruik in prostitutie

Sinds maart 2020 is een oriëntatiepunt vastgesteld voor artikel 248b Sr.[70] Dit betreft dus 'de klant' en niet degene die mensenhandel pleegt. Het volgende uitgangspunt wordt vermeld:

a. Ontucht met een minderjarige tegen betaling (16 of 17 jr): **(korte) gevangenisstraf onvoorwaardelijk +150 uur taakstraf.**
b. Ontucht met een minderjarige tegen betaling (16 of 17 jr), waarbij aannemelijk is dat er voor de verdachte aanwijzingen zijn dat sprake is van uitbuiting of minderjarigheid: **vier maanden gevangenisstraf onvoorwaardelijk.**

Bij de toelichting wordt vermeld dat het oriëntatiepunt ziet op het eenmalig plegen van ontucht met een minderjarige waarbij sprake is van seksueel binnendringen.

68 De rechtspraak gebruikt in de uitspraken als ook in de oriëntatiepunten de term 'jeugdprostitutie'. Defence for Children – ECPAT vindt dat deze geen recht doet aan de ernst van de situatie en het slachtofferschap. Daarom spreekt Defence for Children - ECPAT van 'kindermisbruik in prostitutie'. Dit is terminologie die de getroffen kinderen niet stigmatiseert en seksueel geweld niet bagatelliseert. Kinderen dragen geen verantwoordelijkheid of schuld aan hun eigen uitbuiting of misbruik. Zie ook http://luxembourgguidelines.org/ Daar waar mogelijk wordt in voorliggend rapport dan ook gekozen om de terminologie 'kindermisbruik in prostitutie' of wordt de strafbepaling, artikel 248b Sr, vermeld.
69 Oriëntatiepunten voor straftoemeting en LOVS-afspraken versie maart 2020, pagina 1.
70 Idem 69, pagina 7.

Bij het uitgangspunt voor de categorie onder b kan bij aanwijzingen voor uitbuiting gedacht worden aan prostitutie vanuit een ongebruikelijke plaats zoals een kelderbox of tijdens ziekte of zwangerschap, slechte hygiëne of aanwezig letsel.

Bij soortgelijke recidive zal in de regel een onvoorwaardelijke gevangenisstraf het vertrekpunt van denken zijn.

Strafverzwarende factoren zijn: frequentie, verdergaande handelingen (bijvoorbeeld seks zonder condoom, anale seks), bijzondere kwetsbaarheid slachtoffer, (misbruik) afhankelijkheids- of vertrouwensrelatie en herhalingsgevaar.

3.3 Oriëntatiepunten verkrachting

Het oriëntatiepunt voor verkrachting, artikel 242 Sr, is **24 maanden gevangenisstraf.**[71]

Strafverzwarende factoren zijn: frequentie, duur, leeftijd slachtoffer, (andere) bijzondere kwetsbaarheid slachtoffer, bijzondere schadelijke gevolgen voor slachtoffer (bijvoorbeeld ontmaagding, aanzienlijk geestelijk of lichamelijk letsel, besmettingsrisico), geweld (ernst/mate), aard van de gedraging (bijvoorbeeld mindere ernst van de inbreuk op de integriteit, onverhoedse aanval), recidive, meer daders, bijzondere bedreigende en/of vernederende setting (bijvoorbeeld vrijheidsbeneming, bedreigingen, anale penetratie, penetratie met voorwerpen), misbruik overwicht en/of vertrouwen, relatiesfeer.

Strafmatigende factoren zijn: eerdere vrijwillige seksuele relatie dader/slachtoffer, relevant eigen gedrag slachtoffer en bijzondere negatieve gevolgen voor dader.

3.4 Oriëntatiepunten afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen

Voor het verspreiden, aanbieden, openlijk tentoonstellen, vervaardigen, invoeren, doorvoeren, uitvoeren, verwerven, in bezit hebben van of via een geautomatiseerd werk de toegang verkrijgen tot een afbeelding of afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen, artikel 240b Sr, zijn verschillende oriëntatiepunten vastgesteld.[72]

a. Bezit/verwerven van afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen, zich door middel van een geautomatiseerd werk of met gebruikmaking van een communicatiedienst de toegang tot afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen verschaffen: **240 uur taakstraf + zes maanden gevangenisstraf, waarvan een kort gedeelte onvoorwaardelijk, met bijzondere voorwaarden.**
b. Verspreiden, aanbieden, openlijk tentoonstellen, invoeren, doorvoeren, uitvoeren van afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen: **één jaar gevangenisstraf onvoorwaardelijk.**
c. Vervaardigen van afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen: **twee jaar gevangenisstraf onvoorwaardelijk.**

De overige oriëntatiepunten gaan over een beroep of gewoonte maken van het bezitten/verspreiden/vervaardigen van afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen. Ook worden strafverzwarende en strafmatigende factoren weergegeven. In de toelichting bij het dit oriëntatiepunt wordt tot slot vermeld:

> *"Bij het vervaardigen van afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen zal veelal sprake zijn van samenloop met de zedendelicten van de artikelen 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 248a, 248b en 249 van het Wetboek van Strafrecht. Die gedragingen (waaronder verkrachting en ontucht) worden met aanzienlijk hogere strafmaxima bedreigd (zes tot*

71 Idem, pagina 7.
72 Idem, pagina 6.

twaalf jaar gevangenisstraf) dan het enkele vervaardigen van afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen als bedoeld in art.240b, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht (maximaal vier jaar gevangenisstraf). Als het vervaardigen van afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen gepaard gaat met deze overige zedendelicten zijn daarop de samenloopbepalingen van toepassing. De oriëntatiepunten zijn niet van toepassing op die samenloop."

3.5 Oriëntatiepunten overige misdrijven

Niet voor alle misdrijven zijn oriëntatiepunten vastgesteld. De hoogste oriëntatiepunten, recidive niet meetellend, gelden voor de volgende categorie feiten:

a. Overval en beroving van een winkel, geldtransport, vrachtwagen, woning: bij licht geweld/ bedreiging vanaf **2 jaar gevangenisstraf.**
b. Delicten in het kader van de Opiumwet (in- en uitvoer van harddrugs, dealen, telen, aanwezig hebben), kunnen afhankelijk van de hoeveelheid drugs flink oplopen qua gevangenisstraf.

Daarna volgt een soort middensegment van zeer zware mishandeling (evt. met een wapen, niet zijnde een vuurwapen): vanaf **8 maanden gevangenisstraf onvoorwaardelijk**, een ramkraak: **9 maanden gevangenisstraf onvoorwaardelijk**, voorhanden hebben van een automatisch wapen of explosieven: **9 maanden gevangenisstraf onvoorwaardelijk**, het voorhanden hebben van skimapparatuur **9 maanden gevangenisstraf onvoorwaardelijk** en het plaatsen van skimapparatuur: **1 jaar gevangenisstraf onvoorwaardelijk.**

Veel misdrijven vallen onder de oriëntatiepunten tot 6 maanden gevangenisstraf. Een straatroof met licht geweld of verbale bedreiging bijvoorbeeld: **6 maanden gevangenisstraf onvoorwaardelijk.**

3.6 Richtlijnen Openbaar Ministerie

In tegenstelling tot de rechtspraak, heeft het Openbaar Ministerie wel richtlijnen vastgesteld waarop de strafeis in mensenhandelzaken wordt gebaseerd.[73]

"Als basisstraf staat steeds een onvoorwaardelijke gevangenisstraf vermeld voor mensenhandel gepleegd ten aanzien van één slachtoffer (uitzonderingen zijn de strafbandbreedtes voor arbeidsuitbuiting en gedwongen bedelarij), exclusief strafmaat beïnvloedende omstandigheden. Deze factoren zijn opgenomen in een aparte tabel. Het is aan de beoordelaar om te bepalen, kijkend naar de omstandigheden van het geval en de persoon van de verdachte, of er bij de strafvordering plaats is voor een voorwaardelijk strafdeel met eventueel bijzondere op te leggen voorwaarden. Afhankelijk van de pleegperiode of het aantal slachtoffers kan het uitgangspunt binnen de bandbreedte schuiven. De (basis)straffen die zijn gesteld op mensenhandel in de zin van seksuele uitbuiting zijn hoger dan voor niet-seksuele uitbuiting vanwege de grove inbreuk van seksuele uitbuiting op de lichamelijke integriteit van slachtoffers."

- Bij een pleegperiode korter dan zes maanden geldt: 12-24 maanden gevangenisstraf.
- Bij een pleegperiode van zes tot twaalf maanden geldt: 24-36 maanden gevangenisstraf.
- Bij een pleegperiode van meer dan twaalf maanden geldt: vanaf 36 maanden gevangenisstraf.

73 https://www.om.nl/onderwerpen/beleidsregels/richtlijnen-voor-strafvordering/richtlijn-voor-strafvordering-mensenhandel-2016r003

Daarnaast heeft het Openbaar Ministerie strafmaat beïnvloedende factoren vastgesteld. Bij twee tot drie slachtoffers vindt een strafverzwaring van ministens 50% plaats, bij vier tot vijf slachtoffers is dat 75% en bij meer dan vijf slachtoffers 100%.

Ook spelen de wettelijke strafverzwarende factoren een rol, zoals het in vereniging plegen van het feit of als sprake is van een minderjarig slachtoffer.
Verder wordt gewicht toegekend aan delict gerelateerde factoren, zoals:

- het aantal dagen per week en het aantal uren per dag waarop er moest worden gewerkt;
- werkomstandigheden;
- de hoeveelheid geld die werd afgedragen;
- beperking bewegingsvrijheid, overnachten op de werkplek;
- bijzondere omstandigheden; zonder condoom, gedwongen abortus, onthouden van medische hulp, bijzondere seksuele diensten (anaal, groep, bestialiteit), het onder dwang werken tijdens de menstruatie, gedwongen tatoeages en/of borstvergrotingen;
- een ongebruikelijk hoog percentage van de verdiensten afstaan, geen beschikking over eigen verdiensten, verplichting om een minimum bedrag per dag te verdienen.

Ten aanzien van verdachte geldt dat zijn/haar rol bij het plegen van het feit van invloed is, als ook de proceshouding en eventuele recidive.

Ten aanzien van het slachtoffer spelen de volgende factoren een rol: minderjarigheid, afhankelijkheids- of vertrouwensrelatie (waaronder begrepen: hoedanigheid verdachte/ vertrouwens-, gezags- of afhankelijkheidsrelatie tussen slachtoffer en verdachte / slachtoffer is aan zorg van verdachte of instelling toevertrouwd), bijzondere kwetsbaarheid slachtoffer (bijvoorbeeld laagbegaafdheid of een DSM 5-indicatie,[74] geen legale verblijfsstatus, opgelopen trauma, schuldenproblematiek, niet kunnen terugkeren naar land van herkomst).

3.7 Conclusie

Gekeken naar de onderzoeksresultaten zoals weergegeven in hoofdstuk 1 (De bestraffing) en de oriëntatiepunten van de rechtspraak valt het volgende op.

Zowel bij verkrachting als jeugdprostitutie, die als aanverwante misdrijven kunnen worden beschouwd, wordt uitgegaan van een onvoorwaardelijke gevangenisstraf. De maximale strafbedreiging op mensenhandel met een minderjarige is hoger dan die van deze delicten en toch volgt in de meeste zaken een deels voorwaardelijke gevangenisstraf met een *netto* onvoorwaardelijk deel tussen de één en twee jaar. Ook minder dan een jaar *netto* gevangenisstraf werd relatief veel opgelegd. Dat lijkt niet in verhouding te staan tot de geformuleerde oriëntatiepunten voor kindermisbruik in prostitutie en verkrachting.

Bij de onvoorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen in de geanalyseerde zaken is gebleken dat in het overgrote deel van die zaken tussen de 6 en 48 maanden worden opgelegd. In die groep komt de onvoorwaardelijke gevangenisstraf van 24 tot 30 maanden het meeste voor. Dit lijkt meer in overeenstemming met het oriëntatiepunt voor verkrachting.

Maar als gekeken wordt naar wat *gemiddeld* het meest is opgelegd de afgelopen vijf jaren, dan is dat een *netto* gevangenisstraf tussen de zes en twaalf maanden, hetgeen behoorlijk lager is dan het oriëntatiepunt voor verkrachting als ook bijvoorbeeld voor een overval of voor een drugsdelict.

Gecombineerd met de bevindingen over de straftoemetingsfactoren (hoofdstuk 2) zijn de deels voorwaardelijke gevangenisstraffen alsmede het *netto* gemiddelde moeilijk te plaatsen bij het feit dat in 98 zaken van de in totaal 145 zaken ook sprake was van een veroordeling voor meerdere strafbare feiten. Hoewel in de toelichting bij artikel 240b Sr (afbeeldingen van seksueel misbruik van

74 DSM staat voor *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. Dit is een classificatiesysteem waarin internationale afspraken zijn gemaakt over welke criteria van toepassing zijn op een bepaalde psychische stoornis op basis van (nieuwe) wetenschappelijke inzichten. Inmiddels is een vijfde editie verschenen.

minderjarigen) wordt aangeven dat bij samenloop de oriëntatiepunten zoals vermeld niet gelden, zou in elk geval in de lijn der verwachting liggen dat ook bij samenloop met artikel 240b Sr een hogere straf dan het oriëntatiepunt voor verkrachting volgt. En die samenloop is vaak teruggezien.

Evenmin zijn de deels voorwaardelijke gevangenisstraffen alsmede het *netto* gemiddelde moeilijk te plaatsen bij het feit dat in 75 zaken tevens sprake was van medeplegen. Niet veel meer medeplegers werden teruggezien bij de onvoorwaardelijke gevangenisstraf dan bij de deels voorwaardelijke gevangenisstraf. Gekeken naar de *netto* gevangenisstraffen lijken deze wel te corresponderen met voornoemde oriëntatiepunten. Bij de hogere *netto* gevangenisstraffen viel namelijk op dat relatief vaker sprake is van medeplegen, 75% bij de categorie tussen de 36 en 48 maanden en 57% bij de hoogste categorie (meer dan 4 jaar). Dit is duidelijk een verzwaring ten opzichte van de 24 maanden gevangenisstraf voor verkrachting.

De uitgangspunten die het Openbaar Ministerie heeft geformuleerd, lijken een concreet en praktisch kader te bieden voor de straftoemeting van seksuele uitbuiting van minderjarigen. Het zou meer inzicht in de straftoemeting kunnen opleveren als in de uitspraken tot uitdrukking wordt gebracht of de eis c.q. de richtlijn als een passend uitgangspunt wordt beschouwd.

4. BEVINDINGEN EN BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAAG

4.1 Bevindingen

De bestraffing

Ten behoeve van dit onderzoek zijn 145 uitspraken van de strafkamer geanalyseerd, in de zin van veroordelingen voor mensenhandel (seksuele uitbuiting) met een minderjarig slachtoffer. Van die 145 zaken zijn 138 zaken volgens het meerderjarigenstrafrecht afgedaan. De meest voorkomende strafoplegging is een deels voorwaardelijke gevangenisstraf (n = 68) en betreft dus per definitie een gevangenisstraf onder de vier jaar.

Bij nadere bestudering van de onvoorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen (n = 43) is gebleken dat in het overgrote deel van die zaken tussen de zes en achtenveertig maanden worden opgelegd. In die groep komt de onvoorwaardelijke gevangenisstraf van vierentwintig tot dertig maanden het meeste voor. De hoogste onvoorwaardelijke gevangenisstraf (sec) die tijdens het onderzoek is gevonden, is een gevangenisstraf van vijf jaar en tien maanden.

Bij nadere bestudering van de voorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen (n= 68) werd opgemerkt dat in de meeste sprake was van een *netto* onvoorwaardelijk deel tussen de één en twee jaar (n = 30). Ook minder dan een jaar *netto* gevangenisstraf werd relatief veel opgelegd (n = 19).

De zaken die volgens het jeugdstrafrecht zijn afgedaan (n = 7) zijn eveneens bekeken. In drie van die zaken volgde een *netto* jeugddetentie van zes maanden of meer. Gekeken naar de straffen die relatief vaak aan volwassenen worden opgelegd, loopt de bestraffing van jeugdigen niet veel uiteen met die van veel volwassenen.

In bijna driekwart van de zaken is de eis van het Openbaar Ministerie hoger dan de uiteindelijke veroordeling. De oorzaak is vaak terug te voeren op de bewezenverklaring. Indien het Openbaar Ministerie meer bewezen acht dan de rechter, is dit reden voor de rechter om de straf te matigen ten opzichte van de eis. Met uitzondering van enkele recente uitspraken waarin expliciet is opgenomen dat de eis van het Openbaar Ministerie geen recht doet aan de ernst van het feit.

Tot slot zijn de opgelegde straffen ook per jaar vergeleken. De deels voorwaardelijke gevangenisstraf komt in alle jaren het meeste voor. In 2019 zijn relatief vaker langere gevangenisstraffen opgelegd in vergelijking met jaren ervoor, zowel *bruto* als *netto*. Wanneer naar het totaal van alle opgelegde gevangenisstraffen wordt gekeken (dus zowel onvoorwaardelijk als voorwaardelijk), is de afgelopen vijf jaren gemiddeld gesproken een netto gevangenisstraf tussen de zes en twaalf maanden het meeste opgelegd.

Invloed van de factoren

Tijdens het onderzoek zijn diverse factoren bekeken die van invloed kunnen zijn op de straf. Voor de hand liggend is natuurlijk dat de ernst van het feit invloed heeft op de straf. In het kader van consistentie dienen rechters ook rekening te houden met de straffen in andere, soortgelijke zaken. De strafmotivering is voor dit onderzoek zowel in het geheel bekeken als ook op specifieke onderdelen. Voorafgaand aan het onderzoek zijn factoren vastgesteld die van invloed kunnen zijn op de straf. Dit betreft de inhoud en omvang van de bewezenverklaring van (diverse onderdelen van) artikel 273f Sr, samenloop met andere strafbare feiten, de persoonlijke omstandigheden van de verdachte en – indien van toepassing – de vraag of sprake is geweest van schending van de redelijke termijn.

Of de factoren van invloed zij geweest op de straf, wordt hieronder schematisch weergegeven. De mate van invloed is bepaald aan de hand van het feit of een specifieke factor relatief vaak in de uitspraken werd teruggezien bij de strafmotivering. Daarnaast werden de uitspraken onderling

vergeleken, waarbij gekeken werd naar de veroordelingen inclusief een specifieke factor (zoals medeplegen) en de veroordelingen zonder die specifieke factor.

Het schema hieronder betreft de invloed op de *strafsoort* (bijvoorbeeld een vrijheidsbenemende straf of een taakstraf) en *strafmodaliteit* (geheel onvoorwaardelijk, deels voorwaardelijk of geheel voorwaardelijk).

	Niet van invloed	Weinig van invloed	Neutraal	Wel van invloed
Ernst van het feit				X
Uitgangspunt straf	X			
Strafdoeleinden				X
Soortgelijke zaken		X		
Aantal bewezenverklaarde sub leden, art. 273f Sr				X
Aantal bewezenverklaarde handelingen, art. 273f lid 1 sub 2		X		
Geweld				X
Pleegperiode				X
Medeplegen				X
Leeftijd slachtoffer				X
Aantal slachtoffers				X
Samenloop		X		
Leeftijd veroordeelde				X
Sekse veroordeelde			X	
Strafblad			X	
Recidive				X
Toerekening			X	
Deskundigenrapportage			X	
Redelijke termijn		X		

Figuur 38: mate van invloed van diverse factoren op de strafsoort en strafmodaliteit

Op de *hoogte van de straffen* is de invloed van de factoren minder duidelijk zichtbaar geworden. Dit wordt met name veroorzaakt omdat uit de uitspraak niet valt op te maken hoe de factoren in onderlinge verhouding tot elkaar staan. De waarde - strafverzwarend of strafmatigend - werd weliswaar regelmatig teruggezien, maar het gewicht bij de desbetreffende factoren ontbrak in de motivering. Bij de factoren pleegperiode, het in verenging plegen van mensenhandel en de leeftijd van het slachtoffer werd de invloed op de hoogte van de straf het duidelijkste zichtbaar door de veroordelingen onderling te vergelijken.

4.2 Beantwoording van de onderzoeksvraag

Hoe wordt het misdrijf seksuele uitbuiting van een minderjarige zoals bedoeld in artikel 273f Wetboek van Strafrecht door de rechter bestraft in de periode 2015-2019?

De rechter bestraft het delict mensenhandel van een minderjarige het meest met een deels voorwaardelijke gevangenisstraf, waarbij de dader *netto* één tot twee jaar in detentie dient te verblijven.

Veelvoorkomende factoren die van invloed zijn op de straftoemeting zijn: de ernst van het feit, de pleegperiode, toepassing van geweld, medeplegen, leeftijd van het slachtoffer, leeftijd van veroordeelde en recidive. Die factoren lijken met name van belang in het kader van het bepalen van de strafsoort en strafmodaliteit. Daarbij worden de factoren gewaardeerd als strafverzwarend en/of strafmatigend.

Het toekennen van gewicht aan de afzonderlijke factoren wordt veelal niet teruggezien. Hierdoor wordt het voor de lezer c.q. het publiek niet duidelijk hoe de factoren in onderlinge verhouding tot elkaar staan. De strafvorming, het denkproces van de rechter, wordt in de motivering niet in voldoende mate uitgedrukt waardoor het gehele proces, de straftoemeting, gedeeltelijk onbegrijpelijk blijft. Met name wat betreft de hoogte van de straf.

De strafdoeleinden werden in ruime mate genoemd in de uitspraken. Hoewel een oriëntatiepunt of uitgangspunt anderszins ontbreekt, wordt in bijna alle uitspraken duidelijk dat uit het oogpunt van generale preventie als vergelding niet anders kan worden gereageerd dan met een gevangenisstraf. Daar waar in het kader van speciale preventie wordt besloten tot een deels voorwaardelijke gevangenisstraf, komt dat eveneens tot uitdrukking in de motivering. De proeftijd en de eventuele bijzondere voorwaarden die aan het voorwaardelijk opgelegde deel worden verbonden, moeten de veroordeelde ervan weerhouden nogmaals een misdrijf te plegen. In de zaken waar geen deels voorwaardelijke (gevangenis)straf wordt opgelegd, speelt ofwel vergelding duidelijk een grotere rol ofwel wordt speciale preventie in de vorm van voorwaarden niet noodzakelijk bevonden.

De rechter neemt duidelijk een maatwerkbeslissing. Desalniettemin blijft het vanuit het oogpunt van rechtvaardiging als ook vergelding onbegrijpelijk dat de meeste *netto* straffen en het gemiddelde van de straffen van de afgelopen vijf jaar minder dan twee jaar detentie inhouden. Mede in het licht van het wettelijk strafmaximum en de recente verhoging in 2013 valt dit moeilijk te duiden. Lastiger wordt het zelfs als in de uitspraken het wettelijk strafmaximum van 15 jaar eerst wordt vermeld en daarna, zonder expliciet aan te geven hoe de diverse factoren wegen, een veel lagere straf wordt opgelegd. In 2019 zijn relatief vaker langere gevangenisstraffen opgelegd, maar meer uitspraken zouden moeten worden bekeken om te ontdekken of dit daadwerkelijk een trend is in mensenhandelzaken (seksuele uitbuiting).

Er is een vergelijking met de oriëntatiepunten voor aanverwante misdrijven gemaakt, waaronder verkrachting, kindermisbruik in prostitutie en het vervaardigen van afbeeldingen van minderjarigen met een seksuele strekking. Het strafgemiddelde van de afgelopen vijf jaren, gemiddeld een *netto* gevangenisstraf tussen de zes en twaalf maanden voor seksuele uitbuiting van minderjarigen, ligt veel lager dan de oriëntatiepunten voor verkrachting en het vervaardigen van een afbeelding van seksueel misbruik van een minderjarige. Die oriëntatiepunten houden 24 maanden gevangenisstraf in.

Hiermee is niet gezegd dat in alle verkrachtingszaken een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van twee jaar wordt opgelegd. Dat zou nader onderzocht moeten worden. Wel ontstaat bij deze stand van zaken de vraag waarom de rechter aanleiding ziet om in zaken van seksuele uitbuiting van een minderjarige lager te straffen dan bijvoorbeeld het oriëntatiepunt voor verkrachting of voor het vervaardigen, bezitten en/of verspreiden van afbeeldingen van seksueel misbruik van minderjarigen. Welke factor speelt bij de straftoemeting een bepalende rol? Ligt het aan de aard van het delict of speelt de persoon van de dader een grote rol? In welke mate wegen de gevolgen voor de minderjarige mee bij de straftoemeting? Door het achterwege laten van de weging van de diverse factoren kunnen dit soort vragen niet worden beantwoord.

Hoewel dit nergens expliciet wordt vermeld, is de indruk dat veelal vanuit de eis van het Openbaar Ministerie wordt geredeneerd bij de bepaling van de straf. Matiging van de straf ten opzichte van de eis vindt bijvoorbeeld plaats bij gedeeltelijke vrijspraken. In sommige zaken wordt door de rechter overwogen dat bepaalde strafmatigende factoren onvoldoende in de eis van het Openbaar Ministerie tot uitdrukking zijn gebracht. Praktisch gesproken lijkt de eis van het Openbaar Ministerie aldus het uitgangspunt te zijn. Aangezien het Openbaar Ministerie wel richtlijnen heeft vastgesteld ten behoeve van het formuleren van een eis, zou het wenselijk zijn als in de uitspraken tot uitdrukking wordt gebracht of de eis c.q. de richtlijn door de rechter als een passend uitgangspunt wordt beschouwd. Dit zal al meer inzicht geven in hoe de straf vervolgens tot stand komt in de desbetreffende zaak.

Gelet op de bevindingen worden de volgende aanbevelingen geformuleerd:

Voor de rechtspraak

- Vermeld een uitgangspunt in de strafmotivering of stel een oriëntatiepunt vast voor seksuele uitbuiting van minderjarigen om meer inzicht en consistentie in de straftoemeting teweeg te brengen.
- Waardeer de factoren die van invloed zijn op de straf niet alleen, maar ken die factoren ook gewicht toe in de strafmotivering om de straftoemeting begrijpelijker te maken.

Voor de wetgever

- Verricht een meer omvangrijk kwalitatief (jurisprudentie)onderzoek naar de straftoemeting in zaken betreffende seksuele uitbuiting in de afgelopen vijf jaren teneinde de beslissingen in dit soort zaken te monitoren.
- Verricht nader empirisch onderzoek naar de beleving van zowel slachtoffers als de samenleving met betrekking tot de opgelegde straffen en maatregelen in zaken betreffende seksuele uitbuiting.
- Verricht nader kwalitatief onderzoek naar de effectiviteit van de opgelegde straffen en maatregelen in zaken betreffende seksuele uitbuiting, waarbij aandacht wordt besteed aan zowel generale preventie (bescherming van de samenleving, normhandhaving) als speciale preventie (voorkomen van recidive, behandeling van de veroordeelde) om de aanpak van mensenhandel te verbeteren.

BIJLAGE I: LIJST MET GERAADPLEEGDE UITSPRAKEN (JAARTAL, INSTANTIE, ECLI NUMMER)

2019

Rechtbanken

Amsterdam
2062
Gelderland
521; 2778; 4378
Oost-Brabant
1076
Overijssel
702
Noord-Holland
5437; 5286
Noord-Nederland
1616; 3017; 3016
Rotterdam
1100
Zeeland – West-Brabant
239; 238; 1346; 1352

Gerechtshoven

Amsterdam
3263; 3409; 3408; 3664
Den Haag
587; 588; 589; 371; 2095; 2092

2018

Rechtbanken

Amsterdam
424; 4378; 5010; 5134; 5139; 5136; 5141; 7834
Den Haag
2285; 3316; 3905; 11770; 13784
Midden-Nederland
4240; 5046
Noord-Nederland
478; 2242
Overijssel
2449; 2448
Rotterdam
2832; 2830; 4545; 3876; 8058; 8059

Gerechtshoven

Arnhem-Leeuwarden
7865
Den Haag
686; 1691; 1688
's-Hertogenbosch
3684

2017

Rechtbanken

Amsterdam
10585; 10587
Gelderland
6596; 6598
Midden-Nederland
659; 658; 1391
Noord-Holland
2168; 11368; 11370
Noord-Nederland
2245
Overijssel
4556
Rotterdam
5287
Zeeland – West-Brabant
1831

Gerechtshoven

Amsterdam
4259
Den Haag
1100; 2587
's-Hertogenbosch
2926

2016

Rechtbanken

Amsterdam
5852
Den Haag
10054
Gelderland
1359
Limburg
843; 9004
Midden-Nederland
1039; 1824
Noord-Holland
8645
Oost-Brabant
588; 2723
Rotterdam
1983; 10271
Zeeland – West-Brabant
8090; 8091; 8092

Gerechtshoven

Amsterdam
2436; 3765; 3764; 3766
Arnhem-Leeuwarden
1008; 3908; 3907; 8123; 8124
's-Hertogenbosch
1248; 3767; 5507; 5508

2015

Rechtbanken

Amsterdam
1424; 1423; 2539; 2543; 2541; 2474
Gelderland
6579
Limburg
142; 151; 4969; 4970; 4966; 5538
Midden-Nederland
741; 742; 2846; 2848; 2839; 2969; 2856; 2956; 4331; 9620; 8301
Noord-Holland
4900
Noord-Nederland
2312; 2306
Oost-Brabant
4436
Overijssel
5782; 5781; 5783; 5340; 5339
Rotterdam
4080

Gerechtshoven

Amsterdam
5189
Arnhem-Leeuwarden
6877
Den Haag
80; 642; 1218; 864

Opmerking
In blauw gedrukte getallen zijn hyperlinks. De uitspraken kunnen handmatig worden opgezocht via de website https://uitspraken.rechtspraak.nl/

BIJLAGE II: ARTIKEL 273F WETBOEK VAN STRAFRECHT

1). Als schuldig aan mensenhandel wordt met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie gestraft:

1° degene die een ander door dwang, geweld of een andere feitelijkheid of door dreiging met geweld of een andere feitelijkheid, door afpersing, fraude, misleiding dan wel door misbruik van uit feitelijke omstandigheden voortvloeiend overwicht, door misbruik van een kwetsbare positie of door het geven of ontvangen van betalingen of voordelen om de instemming van een persoon te verkrijgen die zeggenschap over die ander heeft, werft, vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt, met inbegrip van de wisseling of overdracht van de controle over die ander, met het oogmerk van uitbuiting van die ander of de verwijdering van diens organen;

2° degene die een ander werft, vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt, met inbegrip van de wisseling of overdracht van de controle over die ander, met het oogmerk van uitbuiting van die ander of de verwijdering van diens organen, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;

3° degene die een ander aanwerft, medeneemt of ontvoert met het oogmerk die ander in een ander land ertoe te brengen zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling;

4° degene die een ander met een van de onder 1° genoemde middelen dwingt of beweegt zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van arbeid of diensten of zijn organen beschikbaar te stellen dan wel onder de onder 1° genoemde omstandigheden enige handeling onderneemt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat die ander zich daardoor beschikbaar stelt tot het verrichten van arbeid of diensten of zijn organen beschikbaar stelt;

5° degene die een ander ertoe brengt zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling of zijn organen tegen betaling beschikbaar te stellen dan wel ten aanzien van een ander enige handeling onderneemt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat die ander zich daardoor beschikbaar stelt tot het verrichten van die handelingen of zijn organen tegen betaling beschikbaar stelt, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;

6° degene die opzettelijk voordeel trekt uit de uitbuiting van een ander;

7° degene die opzettelijk voordeel trekt uit de verwijdering van organen van een ander, terwijl hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat diens organen onder de onder 1° bedoelde omstandigheden zijn verwijderd;

8° degene die opzettelijk voordeel trekt uit seksuele handelingen van een ander met of voor een derde tegen betaling of de verwijdering van diens organen tegen betaling, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;

9° degene die een ander met een van de onder 1° genoemde middelen dwingt dan wel beweegt hem te bevoordelen uit de opbrengst van diens seksuele handelingen met of voor een derde of van de verwijdering van diens organen.

2) Uitbuiting omvat ten minste uitbuiting van een ander in de prostitutie, andere vormen van seksuele uitbuiting, gedwongen of verplichte arbeid of diensten, met inbegrip van bedelarij, slavernij en met slavernij te vergelijken praktijken, dienstbaarheid en uitbuiting van strafbare activiteiten.

3) De schuldige wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren of geldboete van de vijfde categorie, indien:

1° de feiten, omschreven in het eerste lid, worden gepleegd door twee of meer verenigde personen;

2° degene ten aanzien van wie de in het eerste lid omschreven feiten worden gepleegd een persoon is die de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt dan wel een ander persoon is bij wie misbruik van een kwetsbare positie wordt gemaakt;

3° de feiten, omschreven in het eerste lid, zijn voorafgegaan, vergezeld of gevolgd van geweld.

4) Indien een van de in het eerste lid omschreven feiten zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft of daarvan levensgevaar voor een ander te duchten is, wordt gevangenisstraf van ten hoogste achttien jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd.

5) Indien een van de in het eerste lid omschreven feiten de dood ten gevolge heeft, wordt levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste dertig jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd.

6) Onder kwetsbare positie wordt mede begrepen een situatie waarin een persoon geen andere werkelijke of aanvaardbare keuze heeft dan het misbruik te ondergaan.

7) Artikel 251 is van overeenkomstige toepassing.

BIJLAGE III: LIJST VAN TITELS VAN DE IN HET RAPPORT OPGENOMEN FIGUREN

Figuur 1:	onderscheid opgelegde strafsoorten en -modaliteiten
Figuur 2:	hoogte van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf (GEV), de absolute aantallen staan tussen haakjes
Figuur 3:	voorwaardelijk deel van de GEV deels vw, de absolute staan tussen haakjes
Figuur 4a:	*bruto* opgelegde straf bij GEV deels vw, in percentages
Figuur 4b:	*netto* opgelegde straf bij GEV deels vw, in percentages
Figuur 5:	zaken met oplegging van een deels vw gevangenisstraf in combinatie met een taakstraf
Figuur 6:	opgelegde sancties in jeugdstrafzaken, absolute aantallen staan tussen haakjes
Figuur 7:	eis Openbaar Ministerie ten opzichte van veroordeling door rechter
Figuur 8:	meest opgelegde strafsoort en -modaliteit per jaar, in percentages ten opzichte van alle opgelegde straffen
Figuur 9:	totaal opgelegde *bruto* gevangenisstraffen per jaar, in percentages
Figuur 10:	totaal opgelegde *netto* gevangenisstraffen per jaar, in percentages
Figuur 11:	de bewezenverklaring van artikel 273f Sr, eerste lid en de verschillende sub leden
Figuur 12:	het aantal bewezen verklaarde handelingen van artikel 273f Sr, eerste lid, sub 2 (werven, vervoeren, overbrengen, huisvesten, opnemen)
Figuur 13:	strafsoort en strafmodaliteit bij bewezenverklaring van artikel 273f Sr, eerste lid, sub leden 2, 5 en/of 8, in absolute aantallen
Figuur 14a:	opgelegde geheel onvoorwaardelijke GEV bij bewezenverklaring van artikel 273f Sr, eerste lid, sub leden 2, 5 en/of 8, in absolute aantallen
Figuur 14b:	opgelegde *netto* gevangenisstraf bij GEV deels vw, bij bewezenverklaring van artikel 273f Sr, eerste lid, sub leden 2, 5 en/of 8 , in absolute aantallen
Figuur 15:	opgelegde geheel onvoorwaardelijke GEV in relatie tot het aantal bewezenverklaarde handelingen van artikel 273f Sr eerste lid, sub 2, in absolute aantallen
Figuur 16:	opgelegde *netto* gevangenisstraf bij GEV deels vw in relatie tot het aantal handelingen, van artikel 273f Sr eerste lid, sub 2, in absolute aantallen
Figuur 17:	pleegduur in relatie tot strafsoort en strafmodaliteit, in absolute aantallen
Figuur 18:	pleegduur en opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraf (GEV), in absolute aantallen
Figuur 19:	pleegduur en *netto* gevangenisstraf bij GEV deels vw, in absolute aantallen
Figuur 20:	strafsoort en strafmodaliteit bij wel (ja) en bij niet (nee) in vereniging gepleegd, in absolute aantallen
Figuur 21:	opgelegde *netto* gevangenisstraf bij GEV en GEV deels vw in combinatie met in vereniging plegen van mensenhandel, in percentages
Figuur 22:	strafsoort en -modaliteit in relatie tot leeftijd van de slachtoffers, in percentages
Figuur 23:	duur opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraf (GEV) in relatie tot de leeftijd van het slachtoffer, in (afgeronde) percentages
Figuur 24:	duur opgelegde *netto* gevangenisstraf bij GEV deels vw in relatie tot leeftijd slachtoffer, in (afgeronde) percentages
Figuur 25:	samenloop met andere strafbare , in absolute aantallen
Figuur 26:	strafoplegging (*netto*) in zaken waarin geen sprake is van samenloop, absolute getallen
Figuur 27:	strafoplegging (*netto*) In relatie tot strafsoorten en -modaliteiten waarbij wel sprake is van samenloop, in absolute aantallen
Figuur 28:	strafsoort en -modaliteit bij toepassing (ja) en zonder toepassing (nee) van artikel 63 Sr, in absolute aantallen
Figuur 29:	strafsoort en -modaliteit naar sekse van de veroordeelde, in absolute aantallen

Figuur 30: opgelegde *netto* gevangenisstraffen bij GEV en GEV deels vw naar sekse van de veroordeelde, in absolute aantallen
Figuur 31: leeftijd veroordeelde in relatie tot (*netto*) gevangenisstraf, in percentages
Figuur 32: strafsoort en -modaliteit naar recidive, in percentages
Figuur 33: opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraf (GEV) in relatie tot wel of geen recidive, in absolute aantallen
Figuur 34: opgelegde *netto* gevangenisstraf bij GEV deels vw in relatie tot wel of geen recidive, in absolute aantallen
Figuur 35: opgelegde *netto* detentie in 138 zaken in relatie tot toerekeningsvatbaarheid, in absolute aantallen
Figuur 36: opgelegde *netto* detentie in 138 zaken in relatie tot toerekeningsvatbaarheid, in percentages
Figuur 37: strafmodaliteit gevangenisstraf bij geen deskundigenrapportage in relatie tot recidive, in absolute aantallen
Figuur 38: mate van invloed van diverse factoren op de strafsoort en strafmodaliteit

Colofon

Bestraffing van seksuele uitbuiting van minderjarigen gewogen
Een jurisprudentieonderzoek naar de straftoemetingsbeslissingen van rechters

mr. Eva Huls
advocaat-in-dienstbetrekking

ISBN 978-90-74270-48-9

Uitgave
Defence for Children – ECPAT

(Eind)redactie
Daniëlle de Jong en Iara de Witte

Disclaimer
Aan de informatie en afbeeldingen, zoals die in deze publicatie worden weergegeven, kunnen geen rechten worden ontleend. Ondanks de voortdurende zorg en aandacht die zijn besteed aan de samenstelling van de publicatie en de daarin opgenomen gegevens, geeft de uitgever geen garanties op de volledigheid, juistheid of voortdurende actualiteit van de gegevens, noch van websites die op enigerlei wijze met de publicatie zijn verbonden.

Beeldmateriaal
Orenda Oomen (voorwoord)
Shutterstock

Drukwerk
OkayColor B.V.

Oplage
100 exemplaren

Ontwerp
Designink

Contact
Defence for Children – ECPAT
Hooglandse Kerkgracht 17-G
2312 HS Leiden
Telefoon: +31 (0)71 516 09 80
E-mail: info@defenceforchildren.nl
www.defenceforchildren.nl

Dit rapport maakt onderdeel uit van de werkzaamheden van de Coalitie tegen Seksuele Kinderuitbuiting. De Coalitie, bestaande uit Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel (CKM), Fier en Defence for Children – ECPAT, richt zich op het terugdringen van seksuele uitbuiting van kinderen en licht verstandelijke beperkte slachtoffers tot en met 23 jaar in Nederland. De Coalitie wordt onder meer ondersteund door de Adessium Foundation en Stichting Janivo.

COALITIE TEGEN
SEKSUELE KINDERUITBUITING

'Het uitgangspunt voor de bewezenverklaarde feiten is een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van aanzienlijke duur. De rechtbank weegt in deze zaak in het bijzonder mee dat het gaat om twee slachtoffers van mensenhandel die beide minderjarig waren ten tijde van de feiten. Bovendien ging het om kwetsbare minderjarigen die problemen hadden, één van de slachtoffers was zelfs weggelopen en had geen onderdak meer. Ook weegt de rechtbank mee dat het gaat om een periode van enkele weken, maar dat wel sprake was van een zeer intensieve periode, nu de meisjes regelmatig afspraken hadden, zelfs al terugkerende klanten hadden, anale seks en trio's deden en dat een van beide meisjes bovendien zwanger was.'

Rechtbank Noord-Nederland, 11 juli 2019, ECLI:NL:RBNNE:2019:3017

Zie ook: uitspraken.rechtspraak.nl

ISBN 978-90-74270-48-9

9 789074 270489